AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

POUFNE

Egz. Nr 1

Rok szkolny 1974/1975

płk dypl. Zdzisław WRZEŚNIAK

OBRONA TERYTORIALNA I CYWILNA ZA GRANICĄ

55254

WARSZAWA KWIECIEŃ 1975

JAWNE
POUFNE
Egz. Nr 1

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

Rok szkolny 1974/1975

płk dypl. Zdzisław WRZEŚNIAK

OBRONA TERYTORIALNA I CYWILNA ZA GRANICĄ

55254

WARSZAWA KWIECIEŃ 1975

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni K. Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

POUFNE

Egz.nr 1

ZATWIERDZAM
SZEF KATEDRY OTK

płk dr Józef MROCZKO

Rok szkolny 1974/75

PODSTAWA
Ustawa z dnia 23 stycznia 1960 roku
art. 68 ust. 2
(Dz.U. Nr ... poz. 95)
podpis

płk dypl. Zdzisław WRZEŚNIAK

OBRONA TERYTORIALNA I CYWILNA ZA GRANICĄ

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWO-NAUKOWA
II/116
BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
55254
Akademii Obrony Narodowej

WARSZAWA Kwiecień 1975 r.

TREŚĆ SKRYPTU

Str.

Wstęp 5

1. Obrona terytorialna i cywilna głównych państw NATO 8
   A/ Republika Federalna Niemiec 8
   B/ Wielka Brytania 25
   C/ Francja 37
   D/ Dania 52

2. Obrona cywilna niektórych państw socjalistycznych 65
   A/ Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich 65
   B/ Niemiecka Republika Demokratyczna 71
   C/ Czechosłowacka Republika Socjalistyczna. 78

3. Obrona terytorialna i cywilna niektórych państw neutralnych 80
   A/ Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii 80
   B/ Szwecja 88
   C/ Szwajcaria 103

Bibliografia 118

Załączniki:
1. Podział terytorium RFN na okręgi wojskowe.
2. Struktura organizacyjna obrony terytorialnej RFN.
3. Podział terytorium Wielkiej Brytanii na okręgi wojskowe.

4. Struktura dowodzenia obroną terytorialną i cywilną wysp brytyjskich.
5. Podział administracyjno-wojskowy Francji.
6. Struktura organizacyjna systemu dowodzenia obrony terytorium Francji.
7. Podział administracyjno-wojskowy Danii.
8. Struktura organizacyjna systemu obrony terytorium Danii.
9. Struktura organizacyjna wojsk obrony terytorialnej Danii.
10. Schemat ogólny kierowania obroną cywilną NRD.
11. Podział administracyjno-wojskowy Szwecji.
12. Struktura organizacyjna obrony cywilnej Szwecji.
13. Organizacja Królewskiego Zarządu Obrony Cywilnej Szwecji.
14. Organizacja sił zbrojnych Szwajcarii.

W s t ę p

Niniejszy skrypt przedstawia węzłowe problemy obrony terytorialnej i cywilnej w wybranych państwach europejskich. Nie obejmuje on, rzecz jasna, całej problematyki tej obrony, lecz ogranicza się do przedstawienia niektórych, najbardziej istotnych zagadnień obronnych, ze szczególnym uwzględnieniem systemu dowodzenia /kierowania/ oraz organizacji sił i ich wykorzystanie.

Dla pełniejszego zrozumienia istoty zagadnień obronnych została w dużym skrócie podana charakterystyka wojskowo-geograficzna i demograficzna omawianego kraju. Ma to olbrzymi wpływ na rozwiązywanie zagadnień obronnych określonego kraju, zwłaszcza wówczas, jeżeli ten kraj przedstawia sobą na przykład specyficzne cechy regionu górskiego/Szwajcaria/, wyspiarskiego /Wielka Brytania/, lub leżącego nad szlakami /cieśninami/ morskimi /Dania, Szwecja/.

Aby uzyskać jakąś skalę porównawczą w aktualnym stanie obrony terytorialnej i cywilnej oraz perspektywicznym rozwoju tej obrony dokonano podziału na państwa należące do paktu północno-atlantyckiego, Układu Warszawskiego i neutralne. Trzeba się jednak z góry zastrzec, że porównanie to będzie iluzoryczne z uwagi na to, iż w każdym państwie występuje specyfika różnych czynników właściwych tylko dla tego państwa. Rozwój obrony terytorialnej i cywilnej zależy bowiem nie tylko od

położenia geograficznego i sytuacji demograficznej /o czym wspomniano wyżej/, ale także od doktryny politycznej i wojskowej, rozwoju przemysłu, infrastruktury wojskowej, tradycji, dyscypliny narodu itp.

Spośród państw wchodzących w skład bloku agresywnego NATO najwięcej uwagi poświęcono na organizację oraz rozwój obrony terytorialnej i cywilnej w RFN, Danii i Francji. W ostatnich latach Niemcy Zachodnie dokonały i dokonują w swych systemach obronnych pewnych zmian organizacyjnych, których celem jest usprawnienie przede wszystkim obrony terytorialnej i stworzenie możliwości wykorzystania sił i środków tej obrony do celów wojny agresyw - nej. Przykładem takiej tendencji jest podporządkowanie obrony terytorialnej dowództwu wojsk lądo - wych RFN /1 luty 1969 rok/. Wielka Brytania ze względu na wyspiarskie położenie i trudności ekonomiczne ma najsłabiej zorganizowaną obronę tery - torialną oraz w zasadzie w ogóle nie posiada obrony cywilnej /29 lutego 1969 roku rozwiązano Korpus obrony cywilnej i postawiono całą brytyjską obronę cywilną w "stan spoczynku"/.

Z problematyki obronnej państw należących do Układu Warszawskiego przedstawiono jedynie niektóre zagadnienia z zakresu obrony cywilnej w formie bardzo ogólnej. Wybrano takie kraje, w których obrona cywilna posiada największe tradycje i obecnie jest najlepiej rozwinięta.

W państwach neutralnych najszerzej potrakto-

wano obronę terytorialną i cywilną w Szwecji i Szwajcarii. Szwecja posiada szereg ciekawych koncepcji, umożliwiających racjonalny i wszechstronny rozwój przede wszystkim obrony cywilnej. Tej kwestii poświęca się dużo uwagi. Przykładem bardzo poważnego podejścia do rozwiązywania problematyki z zakresu obrony cywilnej może stanowić fakt opracowania memoriału przez Królewski Zarząd Obrony Cywilnej. Memoriał dotyczy rozwoju szwedzkiej OC do roku 1986.

Szwajcaria z kolei stanowi ciekawy i niepowtarzalny przykład w rozwiązywaniu problemów obronnych /w ostatnich latach sposobami rozwiązywania zagadnień z zakresu szwajcarskiej obrony terytorialnej i cywilnej interesuje się Izrael/. Ten górski kraj posiada bardzo trudne warunki geograficzno-klimatyczne, złożoną sytuację demograficzną i niesłychanie skomplikowaną strukturę sił zbrojnych.

1. Obrona terytorialna i cywilna głównych państw

NATO

A/ REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

Republika Federalna Niemiec /RFN/ posiada wyjątkowe znaczenie spośród wszystkich państw wchodzących w skład NATO znajdujących się na środkowoeuropejskim TDW. Na tę szczególną pozycję z jednej strony wpływają czynniki geograficzno-demograficzne, a z drugiej fakt zajmowania czołowego miejsca w potencjale gospodarczym i militarnym.

RFN posiada obszar około 248 tys. km^2, ludności ma 58 mln, co daje przeciętną gęstość zaludnienia 234 osoby na 1 km^2. Gęstość zaludnienia nie jest równomierna. Najgęściej zaludniona jest Północna Nadrenia - Westfalia /489 osób na 1 km^2/, najmniejszą gęstość zaludnienia posiada Bawaria /143 osoby na 1 km^2/.

Z wojskowego punktu widzenia położenie geograficzne RFN jest niekorzystne, ponieważ długość granic tego państwa z państwami socjalistycznymi wynosi około 1700 km, a głębokość terytorium w najszerszym miejscu wynosi 480 km, w najwęższym - 225 km. Niekorzystne jest także rozmieszczenie silnie rozbudowanego przemysłu, w niektórych rejonach np. w Zagłębiu Ruhry produkuje się: 92% węgla kamiennego, 96% koksu, 80% surówki żelaza, 75% stali.

Gęsta sieć dróg /161 tys. km, co daje gęstość 65 km na 100 km^2 i 7000 km autostrad/ zapewnia dobre warunki dla manewru wojsk i przewozów gospodarczych, ale wymaga wydzielenia dużych sił dla ochrony wielkiej ilości obiektów komunikacyjnych.

RFN zajmuje czołowe miejsce wśród państw zachodnich w globalnej produkcji i handlu światowym /trzecie miejsce po USA i Japonii/. Przemysł zbrojeniowy wraz z zapleczem naukowo-badawczym i konstrukcyjnym zabezpiecza całkowicie Bundeswehrę w nowoczesny sprzęt i uzbrojenie, a nawet pewną ilość przeznacza się na eksport.

Pod względem operacyjnego przygotowania terenu RFN wysuwa się na pierwsze miejsce w Europie Zachodniej. Tu skoncentrowana jest największa liczba lotnisk /około 360, w tym 130 lotnisk wojskowych/, stacjonarnych wyrzutni pocisków rakietowych /tylko wyrzutni przeciwlotniczych około 90 baterii/, magazynów /około 615, w tym około 70 amunicji jądrowej/, poligonów /około 20 o powierzchni ponad 2000 km^2/ itp.

Rozbudowana z ogromnym nakładem sił i środków duża liczba baz i obiektów wojskowych oraz zgrupowanie największej ilości sił zbrojnych NATO na terytorium RFN stwarza możliwość szybkiego rozwinięcia operacyjnego sił zbrojnych do działań wojennych i zabezpieczenia ich pod względem materiałowo-technicznym, ale zwiększa wrażliwość tych obiektów na uderzenia przeciwnika.

Przedstawiona sytuacja w jakiej znajduje się

RFN wpływa w sposób istotny na obronę kraju, która w przypadku tego państwa składa się z obrony terytorialnej i cywilnej.

Obrona terytorialna stanowi podstawę obrony kraju. Głównym celem tej obrony jest odciążenie wojsk operacyjnych od przedsięwzięć nie związanych bezpośrednio z prowadzeniem walki zbrojnej, a w szczególności wykonywanie zadań bojowych oraz zadań ochrony i nadzoru - zapewniających wojskom NATO swobodę operacyjną na terytorium RFN. W zadaniach tych mieści się również logistyczne zabezpieczenie narodowych sił zbrojnych.

Ukryte znaczenie obrony terytorialnej RFN polega na tym, że jej system organizacyjny umożliwia skrytą i poważną rozbudowę sił zbrojnych i wydatnie zwiększa ich możliwości bojowe.

Przed obroną terytorialną stawia się następujące zadania:

- w czasie pokoju - szkolenie poborowych i rezerwistów, pełnienie służby garnizonowej, zabezpieczenie łączności i ruchu drogowo-kolejowego dla jednostek wojskowych w czasie ćwiczeń, prowadzenie pracy propagandowo-politycznej w interesie własnych wojsk i sił zbrojnych NATO, obsługa poligonów, udzielanie pomocy ludności cywilnej dotkniętej klęskami żywiołowymi;

- w czasie wojny - zapewnienie siłom zbrojnym NATO swobody operacyjnej, uzupełnianie strat osobowych, zaopatrywanie materiałowo-techniczne i medyczne walczących wojsk, udział w przedsięwzię-

ciach obrony cywilnej RFN, koordynacja współpracy między sztabami sił zbrojnych NATO a władzami administracyjnymi i obroną cywilną.

Najważniejszym zadaniem obrony terytorialnej jest zapewnienie swobody operacyjnej siłom zbrojnym NATO przebywającym na terytorium RFN. Zadanie to wykonywane jest poprzez realizację następujących przedsięwzięć: zwalczanie desantów powietrznych i morskich, zwalczanie sił dywersyjnych i ruchu partyzanckiego, ochrona ważnych rejonów i obiektów, zabezpieczenie inżynieryjno-saperskie i łączności, kierowanie i regulacja ruchu, utrzymanie porządku wojskowego, obrona ABC, prowadzenie propagandy specjalnej. W niektórych wypadkach siły obrony terytorialnej mogą wziąć udział w walce wspólnie z wojskami operacyjnymi na froncie zewnętrznym. Ponadto jako dodatkowe zadanie wymienia się zdobywanie wiadomości o przeciwniku na obszarze kraju, ich ocena i wymiana z wojskami operacyjnymi i obroną cywilną.

Stała i ścisła współpraca obrony terytorialnej ze sztabami sił zbrojnych NATO i władzami cywilnymi RFN różnych szczebli jest już zorganizowana i systematycznie sprawdzana w czasie pokoju. Współpracę wojskowo-cywilną ułatwia dokładny podział kompetencji i wiążące uzgodnienia pomiędzy zainteresowanymi pionami i szczeblami dowodzenia wojskowego oraz administracji cywilnej. Obrona terytorialna dysponuje wyłącznością kompetecyjną w rozmowach z władzami administracyjnymi RFN i kra-

jów federalnych oraz z administracją wojskową Bundeswehry i sztabami sił zbrojnych NATO.

Obrona terytorialna RFN jest w ten sposób zorganizowana, że każdemu ogniwu administracji cywilnej odpowiada określony szczebel dowodzenia obrony terytorialnej i tak:

- krajowi federalnemu - dowództwo okręgu wojskowego;
- obwodowi rządowemu /odpowiednik województwa/ - obwodowe dowództwo obrony;
- powiatowi - powiatowe dowództwo obrony.

Niektórym obwodowym dowództwom obrony podlegają dwa obwody rządowe, a powiatowemu dowództwu obrony dwa i więcej powiatów i miast powiatowych /wydzielonych/.

W skład sił obrony terytorialnej wchodzą organa dowodzenia i kierowania i instytucje oraz wojska obrony terytorialnej.

Organa dowodzenia i kierowania oraz instytucje obrony terytorialnej obejmują: urząd sił lądowych, 3 dowództwa terytorialne, 6 dowództw okręgów wojskowych, 33 obwodowe dowództwa obrony /w tym jedno dowództwo obrony Hamburga na prawach obwodowego dowództwa obrony/, 93 powiatowych dowództw obrony /w tym 81 czynnych i 12 mobilizowanych/, terenowe ośrodki mobilizacyjne, wojskowe obwodowe komendy ruchu oraz łączności, punkty retranslacji łączności Bundeswehry, komendy poligonów i ośrodki szkolenia.

Urząd sił lądowych podlega bezpośrednio szta-

bowi sił lądowych i odpowiada za określenie odpowiedniego stanu liczebnego sił lądowych, ich uzbrojenie i wyposażenie; opracowywanie programów i organizację szkolenia oraz nadzorowanie wykonywania rozkazów i zarządzeń inspektora sił lądowych. Ponadto urząd sił lądowych wypracowuje koncepcje rozwoju sił lądowych tak pod względem organizacyjnym, jak i użycia ich na polu walki, gromadzi i ocenia doświadczenia jednostek sił lądowych, koordynuje i nadzoruje proces szkolenia oraz odpowiada za kontrolę materiałową i utrzymanie sprzętu i środków zaopatrzenia materiałowego.

Dowództwa terytorialne "Północ", "Południe" i "Szlezwik-Holsztyn" podlegają sztabowi sił lądowych. Są one najwyższym organem dowodzenia obrony terytorialnej na obszarze działania Północnej i Centralnej Grupy Armii NATO i na obszarze Szlezwik-Holsztynu, który wchodzi w skład północnoeuropejskiego TDW. Dowództwa te współpracują ściśle z wyższymi sztabami wojsk operacyjnych działających na ich terenie oraz z rządami krajów federalnych znajdujących się na obszarze odpowiedzialności tych dowództw. Dowództwa terytorialne koordynują w tyłowej strefie działania wszystkich znajdujących się tam rodzajów sił zbrojnych RFN i NATO w zakresie wykonywania zadań terytorialnych. Dowództwom terytorialnym podlegają okręgi wojskowe oraz pion logistyczny z dowództwem zaopatrywania i dowództwem służby medyczno-sanitarnej, a ponadto niektóre jednostki łączności i propagandy specjalnej.

Dowództwa okręgów wojskowych uzgadniają wszystkie przedsięwzięcia wojskowe i cywilne w zakresie przygotowań militarnych z rządami krajowymi, organami obrony cywilnej i sztabami korpusów armijnych znajdującymi się na ich terenie i odpowiadają za przygotowanie podległego terytorium do wojny. Obszar RFN został podzielony na sześć okręgów wojskowych, których granice pokrywają się z granicami krajów federalnych, z wyjątkiem IV okręgu wojskowego, który obejmuje obszar trzech krajów: Hesję, Palatynat Reński i Saarę. Każdemu okręgowi wojskowemu podlegają obwodowe dowództwa obrony, tzw. dowództwa ochrony oraz jednostki wojsk obrony terytorialnej znajdujące się na obszarze okręgu.

Obwodowe dowództwa obrony współpracują z dywizjami wojsk operacyjnych znajdujących się na ich terenie, władzami administracyjnymi obwodu rządowego i instytucjami obrony cywilnej. Dowództwa te odpowiadają za ochronę ważnych rejonów i obiektów oraz usuwanie szkód i zniszczeń na podległym im obszarze. Podlegają im 1-2 bataliony piechoty, jednostki i instytucje obrony terytorialnej oraz powiatowe dowództwa obrony.

Sztab obwodowego dowództwa obrony jest odpowiednikiem sztabu brygady wojsk operacyjnych i w zakresie tego szczebla może dowodzić wojskami.

Powiatowe dowództwa obrony współpracują z brygadami wojsk operacyjnych rozmieszczonymi na ich terytorium, z władzami powiatowymi i odpowiednimi instytucjami obrony cywilnej. Głównym zadaniem

tych dowództw jest ochrona ważnych obiektów woj - skowych i cywilnych na swoim obszarze. Każde dowództwo w okresie wojny będzie dysponowało 4-8 kompa - niami ochrony. Sztab powiatowego dowództwa obrony może być odpowiednikiem sztabu pułku wojsk opera - cyjnych.

Wojska obrony terytorialnej dzielą się na:
- jednostki bojowe;
- jednostki rodzajów wojsk i służb;
- jednostki organizacji baz /systemu baz zaopatrywania i zabezpieczenia medyczno-sanitarnego/.

Jednostki bojowe jako zasadnicze siły wojsk obrony terytorialnej składają się z dowództw ochrony, batalionów piechoty i kompanii ochrony.

Dowództwa ochrony występują na szczeblu okręgów wojskowych. Każdy okręg posiada jedno do - wództwo ochrony, w skład którego w okresie pokoju wchodzą pododdziały piechoty, przeciwpancerne, moździerzy, inżynieryjne, remontu i zaopatrywania. Dowództwa ochrony w czasie pokoju szkolą poborowych dla własnych potrzeb i korpuśnych jednostek remontu i zaopatrywania. Dowództwo to w czasie pokoju jest jednostką skadrowaną i liczy 2700 żołnierzy, w tym 1600 oficerów, podoficerów i szeregowych stanowiących stałą kadrę dowództwa oraz 1100 ludzi stanu zmiennego poborowych zmieniających się co trzy miesiące.

W okresie zagrożenia lub wojny na bazie do - wództwa ochrony można zorganizować lekką zmotory - zowaną dywizję. Dywizja ta przeznaczona jest do

wykonania następujących zadań: obrony ważnych re - jonów i obiektów na obszarze określonego kraju federalnego, zwalczania desantów i oddziałów prze - ciwnika, które przeniknęły przez linię frontu, zwalczanie sił dywersyjnych i partyzanckich, a w ko - niecznych przypadkach również wsparcie działań wojsk operacyjnych na froncie zewnętrznym.

Bataliony piechoty są w pełni zmotoryzowane. Przeznaczone są do ochrony ważnych obiektów na obszarze obwodu rządowego. Mogą także wykonywać i inne zadania podobnie jak dywizje zmotoryzowane. Organizacja batalionu jest podobna jak w wojskach operacyjnych. Do końca 1975 roku ma być sformowane 28 batalionów piechoty.

Kompanie ochrony są tylko częściowo zmotoryzowane i przeznaczone do ochrony obiektów na obszarze powiatu. Do końca 1975 roku przewiduje się sformować około 300 kompanii ochrony.

Bataliony piechoty i kompanie ochrony są pododdziałami mobilizacyjnymi i w okresie pokoju nie istnieją. Formuje się je tylko na okres ćwi - czeń i na czas wojny z rezerwistów miejscowych mających stałe przydziały mobilizacyjne do tych jednostek.

Jednostki rodzajów wojsk i służb obejmują pododdziały czynne i skadrowane istniejące w cza - sie pokoju oraz dużą liczbę pododdziałów mobilizowanych. W ich skład wchodzą jednostki dowodzenia, inżynieryjne i tyłowe. Większość tych jednostek podlega dowództwom okręgów wojskowych, na terenie

których stacjonują lub mają być mobilizowane, a część - obwodowym dowództwom obrony. Głównym zadaniem tych jednostek jest zabezpieczenie swobody operacyjnej wojskom NATO na terytorium RFN poprzez odciążenie ich od wykonania zadań nie związanych bezpośrednio z prowadzeniem działań bojowych.

W skład jednostek dowodzenia wchodzą: brygada, pułki, bataliony i kompanie łączności, bataliony żandarmerii polowej, kompanie i plutony propagandy specjalnej.

Pododdziały żandarmerii polowej wykonują zadania: policyjno-wojskowe, kierowania i regulacji ruchu, specjalne. Głównym zadaniem żandarmerii polowej jest zabezpieczenie ruchu kolumn wojskowych, tj. rozwinięcie wzdłuż dróg przemarszu wojsk środków łączności, ochrona tras marszu i kierowanie ruchem maszerujących jednostek. System ruchu oparty jest na sieci dróg państwowych, do których jest ściśle dostosowana sieć wojskowej łączności telefonicznej, dublowanej cywilnymi, miejscowymi liniami telefonicznymi. Taki system ruchu obejmujący całość terytororium RFN umożliwia sojusznikom dokonywanie przerzutów w najbardziej dogodnych warunkach.

Jednostki inżynieryjno-saperskie są odpowiedzialne za utrzymanie i naprawę mostów drogowych i kolejowych na ważniejszych przeszkodach wodnych oraz przygotowanie zastępczych przepraw na wypadek zniszczenia mostów stałych. Ponadto wykonują inne zadania związane z rozbudową urządzeń obronnych,

maskowania, niszczeń itp. W skład tych jednostek wchodzą: sztaby ciężkich pułków saperów, ciężkie bataliony saperów, zapasowe bataliony saperów, kompanie rzeczne, ciężkie kompanie mostowe, kompanie promowe, punkty naprawy sprzętu przeprawowego, bataliony saperów, inżynieryjno-budowlane, grupy i zespoły umocnień.

Jednostki tyłowe składają się z batalionów zaopatrywania, transportowych i remontowych.

Jednostki organizacji baz mają zadanie logistycznego zabezpieczenia Bundeswehry w ramach NATO, które należy wyłącznie do dowództwa nawodnego. Organizacja baz dzieli się na zagraniczną i krajową.

Zagraniczna organizacja baz podlega sztabowi sił zbrojnych Bundeswehry, a w jej skład wchodzą: pełnomocnicy do spraw logistyki we Francji i w krajach Beneluksu, centralne stanowisko łącznikowe RFN w Portugalii i pełnomocnik wojskowy RFN na Stany Zjednoczone i Kanadę. Pełnomocnikom podlegają jednostki tyłowe i magazyny RFN znajdujące się za granicą. W razie wojny placówki logistyczne RFN za granicą będą kierować składowaniem, załadowaniem i transportem środków materiałowych na potrzeby Bundeswehry.

Krajowa organizacja baz stanowi pion logistycznych dowództw terytorialnych "Północ", "Południe" i Szlezwik-Holsztyn. Głównym jej zadaniem jest zaspokojenie w czasie pokojowym potrzeb materiałowych, a w czasie wojny - materiałowych i medycznych Bundeswehry.

Według stanu z połowy 1973 r., w skład wojsk obrony terytorialnej RFN wchodziło ponad 500 jednostek i pododdziałów, w tej liczbie około 90 w pełni ukompletowanych, a pozostałe - skadrowane. Stan liczebny tych wojsk wynosił około 70 tys. ludzi. Na wypadek wojny obrona terytorialna ma sformować łącznie 550 batalionów i 267 samodzielnych kompanii, w tym 258 batalionów zaopatrzenia i transportowych.

Obrona cywilna RFN obejmuje kompleks zagadnień dotyczących organizacji, przygotowania i realizacji przedsięwzięć militarnych w sektorze cywilnym. Dotyczy to wszystkich spraw, które nie znajdują się w sferze wpływów Bundeswehry i są włączone do obrony terytorialnej.

Główne zadania obrony cywilnej sprowadzają się do: zabezpieczenia władzy państwowej i krajowej, obrony cywilnej i ochrony przed katastrofami i klęskami żywiołowymi, wykonywania zadań związanych z obsługą magazynów i zaopatrywaniem, wsparcia sił zbrojnych.

Odpowiedzialność za organizację i funkcjonowanie obrony cywilnej w państwie oraz współpracę z organami obrony terytorialnej ponosi ministerstwo spraw wewnętrznych. Wszystkie pozostałe przedsięwzięcia są w kompetencji zainteresowanych ministerstw.

Na wszystkich szczeblach kierowania /szczebel federalny, krajowy, obwody rządowe, powiaty lub miasta na prawach powiatu/, zorganizowane są

sztaby obrony cywilnej z przybliżoną strukturą organizacyjną do odpowiednich sztabów wojskowych.

Sztabom obrony cywilnej poszczególnych szczebli podlegają siły i środki oraz odpowiednie instytucje OC. Przeprowadzana od 1967 roku reorganizacja obrony cywilnej zakłada skoncentrowanie większości sił i środków OC na szczeblu krajów i powiatów.

Do sił i środków obrony cywilnej zalicza się:
- policję krajową;
- policję graniczną;
- Korpus Obrony Cywilnej;
- siły ochrony przed katastrofami;
- służbę ostrzegawczo-alarmową;
- samoobronę.

Policja krajowa podlega krajowym ministerstwom spraw wewnętrznych, które w okresie wojny są odpowiedzialne za koordynację działań i użycie sił policyjnych.

Stan liczebny policji zachodnioniemieckiej wynosi około 130 000 ludzi. Policja ta dzieli się na cztery główne rodzaje: policję ogólną, policję pogotowia, policję kolejową i rezerwę policji.

Policja dysponuje dobrze rozbudowanym systemem informacji, który jest traktowany jako podstawa zabezpieczenia łączności władzom naczelnym obrony cywilnej. Głównym zadaniem policji jest zabezpieczenie władzy państwowej i rządowej w okresie pokoju i wojny. Policja może również wspierać siły zbrojne i przyjmować specjalne zadania obrony cy-

wilnej, na przykład: zwalczanie małych grup dywersyjnych i partyzanckich, zabezpieczenie łączności, ochrona sztabów OC, ochrona i obrona obiektów, utrzymanie porządku na drogach, udzielanie pomocy w zakresie ewakuacji, kierowanie komunikacją itp.

Policja graniczna podlega bezpośrednio federalnemu ministerstwu spraw wewnętrznych RFN i jest dowodzona przez inspektora policji granicznej. W skład policji granicznej wchodzą jednostki policji granicznej, służby kontroli paszportowej i administracyjnej. Policja graniczna korzysta ze statusu kombatanckiego. Jej jednostki należą do najlepiej wyposażonych i wyszkolonych sił obrony cywilnej.

Policja graniczna zorganizowana jest w cztery okręgi: Wybrzeże, Północ, Centrum i Południe. Okręgom podlegają grupy policji granicznej /po dwie w każdym/. W skład każdej grupy wchodzi od 2 do 4 batalionów.

Stan liczebny policji granicznej wynosi 17 500 ludzi, w tym 16 500 w jednostkach bojowych, 800 w kontroli celnej i 200 w aparacie administracji.

Głównym zadaniem policji granicznej jest ochrona granicy państwowej. Poza tym jednostki tej policji mogą być użyte do: zwalczania we współdziałaniu z siłami OT i siłami wojsk operacyjnych, wojsk powietrznodesantowych, rozpoznawczych i innych sił nieprzyjaciela, usuwania powstałych szkód, budowa mostów drogowych i promów, wykonywanie prac zwią-

zanych z zaopatrywaniem w wodę itp.

Korpus Obrony Cywilnej /KOC/ będzie zorganizowany jako ponadregionalna rezerwa interwencyjna na szczeblu federalnym i krajowym. Tworzenie korpusu rozpoczęte z dniem 1.01.1972 roku, ale dopiero w 1978-1980 roku ma on dysponować 45 tys. wyszkolonych ludzi.Do służby w KOC będą powoływani poborowi w ramach odbywania zasadniczej służby wojskowej. Do sił czynnych zalicza się kadrę i poborowych odbywających służbę w jednostkach stałych KOC. Stałe jednostki są zorganizowane jako bataliony bojowe i mogą być szybko uzupełniane do etatu wojennego.Dzielą się one na: bataliony ratownicze /około 80% stanu ogólnego/, bataliony obrony ABC, bataliony sanitarne i bataliony budowy mostów.

W skład batalionów ratowniczych mają wchodzić dwie kompanie ochrony przeciwpożarowej, ratownictwa, kompania sanitarna i kompania sztabowa. Ogółem batalion ten ma liczyć około 800 ludzi i 200 pojazdów mechanicznych. W batalionie obrony ABC występują: kompania odkażania, kompania oczyszczania wody i ciężka kompania sanitarna.W skład batalionu budowy mostów mają prawdopodobnie wchodzić: kompania budowy mostów pływających i kompania budowy mostów pomocniczych.

W KOC przeszkalać się będzie 4-5000 ludzi rocznie. W ciągu 10 lat zamierza się zorganizować i przeszkolić 50-55 batalionów. W czasie wojny bataliony te mają być dowodzone przez sztaby rządów krajowych.

Korpus Obrony Cywilnej będzie organizował i wykonywał prace z zakresu obrony przeciwpożarowej, ratownictwa, napraw, zabezpieczenia medycznego, dezaktywacji, odkażania i dezynfekcji, opieki sanitarnej, zaopatrywania w wodę pitną, budowy mostów pływających itp.

Siły ochrony przed katastrofami składają się z następujących organizacji: Straż Pożarna, Pomoc Techniczna, Niemiecki Czerwony Krzyż, Związek Samarytanów, Joanicka Organizacja Pomocy i Maltazjańska Służba Pomocy.

Siły ochrony przed katastrofami nie wykonują w okresie pokoju zadań obrony cywilnej. Część tych sił, a ściślej pododdziałów tych organizacji będzie wykonywała dopiero w czasie wojny określone zadania OC.

Służby specjalistyczne ochrony przed katastrofami zostały podzielone na: obrony przeciwpożarowej, ratownictwa, napraw, obrony ABC, zdrowia oraz opieki i wsparcia samoobrony.

Siły obrony przed katastrofami zostały rozwinięte na podstawie dotychczas istniejącej Pomocniczej Obrony Przeciwlotniczej.

Służba ostrzegawczo-alarmowa obrony cywilnej liczy około 7500 ludzi, włącznie z personelem placówek pomiarowych ABC. W jej skład wchodzą: centrala ostrzegania, 10 urzędów ostrzegania, 4 posterunki łącznikowe służby ostrzegawczo-alarmowej, 48 głównych posterunków pomiaru napromienienia i skażeń, 75 000 syren, w tym 51 000 czynnych i

1296 posterunków pomiarowych ABC, a ponadto placówki ostrzegania i urządzenia łączności /w tym 156 stacji radioliniowych/.[x/]

Terytorium RFN zostało podzielone na 10 rejonów ostrzegania, w którym są rozmieszczone urzędy ostrzegania. Urzędy ostrzegania są połączone przez sieć łączności służby ostrzegawczej bezpośrednio z głównymi punktami służby obserwacyjno-meldunkowej sektorów obrony powietrznej sił powietrznych NATO /2 i 4 PTSP/, od których otrzymują dane o sytuacji powietrznej. Dane te są przekazywane za pomocą łączności radiowej, telefonicznej lub radioliniowej.

Samoobrona zorganizowana jest na zasadzie ochotniczej. W 1965 r. wprowadzony został przymus uczestniczenia w samoobronie, ostatnio jednak obowiązuje zasada dobrowolności. Ogólny stan sił i środków samoobrony nie jest znany. Wiadomo na przykład, że ochrona przemysłu stanowi najważniejszy element samoobrony. Samoobrona w miejscach zamieszkania liczy około 300 000 ochotników. Liczba ta jest zmienna i prawdopodobnie dużo niższa, ponieważ dotychczas przeszkolono tylko około 100 000 osób na krótkotrwałych kursach samoobrony.

Pod względem fachowym i organizacyjnym sprawami samoobrony zajmuje się: Federalny Związek Samoobrony oraz jednostki ochrony przed katastrofami.

---

x/ Wszystkie wielkości podano na podstawie Wojskowego Przeglądu Zagranicznego nr 1 z 1971 r,s.15.

B/ WIELKA BRYTANIA

Wielka Brytania /WB/ - Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii jest państwem wyspiarskim położonym w Europie Zachodniej. Wielka Brytania zajmuje dużą wyspę Wielką Brytanię, północną część Irlandii oraz około 600 wysp: Hebrydy /400/, Orkady /117/, Szetlandy /67/ i inne. Zjednoczone Królestwo składa się z następujących części: Anglii, Walii, Szkocji i Północnej Irlandii.

Powierzchnia Wielkiej Brytanii wynosi 244,7 tys. km^2, ludności posiada około 55 mln, co daje przeciętną gęstość zaludnienia około 224 osoby na 1 km^2.

Wielka Brytania jest metropolią Brytyjskiej Wspólnoty Narodów, która w 1949 roku została przemianowana na wspólnotę Narodów, tj. związek państw suwerennych i terytoriów uzależnionych, związanych formalnie z osobą króla /wyjąwszy np. Indie, Pakistan i Cejlon - republiki/. Najistotniejszymi jednak węzłami łączącymi kraje wchodzące w skład wspólnoty, są wspólne problemy ekonomiczne.

Wielka Brytania jest krajem o wysoko rozwiniętym przemyśle, odznaczającym się dużą koncentracją kapitałów i produkcji. Istotną cechą gospodarki WB jest ogromna przewaga przemysłu i transportu nad rolnictwem. Pod względem produkcji przemysłowej WB zajmuje IV miejsce w świecie kapitalistycznym /po USA, Japonii i RFN/, III miejsce w

NATO i II miejsce na zachodnim TDW. Przemysł skupiony jest w kilku okręgach /ośrodkach/ przemysłowych: południowym, centralnym, północnym, szkockim i walijskim.

Rozpatrując położenie Wielkiej Brytanii należy uwzględnić dwa zasadnicze problemy: jej miejsce na europejskim teatrze wojny oraz jej położenie w stosunku do krajów wspólnoty i terytoriów zależnych.

Wyspiarskie położenie WB na ETDW w niewielkich odległościach od kontynentu /Cieśnina Kaletańska - ok. 33 km szerokości, kanał La Manche 100-150 km/ stwarza dogodne warunki do rozlokowania baz lotniczych i rakietowych NATO, a ponadto istnieje możliwość kontroli wyjścia z Morza Północnego na Atlantyk.

Rozlokowane na wyspach bazy morskie ułatwiają działanie floty wzdłuż wybrzeży Europy Zachodniej od Norwegii po Hiszpanię oraz na płn. Atlantyku.

Wielka Brytania ma szereg dobrze rozbudowanych baz lądowych i morskich, które są rozrzucone po całym obszarze Wysp Brytyjskich, lecz główne ich skupiska znajdują się w Anglii południowej i południowo-zachodniej. Bazy te w okresie II wojny światowej stanowiły oparcie dla sił zbrojnych aliantów. Umożliwiły koncentrację i rozwinięcie wojsk dla inwazji na kontynent europejski.

Obecnie w Wielkiej Brytanii znajduje się około 400 lotnisk i baz lotniczych o ogólnej po -

jemności operacyjnej około 15 tys. samolotów. Na obszarze WB znajdują się również bazy pocisków rakietowych różnego przeznaczenia.

Morskie bazy wojenne rozmieszczone są wokół Wysp Brytyjskich. Najważniejsze z nich to: Plymouth, Portland i Portsmouth na południowym wybrzeżu /Kanał La Manche/; Chathan i Sheernees w ujściu Tamizy; Rosyth na wschodnim wybrzeżu środkowej Szkocji w zatoce Firth; Scapa Flow wykorzystywane w czasie II wojny światowej na Szetlandach; Londonderry w Północnej Irlandii.

Bazy wybrzeża wschodniego mogą być wykorzystane do działań operacyjnych floty na Morzu Północnym, w cieśninach Duńskich, jak również na Morzu Norweskim. Z baz wybrzeży południowych flota może wykonywać zadania w rejonie Kanału La Manche i Zatoki Biskajskiej, a także zabezpieczać komunikacje morskie na kierunku Gibraltaru, płd. Afryki i płd. Ameryki. Natomiast bazy wybrzeży północnych i zachodnich przeznaczone są do działań przede wszystkim na płn. Atlantyku.

Wielka Brytania posiada liczne bazy wojenne w swych posiadłościach i koloniach rozrzuconych po całym świecie, które zabezpieczają jej interesy ekonomiczno-polityczne i militarne. Wynika to głównie z faktu, że Wielka Brytania jest uzależniona od dowozu surowców strategicznych i żywności z odległych źródeł zaopatrzenia; roczny import sięga dziesiątków milionów ton. W bardzo poważnej mierze /np. około 50% importowanej żywności/ potrzeby te

zaspokajane są przez kraje Wspólnoty.

Komunikacje morskie są więc dla WB bardzo ważne, gdyż od ich utrzymania zależy potencjał ekonomiczny i militarny Zjednoczonego Królestwa. Główne linie morskie łączące WB z krajami Wspólnoty przebiegają od metropolii przez Morze Śródziemne na Bliski Wschód i do Azji Płd. i Płd-Wsch. oraz do Autralii, a także wokół Afryki na Ocean Indyjski. W wypadku wojny głównym szlakiem dla WB i NATO będzie szlak łączący głębokie rejony tyłowe paktu północno-atlantyckiego - USA i Kandę z europejskim teatrem wojny, a w tym również z Wielką Brytanią.

Obrona terytorialna Wielkiej Brytanii z uwagi na jej wyspiarskie położenie jest łatwa do wyodrębnienia. Była też praktycznie rozwiązywana /stosowana/ od bardzo dawna.

Według współczesnych założeń brytyjskich, obrona terytorium wysp obejmuje: obronę lądową, obronę powietrzną, obronę wybrzeża i komunikacji morskich oraz obronę cywilną.

Obrona lądowa terytorium wysp brytyjskich leży w gestii ministerstwa obrony, współpracującego ściśle w tej dziedzinie z ministerstwem spraw wewnętrznych. Obrona lądowa od zakończenia II wojny światowej przechodziła różne stadia reorganizacji. Do 1968 r. terytorium WB było podzielone na pięć okręgów wojskowych /szkocki, północny, zachodni, wschodni i południowy/. W 1968 r. miało nastąpić zmniejszenie ich liczby do trzech z tym,

że okręg szkocki i północny miały być przekształcone w samodzielne rejony wojskowe, a okręg wschodni włączony do południowego. Obecnie terytorium WB jest podzielone na 10 rejonów wojskowych. Każdy rejon przeważnie pokrywa się z regionem obrony cywilnej.

Jednostki wojskowe obrony terytorialnej do 1967 r. zorganizowane były w tzw. Armii Terytorialnej, a następnie po 1967 r. utworzono Terytorialne i Ochotnicze Rezerwy Sił Lądowych obejmujące trzy kategorie sił, które również uległy reorganizacji.

Obecnie wojska obrony terytorialnej WB składają się z dwóch członów: Ochotniczej Rezerwy Sił Lądowych /ORSL/ i rezerw niezorganizowanych.

ORSL jest przeznaczona do: uzupełniania sił lądowych, a przede wszystkim - Brytyjskiej Armii Renu, całymi oddziałami i pododdziałami; utrzymania porządku publicznego i zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego kraju; osłony rozwinięcia mobilizacyjnego sił lądowych. Ochotnicza rezerwa podlega dowódcy sił lądowych terytorium WB, poprzez dowódców rejonów wojskowych.

W skład ORSL wchodzą: 44 brygada powietrzno-desantowa /rezerwy/, dwa rozpoznawcze pułki samochodów pancernych, 21 i 23 batalion wojsk specjalnych, pułki artylerii, samodzielne bataliony piechoty oraz pododdziały łączności i zabezpieczenia tyłowego. W składzie bojowym ORSL znajduje się 20 batalionów skadrowanych /liczących 77 kompanii/, które mogą być zmobilizowane w ciągu jednej doby.

Stan liczebny OSRL wynosi około 50 000 żołnierzy, a w najbliższym czasie ma być zwiększony o 10 000.

Brygada powietrznodesantowa składa się z trzech batalionów powietrznodesantowych, lekkiego pułku artylerii /18 hb 105 mm/, kompanii inżynieryjnej, kompanii łączności, eskadry śmigłowców, kompanii samochodów pancernych.

Batalion wojsk specjalnych ma w swym składzie od trzech do pięciu kompanii /po dwa plutony w każdej/.

Batalion piechoty składa się z: kompanii dowodzenia, czterech kompanii piechoty i plutonu przeciwpancernych pocisków rakietowych.

Dla utrzymania wojskowo-politycznego reżimu w Irlandii Północnej, rząd brytyjski sformował w 1970 roku północnoirlandzki pułk obrony terytorialnej w sile 6000 żołnierzy /siedem batalionów piechoty/. W ostatnim czasie zwiększono stan bojowy pułku do jedenastu batalionów, a stan liczebny do 11 000 żołnierzy.

Ze względu na zadania jakie wykonuje ORSL, dowództwo brytyjskie przywiązuje duże znaczenie do szkolenia bojowego rezerwistów, wyrazem czego jest systematyczne włączanie tych sił do ćwiczeń wojsk NATO, jak również ćwiczeń specjalnych przeprowadzanych na terytorium metropolii, wspólnie z formacjami obrony cywilnej i policji.

<u>Obrona powietrzna</u> wysp brytyjskich jest włączona w zintegrowany system NATO. Obszar brytyjskiej OP dzieli się na trzy sektory: północny,

środkowy i południowy. W osłonie wszystkich trzech sektorów znajduje się około 80 samolotów myśliw - skich oraz do 72 wyrzutni przeciwlotniczych poci - sków rakietowych "Bloodhound" /mogące niszczyć cele powietrzne lecące z prędkością do 2 M na puła - pach od 24 do 50 tys. metrów/.

W skład sił obrony powietrznej wchodzi także system posterunków radiolokacyjnych i szeroko rozbudowany Królewski Korpus Obserwacyjny, które w sumie stanowią Organizację Dozorowania i Ostrzegania. Korpus obserwacyjny to ochotnicza organizacja paramilitarna, doskonale wyposażona i wyszkolona. Do zadań jej należy: powiadamianie obrony powie - trznej o przelotach samolotów /głównie na małych wysokościach/; prowadzenie rozpoznania i obserwa - cji w zasięgu posterunku, dokonywanie namiarów wybuchów jądrowych, skażeń itp; ostrzeganie ludności o niebezpieczeństwie napadu i o skażeniach. Korpus obsługuje ogółem około 1600 wzmocnionych posterunków obserwacyjnych wyposażonych w aparaturę dozymetryczną.

<u>Obrona wybrzeża</u> i komunikacji morskich leży w gestii Szefa Admiralicji, a bezpośrednio dowódcy Floty Zachodniej. Podlegają mu dowódcy trzech okręgów morskich: "Scotland", "Portsmouth" i "Plymouth".

Do zadań dowódców okręgów morskich należy:
- utrzymanie w stanie żeglownym torów wodnych i portów morskich;
- zorganizowanie obrony portów, baz morskich,sto -

czni, składów amunicji i materiałów pędnych przed atakiem z morza i powietrza;
- zorganizowanie systemu obserwacji wzrokowej i technicznej wybrzeża i wód przybrzeżnych;
- zabezpieczenie wybrzeża przed desantem przez stawianie morskich zapór minowych i przeszkód;
- współpraca z flotą rybacką i jej obrona na łowiskach na terytorialnych wodach brytyjskich.

Do wykonania tych zadań dowódcy okręgów morskich posiadają eskadry dozorowców, trałowców i stawiaczy min, a także jednostki floty rybackiej. Na wybrzeżu brytyjskim rozbudowano sieć stacji radiolokacyjnych, szumonamierniczych, wykrywania promieni podczerwonych oraz sieć punktów obserwacji wzrokowej. Stosowane są również boje radio-hydro - lokacyjne do wykrywania okrętów przeciwnika.

Z siłami obrony wybrzeża współdziała utworzona w 1962 r. - Morska Służba Pomocnicza /organizacja cywilna/, której głównym zadaniem jest wykry - wanie przez obserwację z brzegu i powiadamianie o minach morskich zrzucanych przez samoloty przeciwnika.

Dużą rolę w obronie wybrzeża odgrywać będzie lotnictwo morskie, które na okres wojny, pod względem operacyjnym podporządkowane będzie dowództwu sił morskich /w czasie pokoju podlega dowództwu sił powietrznych/. Zadaniem tego lotnictwa będzie wykrycie nieprzyjaciela na morzu, rozpoznanie jego siły, kursu i zamiarów, naprowadzanie własnych samolotów i okrętów na okręty nieprzyjaciela oraz zwalczanie okręgów podwodnych nieprzyjaciela.

Z obroną wybrzeży brytyjskich związana jest ściśle obrona szlaków komunikacyjnych, za co odpowiedzialne jest dowództwo sił morskich. Zasadniczą formą obrony transportowców /konwojów morskich/ jest w dalszym ciągu konwojowanie.

Obrona cywilna Wielkiej Brytanii wykonuje zadania związane z ratownictwem, udzielaniem pomocy poszkodowanym i usuwaniem szkód.

Za politykę obronną, w tym obronę cywilną odpowiedzialny jest Komitet Obrony powołany spośród ministrów z premierem na czele. Naczelnym organem dowodzenia OC jest ministerstwo spraw wewnętrznych, które realizuje swoje zadania przy pomocy Wydziału do Spraw Obrony Cywilnej, na czele którego stoi dyrektor generalny. W ministerstwie spraw wewnętrznych następuje także koordynacja obrony cywilnej i wojskowej. W hrabstwach i miastach OC kierują samorządy lokalne, które do swej pomocy mają specjalne komitety, w skład których wchodzą przedstawiciele wszystkich służb i organizacji OC lub związanych z obroną cywilną ze względu na charakter swojej pracy. Na czele komitetu stoi oficer przeszkolony w obronie cywilnej.

Wielką Brytanię podzielono na 13 regionów OC, z czego 10 obejmuje terytorium Anglii, 2 Szkocji i 1 Północnej Irlandii. Regiony dzielą się na podregiony, a te zaś na poszczególne hrabstwa, dystrykty miejskie lub wiejskie. Wszystkie szczeble dowodzenia OC powiązane są organicznie i terytorialnie z wojskową obroną terytorialną.

Na stanowisku dowodzenia regionu i podregionu - na wypadek wojny - przewiduje się powołać komisarzy lub kontrolerów, którzy będą stanowić delegatury władz rządowych i sprawować ogólne kierownictwo.

Do 1968 roku system obrony cywilnej WB obejmował siły Korpusu Obrony Cywilnej, przemysłowej służby OC, policji, straży pożarnej i rezerwy państwowej służby szpitalnej.x/

Najliczniejszą i najważniejszą organizacyjną jednostką OC był korpus OC. W skład korpusu wchodziły następujące służby: sztabowa, porządkowa, ratownicza, sanitarna i opieki społecznej. Korpus dysponował własnym systemem szkolnictwa aż do szczebla Sztabowej Akademii Obrony Cywilnej. Personel korpusu był umundurowany, posiadał 11 stopni służbowych, stanowił organizację prawie wojskową. Oprócz zadań wsparcia dla rejonów szczególnie dotkniętych zniszczeniami wojennymi i klęskami żywiołowymi spełniał zasadniczą funkcję w lokalnej samoobronie.

Przemysłowa służba OC jest zorganizowana w WB we wszystkich przedsiębiorstwach zatrudniających ponad 200 ludzi. W każdym przedsiębiorstwie wyznaczony jest szef OC, w większych zaś tworzone są stanowiska dowodzenia.

Zadaniem policji jest utrzymanie porządku, kierowanie ruchem ludności, kontrola cudzoziemców

---

x/ 29 lutego 1968 r. w parlamencie brytyjskim uchwalono rządowy wniosek o rozwiązaniu korpusu obrony cywilnej i postawieniu całej brytyjskiej OC w tzw. "stan spoczynku".

i bezdomnych, utrzymanie bezpieczeństwa wewnętrz - nego, zapobieganie grabieżom, pomoc przy ewakuacji ludności itp.

Straż pożarna tworzona jest przez lokalne władze hrabstw i miast. W miastach istnieją z re - guły oddziały zawodowej straży pożarnej, w mniej - szych osadach i wsiach straż pożarna jest przeważ - nie ochotnicza. W czasie wojny oddziały straży utworzą "narodową służbę pożarną" zorganizowaną w ruchome kolumny przeciwpożarowe /700 ludzi, 100 wozów strażackich/. Zakłada się, że w skład straży wejdą także jednostki pomocniczej służny straży po- żarnej, które do 1968 roku liczyły około 20 tys. osób.

Rezerwa państwowej służby szpitalnej była organizacją ochotniczą, szkolącą i gromadzącą ochotnicze siły, zdolne uzupełnić w razie nagłej potrzeby personel służby zdrowia. Rezerwa ta skła- dała się głównie z kobiet przeszkolonych przez Czerwony Krzyż na sanitariuszki i pielęgniarki w szpitalach. Stan tej służby wynosił ponad 60 tys. osób.

W 1968 roku na skutek trudności ekonomicz - nych rząd brytyjski przeforsował ustawę o rozwią - zaniu obrony cywilnej. Na mocy tej decyzji zawie - szono szkolenie i werbunek ochotników do służb OC. Majątek ruchomy umieszczono w magazynach MSW, a część nawet sprzedano. Szkoły zostały rozwiązane. Umundurowanie i wyposażenie osobiste pozostawiono personelowi, ale nakazano jednocześnie usunąć ozna-

ki służb i stopni. W ten sposób cały system bry - tyjskiej obrony cywilnej praktycznie przestał istnieć. Pozostał wyłącznie szkielet i pewna część sprzętu, co pozwala w ciągu najbliższych lat, aż do wyczerpania się rezerw /przerwano szkolenie/ odtworzyć siły OC w stosunkowo krótkim czasie.
W ostatnich latach dalsza redukcja OC została w zasadzie zahamowana i istnieją próby reaktywowania niektórych służb OC ale bez poparcia miarodajnych władz.

W Wielkiej Brytanii utrzymano jedynie Królewski Korpus Obserwacyjny, który stanowi jedno z ogniw ostrzegania i nadzoru oraz Królewską Ochotniczą Służbę Kobiet.

Istniejący w Wielkiej Brytanii system ostrzegania i alarmowania pozwala na 4-minutowe uprzedzenie ludności o niebezpieczeństwie napadu powietrznego. Informacje przekazywane są z centrum brytyjskiej strefy obrony powietrznej NATO do 250 punktów przekaźnikowych, rozwiniętych przy większych posterunkach policji, a stąd do około 20 tys. lokalnych, ogłaszających alarm. Ponadto sygnały przekazywane są w sieci radiowej BBC.

System ochrony obejmuje w zasadzie budowle z okresu minionej wojny. Tylko w nielicznych domach mieszkalnych i obiektach przemysłowych budowane są schrony i to głównie jako ukrycia zabezpieczające przed promieniowaniem. /W WB uważa się, że ochrona przed podmuchem powietrza spowodowanym wybuchami jądrowymi jest niemożliwa/. Dużo uwagi natomiast

poświęca się sprawie ewakuacji /rozśrodkowania/ ludności /z Londynu i innych miast zaplanowano ewakuować około 10-12 mln osób/ i sprawie budowy stanowisk dowodzenia i kierowania.

C/ F R A N C J A

Obszar Francji wynosi 547 tys. km^2.Na dzień 1.01.1973 r. Francja liczyła 52 mln ludności. Gęstość zaludnienia jest zatem stosunkowo mała, około 94 osoby na 1 km^2. Stanowi to między innymi przesłankę ułatwiającą organizację obrony własnego terytorium.

Gęstość zaludnienia jest bardzo nierównomierna. Najbardziej zaludnione są departamenty: regionu paryskiego, Nord, Pas-de-Calais, Bouches-du-Rhone, Bas-Rhin, Hout-Rhin, Loire. Gęstość zaludnienia w tych departamentach wynosi od 150 do 400 osób na 1 km^2.

Pod względem potencjału gospodarczego Francja zajmuje na zachodnim TDW trzecie miejsce,czwarte miejsce w NATO i piąte miejsce w świecie kapitalistycznym. Szybki rozwój gospodarczy po II wojnie światowej przywrócił Francji znaczenie polityczne i militarne w Europie. Przemysł francuski w porównaniu z potencjałem RFN i Wielkiej Brytanii charakteryzuje duża ilość małych przedsiębiorstw, co ujemnie wpływa na rozwój i udział przemysłu w produkcji globalnej. Francja dąży więc do wprowadzenia zmian w strukturze przemysłowej polegających na koncentracji i komasacji przedsiębiorstw.

Pod względem produkcji zbrojeniowej Francja zajmuje II miejsce na zachodnim TDW, po Wielkiej Brytanii. Wyraźny przełom w przemyśle zbrojeniowym nastąpił w roku 1958, to jest po ponownym dojściu gen. de Gaulle'a do władzy. Podstawą tego przełomu była decyzja rządu francuskiego o wyposażeniu sił zbrojnych w broń atomową oraz związany z tym długoterminowy plan ich modernizacji na bazie własnej produkcji.

Gęstość dróg państwowych i departamentalnych wynosi 65 km/100 km^2. Francja posiada 411 lotnisk /w tym 4 wodowiska/, 27 lotnisk jest podłączonych do sieci rurociągów paliwowych. Na terytorium Francji znajduje się 157 magazynów francuskich sił zbrojnych /z tego 9 magazynów amunicji specjalnej/, NATO posiada 39 magazynów MPS oraz 9 magazynów sił zbrojnych USA. Francja posiada 3739 szpitali i klinik, co daje do dyspozycji 488 600 łóżek.

Francja położona jest na centralnym strategicznym kierunku środkowoeuropejskiego TDW.

Stworzenie przez Francję własnej koncepcji strategicznej spowodowało wyjście jej w 1966 roku ze zintegrowanego systemu NATO i stworzenie własnej "narodowej obrony" oraz zapewnienie sobie swobody w podejmowaniu decyzji militarnych.

Pomimo wycofania się ze zintegrowanych sił zbrojnych NATO, Francja nie zerwała całkowicie z tym paktem i dopuszcza w pewnych, określonych warunkach ponowną integrację. Pomimo, że Francja wydaliła ze swego kraju sztaby i instytucje NATO

oraz zlikwidowała bazy amerykańskie, to formalnie pozostaje członkiem NATO, a jej przedstawiciel bierze udział w pracy Rady Ministerialnej paktu północnoatlantyckiego.

W ostatnim okresie objawiają się we Francji coraz większe tendencje integracyjne w stosunku do NATO, mimo wypowiedzi oficjalnych osobistości o dążeniu do samodzielnej polityki militarnej. Dowodem tego są wspólne ćwiczenia francuskiej piechoty morskiej i marynarki z jednostkami NATO na Morzu Śródziemnym.

Francja ponadto związana jest z systemem NATO w dziedzinie obrony przeciwlotniczej. Użycie jej siły nuklearnej uzależnione jest także od NATO-wskiego systemu wykrywania i powiadamiania.

Francuskie siły zbrojne zostały zorganizowane w trzy podstawowe systemy:

- strategiczne siły jądrowe, które mają spełniać rolę odstraszania przed bezpośrednim atakiem na Francję;
- jednostki wojsk manewrowych /wojska operacyjne/ zorganizowane w siły lądowe, powietrzne i morskie;
- siły zbrojne operacyjnej /militarnej/ obrony kraju.

Najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Francji jest Prezydent Republiki, który sprawuje swą władzę za pośrednictwem Premiera i Komitetu Obrony. Bezpośrednio odpowiedzialnym za obronę narodową jest premier, który sprawuje nad nią kierownictwo

ogólne i wojskowe. Organizację naczelnych władz obrony narodowej - przedstawia schemat nr 6.

Siły obrony militarnej kraju przeznaczone są do wykonania następujących zadań: osłony i obrony granic państwowych, zabezpieczenia strategicznych sił jądrowych, zwalczania desantów powietrznych i morskich oraz sił dywersyjnych, uzupełniania wojsk operacyjnych na obszarze własnego kraju, zabezpieczania mobilizacji i rozwinięcia sił zbrojnych. Siły wojskowe mogą ponadto współdziałać z obroną cywilną w dziedzinie likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz w utrzymaniu porządku wewnątrz kraju.

Obrona terytorialna /militarna/ organizacyjnie, zgodnie z aktualnie obowiązującym dekretem z 22.2.1966 roku i 12.10.1967 r. dzieli się na: siedem okręgów wojskowych /Region Militaire/, pokrywających się ze strefami obrony cywilnej, cztery okręgi lotnicze, trzy okręgi morskie, 21 podokręgów wojskowych /obrony/, 95 departamentów. Francja posiada ponadto 4 departamenty zamorskie: Gwadelupa, Gujana, Martinika, Reunion.

Okręg wojskowy jest samodzielnym szczeblem operacyjnym, a jego dowódca podlega bezpośrednio Sztabowi Generalnemu. Dowódca okręgu odpowiada za organizację obrony terytorialnej oraz sprawuje zwierzchnictwo nad wojskami operacyjnymi na terenie okręgu w zakresie szkolenia, zaopatrywania, administrowania i uzupełniania.

Na szczeblu strefy /pokrywa się z okręgiem wojskowym/ najwyższą władzą cywilną sprawować ma

tzw. wysoki urzędnik strefy /I.G.A.M.E. - Inspecteur General de l' Administration en Mission Extraordinaire/.[x/] Jest on uprawniony w razie zerwania łączności z rządem do sprawowania władzy zwierzchniej w strefie nawet w stosunku do dowódcy OW w sensie użycia wojska do przedsięwzięć natury niewojskowej.

W czasie pokoju dowództwo strefy przygotowuje plany obronne według wytycznych rządu, które są koordynowane przez ministra sił zbrojnych i przedkładane premierowi do zatwierdzenia.

Podokręg wojskowy pod względem terytorialnym odpowiada wielkością rejonowi gospodarczo-statystycznemu i obejmuje powierzchnię od 2-8 departamentów. Dowódca podokręgu odpowiada za obronę terytorialną, a prefekt za obronę cywilną.

Departament stanowi najniższe ogniwo administracyjne, w którym rozwiązuje się problematykę obronną. Obronę organizują prefekt departamentu i delegat wojskowy sztabu podokręgu wojskowego. /Departament składa się z kantonów, których we Francji jest 3208, natomiast gmin 37 708/.

Odrębną jednostkę administracyjną stanowi Paryż, który jest jednocześnie miastem i departamentem. Władzę w Paryżu sprawują dwaj prefekci - Prefekt Miejski zarządzający sprawami ogólnymi i Prefekt Policji, który jest odpowiedzialny za utrzy-

---

x/ Dosłowne tłumaczenie - nadzwyczajny inspektor generalny administracji do zadań specjalnych.

manie porządku oraz sprawy komunikacji i ruchu drogowego. Paryż podzielony jest na 12 dzielnic, na czele których stoi mer. Nie ma natomiast mera Paryża.

Lyon i Marsylia, które po Paryżu są dwoma największymi miastami Francji, są także podzielone na dzielnice, ale w odróżnieniu od Paryża, każde z tych miast ma mera. Nie ma natomiast merów dzielnicowych.

W skład sił obrony terytorium kraju wchodzą wojska lądowe OTK wraz z żandarmerią oraz wydzielone siły powietrzne i morskie. Jednakże w okresie pokoju istnieją jednostki obrony terytorialnej kraju tylko w siłach lądowych. Ich stan liczebny wraz z żandarmerią wynosi ponad 100 000 ludzi. Przewiduje się, że na wypadek wojny ich stan liczebny wzrośnie do 600 000 żołnierzy.

Wojska lądowe obrony terytorialnej w okresie pokoju składają się z nielicznych jednostek wojskowych i stanowią faktycznie zalążek mobilizacyjny tych sił na wypadek wojny. Wojska te liczą około 54 000 żołnierzy i aktualnie składają się z: 17 i 27 brygady piechoty alpejskiej, 9 amfibijnej brygady zmotoryzowanej, około 20 pułków piechoty "komandosów" , 22 podokręgowych pułków piechoty, trzech pułków rozpoznawczych samochodów pancernych oraz szeregu pododdziałów pomocniczych.x/

x/ Skład wojsk podano na podstawie informatora polityczno-wojskowego "FRANCJA" wydanego przez GZP, lipiec 1973 r.
c.d. na str. 43

Brygada piechoty alpejskiej występuje na szczeblu okręgu wojskowego. Przewiduje się użycie jej do walki z przeciwnikiem, który włamał się w głąb terytorium OW.

Skład brygady jest następujący: dwie półbrygady po dwa bataliony każda, pułk samochodów pancernych, pułk artylerii górskiej, batalion saperów i kompania łączności. Stan osobowy brygady wynosi około 6000-7000 ludzi. Na okres wojny przewiduje się powołać kilkanaście brygad /około 12/.

Pułk piechoty "komandosów" jest jednostką dyspozycyjną dowódcy okręgu. Przeznaczony jest do:
- zwalczania dywersji, partyzantów i mniejszych desantów powietrznych;
- walki w powiązaniu z wojskami operacyjnymi;
- prowadzenia walki na tyłach przeciwnika w formie działań partyzanckich.

---

c.d. ze str. 42

"Obrona terytorialna niektórych państw NATO" wydana przez IOT w maju 1972 r. podaje następujący skład wojsk lądowych OTK: brygada piechoty, osiem pułków rozpoznawczych sam.panc, dwadzieścia cztery pułki piechoty "komandosów", dwadzieścia dwa podokręgowe pułki piechoty, osiem batalionów łączności, dwanaście batalionów samochodowo-transportowych.
Płk Kmieciak w "Obronie terytorialnej w niektórych europejskich państwach kapitalistycznych" wyd. Towarzystwo Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1973 podaje jeszcze inne dane np: osiem brygad i brygada strzelców alpejskich /str.30/.

O przypisywanej tym pułkom roli w systemie obrony terytorialnej świadczy fakt utrzymania ich w pełnych stanach etatowych. Podkreśla się, że z uwagi na wyszkolenie, jak i na sposób prowadzenia działań, komandosi są szczególnie sprawni i stanowią trzon obrony terytorium kraju. Zwraca się uwagę na celowość przygotowania wybranych pułków komandosów do ukrycia się w tak zwanych "rejonach długotrwałego oporu", które służyć mają jako baza przyszłych partyzanckich działań pułku.

Podokręgowy pułk piechoty jest jednostką pozostającą w dyspozycji dowódcy podokręgu. Przeznaczony jest do ochrony obiektów, utrzymania bezpieczeństwa na obszarze departamentów podokręgu, a także wsparcie sił obrony cywilnej. W okresie pokoju istnieją tylko zalążki tych pułków.

Organizacja podokręgowego pułku piechoty nie jest stała. Ilość poszczególnych pododdziałów zależy od ilości i ważności departamentów w podokręgu. Przykładowo pułk może składać się z: kompanii dowodzenia i wsparcia, 4-12 kompanii piechoty,2-3 sztaby taktyczne /na 6-8 kompanii organizuje się dwa sztaby taktyczne, powyżej ośmiu kompanii trzy sztaby/, 4-12 pododdziałów transportowych /jeden pododdział na kompanię/.

Ważną część sił obrony terytorium Francji stanowi <u>żandarmeria.</u> Wchodzi ona w skład sił zbrojnych, ale z punktu widzenia zadań jest instytucją na pół cywilną, bardzo ściśle współpracującą z organami policji. W czasie pokoju żandarmeria wyko -

nuje zadania o charakterze represyjno-policyjnym, podczas wojny natomiast jest przeznaczona do walki z dywersją. Do żandarmerii należą również formacje specjalne: gwardia republikańska,[x/] żandarmeria powietrzna i morska.

Dowództwa żandarmerii występują na wszystkich szczeblach dowodzenia obroną. W skład żandarmerii wchodzą tzw. siły departamentalne i jednostki ruchome. Głównym zadaniem żandarmerii departamentalnej jest nadzór nad terenem i informowanie. Żandarmeria ruchoma stanowi odwód organów odpowiedzialnych za utrzymanie porządku i uzupełnia siły żandarmerii departamentalnej /nadzór nad ruchem i regulacja ruchu, konwoje itp/. Żandarmeria ruchoma dysponuje również bronią ciężką, jak: lekkie czołgi, transportery opancerzone, moździerze itp.

Stan liczebny francuskiej żandarmerii sięga 63 000 ludzi, w tym blisko 16 500 żandarmerii ruchomej, 800 żandarmerii sił powietrznych i 600 żandarmerii morskiej.

Siły powietrzne utrzymują łączność z systemem obrony powietrznej kraju oraz wydzielają odpowiednie środki do obrony terytorialnej.

---

x/ Gwardia republikańska występuje tylko w Pyrażu. W jej skład wchodzą dwa pułki po 12 kompanii każdy. Do zadań gwardii należy ochrona władz i ważnych obiektów administracji państwowej oraz uświetnianie uroczystości państwowych. Stan liczebny gwardii republikańskiej wynosi 3000 ludzi.

Przy ośrodkach wykrywania i kontroli obrony powietrznej kraju znajdują się główne posterunki alarmowe narodowej służby obrony cywilnej. Posterunki te przekazują informacje o ogólnej sytuacji powietrznej głównym instancjom obrony terytorium kraju, w pierwszym rzędzie zaś powiadamiają o alarmie przeciwdesantowym i przeciwatomowym.

Podstawowym szczeblem dowodzenia sił powietrznych jest okręg lotniczy, który zapewnia realizację następujących zadań: wsparcia lotniczego, obronę newralgicznych punktów sił powietrznych i systemu łączności.

Okręg lotniczy wydziela dla strefy operacyjnej terytorium kraju taktyczne zgrupowanie lotnicze w składzie kilku rezerwowych eskadr lekkiego lotnictwa wsparcia. /Eskadra posiada 12 samolotów/.

Podokręg obrony dysponuje punktem dowodzenia sił powietrznych oraz kluczem lotnictwa organizowanym po ogłoszeniu mobilizacji, do wsparcia pułków piechoty oraz dla potrzeb łączności i obserwacji.

Na szczeblu departamentu występuje przedstawiciel okręgu lotniczego, którym jest zazwyczaj dowódca bazy lotniczej znajdującej się w danym departamencie.

Niezależnie od wyżej wymienionych sił, na szczeblu okręgu lotniczego istnieją jeszcze pododdziały wojsk lądowych - kompanie ochrony i wartownicze - przeznaczone do ochrony infrastruktury sił lotniczych.

Siły morskie - współdziałając z pozostałymi

rodzajami sił obrony terytorialnej, mają zadanie uniemożliwić wysadzenie desantu lub przenikanie przeciwnika z morza oraz zapewnić swobodę żeglugi na wodach terytorialnych, obronę portów i wybrzeża.

W zakresie wykonywania swoich obowiązków dowódca okręgu morskiego współdziała z dowódcami okręgów wojskowych wysyłając do nich swoich oficerów.

Morskie siły nawodne Francji bazują w trzech akwenach wodnych, odpowiadających terytorialnie trzem okręgom morskim:

1/ okręg morski z siedzibą w Cherbourg obejmuje akwen Kanału La Manche;
2/ okręg morski z siedzibą w Breście obejmuje akwen Oceanu Atlantyckiego;
3/ okręg morski z siedzibą w Toulon obejmuje akwen Morza Śródziemnego.

Skład sił obrony terytorialnej sił morskich jest następujący: wydzielone pływające jednostki marynarki wojennej, jednostki lotnictwa morskiego, pułki obrony stref umocnionych portów wojennych /trzy mobilizowane/, żandarmeria morska, kompanie obrony stoczni MW, plutony ochrony baz powietrzno-morskich, sekcje ochrony urządzeń floty handlowej.

Obrona cywilna Francji jest organizacją stałą i działa zarówno w okresie pokoju, jak i wojny. Przed obroną cywilną stawia się następujące zadania: zabezpieczenie i utrzymanie porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego, ochronę ludności i urządzeń oraz zasobów i bogactw naturalnych.

Organem dowodzenia obroną cywilną we Francji jest ministerstwo spraw wewnętrznych, mając do pomocy utworzoną w 1966 r. Stałą Komisję Obrony Cywilnej jako organ koncepcyjno-doradczy. W skład komisji wchodzą przedstawiciele centralnych organów administracyjnych, władz bezpieczeństwa i instytucji samorządowych.

Od roku 1951 istnieje i działa organ bezpośrednio odpowiedzialny za OC Francji: Narodowa Służba Obrony Cywilnej /Service National de Protection Civile, skrót: SNPC/, której dyrektor jest szefem obrony cywilnej Francji.

Zasadniczym organem w SNPC jest Biuro Ogólne Obrony Cywilnej, które posiada następujące wydziały specjalistyczne: studyjno-badawczy, ochrony przez ewakuację, lokalizacji i zagospodarowania kraju, ochrony przedsiębiorstw, administracyjny obrony lokalnej.

W ramach SNPC powołano ostatnio Dyrekcję Zapobiegania mającą na celu zapobieganie katastrofom i zwalczanie ich skutków. W strefie za OC odpowiedzialny jest I.G.A.M.E., który wraz ze swoim biurem kieruje OC strefy i koordynuje działanie OC i militarnej obrony kraju.

Na szczeblu departamentu występuje Biuro Obrony Departamentu podległe bezpośrednio prefektowi. Biuro koordynuje pracą obronną i pomaga merom odpowiedzialnym za organizację obrony cywilnej w ich działalności na terenie gmin.

W zakresie ochrony ludności francuska OC,

mimo posiadania szeregu organów i instytucji centralnych, jest organizacją terytorialną. Działa ona poprzez zapobieganie, ochronę i pomoc. Środki zapobiegania: systemy alarmowania przed napadem powietrznym i skażeniami. Służba alarmowania przed skażeniami dysponuje alertową siecią wykrywania skażeń powietrza i systemem pomiarów skażeń, który pracuje w sposób ciągły. Systemy ostrzegawcze są powiązane z ogólnym NATO-wskim systemem alarmowym. Środki ochrony - to głównie rozśrodkowanie i ewakuacja, schrony i ukrycia, samoobrona.
Środki pomocy, to jednostki ratownicze i opieki, w razie potrzeby wsparte siłami wojsk obrony terytorialnej i policji.

W skład sił obrony cywilnej Francji wchodzi:
- policja municypalna /miejska/;
- siły bezpieczeństwa narodowego;
- jednostki obrony cywilnej: pułki obrony cywilnej w okręgach i departamentach, bataliony opieki w zakresie zakwaterowania i wyżywienia oraz ekipy ratownicze na najniższych szczeblach administracyjnych.

Okręgowe pułki obrony cywilnej przewiduje się zorganizować jeszcze w okresie pokoju. Każdy pułk ma składać się z trzech batalionów: przeciwpożarowego, ratownictwa i odgruzowywania, udzielania pomocy ofiarom i odkażania.

Departamentalne pułki OC /mobilizowane/ mają składać się również z batalionów. W każdym batalionie przewiduje się mieć kompanię przeciwpożaro-

wą, ratownictwa i odgruzowywania oraz udzielania pomocy poszkodowanym.

Bataliony opieki /mobilizowane/ występują na szczeblu departamentu. Bataliony opieki składają się z personelu restauracji, hoteli, pensjonatów, sklepów itp. Przewiduje się utworzyć 95 batalionów opieki w składzie 447 kompanii.

Na niższych szczeblach administracyjnych /kantony, gminy/ tworzone są ośrodki obrony cywilnej, odpowiedzialne za przygotowanie sił i ich użycie w celach obrony cywilnej.

W gminach powołuje się ekipy ratownicze, zdolne nieść ludności pomoc doraźną do chwili przybycia sił wyspecjalizowanych.

W skład francuskich sił OC została ostatnio włączona wojskowa brygada przeciwpożarowa Paryża, która dotychczas wchodziła w skład wojsk inżynieryjnych sił lądowych. Oprócz brygady istnieje również batalion przeciwpożarowy Marsylii, wyspecjalizowany w gaszeniu pożarów na statkach i okrętach.

Przy brygadzie paryskiej od roku 1967 istnieje doświadczalna jednostka wojskowa, która szkoli dla potrzeb OC kadrę dowódczą obrony cywilnej, a także przeszkala pewną liczbę odbywających służbę wojskową żołnierzy i rezerwistów w specjalnościach OC. Od 1970 r. istnieje ponadto dwanaście wyspecjalizowanych kompanii wojskowych, rozlokowanych na całym terytorium Francji, które zostały specjalnie przeszkolone w zakresie OC. Udzielają one wsparcia lokalnym i departamentalnym ośrodkom

obrony cywilnej, a przede wszystkim strażom pożarnym.

W okresie pokoju siły ratownicze OC Francji ograniczone są do jednostek ratowniczych zakładów przemysłowych i jednostek służb komunalnych,a także sił ochotniczych i społecznych, często dobrze wyposażonych i wyspecjalizowanych.

Dużo uwagi i wysiłku poświęca się sprawom zapobiegania i zwalczania skutków katastrof drogowych, kolejowych, lotniczych, przemysłowych i morskich, a także będących następstwem działania żywiołowych sił przyrody. Prowadzi się rozległe studia i eksperymenty dla wypracowania najwydatniejszych metod zapobiegania i ograniczenia zasięgu tych katastrof.

Podstawą działalności w tej mierze jest narodowy plan zwalczania katastrof, tzw. plan ORSEC /Organisation de secours - organizacja pomocy/.

Plan ORSEC jest w zasadzie planem departamentalnym, ustalającym pełen zestaw sił i sposoby ich użycia w różnego rodzaju ewentualnych i możliwych akcjach ratowniczych, przede wszystkim w przypadkach klęsk żywiołowych i katastrof.Nie zakładając konieczności tworzenia dodatkowych formacji plan ORSEC przewiduje odpowiednią - w miejscu i czasie - koncentrację sił i środków istniejących. Plany ORSEC zdają znakomicie egzaminy praktyczne. Akcja rozpoczyna się zawsze od działania straży pożarnej, policji i żandarmerii, pogotowia lekarskiego, a więc służb stale dyżurujących. Z prakty-

ki i z ćwiczeń wynika, że od zaalarmowania do wejścia do akcji sił zasadniczych upływa 1,5-2 godz. W tym czasie działają siły stale dyżurujące i miejscowe ekipy ratownicze, koncentrując swe wysiłki na ratowaniu życia zagrożonych osób.

Według danych z 1970 r. francuska obrona cywilna dysponowała następującymi kadrami: pracownicy zawodowi /urzędnicy, zawodowe straże ppoż 10 870 osób; ochotnicy 544 000 osób, ochotnicza straż ppoż 240 000, ochotnicze kadry kierownicze jednostek 4000, ochotnicy, szeregowi jednostek OC - 300 000 ludzi/. Razem blisko 555 000 osób. Potrzeby Francji oceniane są na około 1,5 mln ludzi, z tego co najmniej 200 000 osób wysoce wyspecjalizowanych w formacjach szczebla centralnego, mających charakter sił regularnych, a około 1,3 mln powinno służyć miejscowym akcjom ratowniczym.

D/ D A N I A

Powierzchnia Danii /Półwysep Jutlandzki i wyspy duńskie/ wynosi 43 068 km^2. Oprócz Danii właściwej w skład państwa duńskiego wchodzą wyspy Owcze i Grenlandia.

Dania właściwie zajmuje większą część Półwyspu Jutlandzkiego oraz 475 większych i mniejszych wysp, z których tylko 100 jest zamieszkałych. Największymi wyspami są: Zelandia - 7017 km^2, Fionia - 3259 km^2, Lolland - 1241 km^2, Bornholm - 587 km^2, Falster - 514 km^2, Als - 321 km^2, Langeland - 285 km^2, Mon - 217 km^2. Część Danii położona na

Półwyspie Jutlandzkim obejmuje obszar o powierzchni 29 633 km^2, co stanowi 69% ogólnej powierzchni kraju, a zamieszkuje na niej tylko 45% ludności państwa.

Dania posiada granicę lądową jedynie z RFN. Długość granicy lądowej wynosi zaledwie 67,7 km, natomiast długość linii brzegowej - około 7500 km.

Naturalne połączenie Bałtyku z Kattegatem stanowią trzy cieśniny: Sund, Wielki Bełt i Mały Bełt przy czym najkrótsza droga prowadzi przez Sund oddzielający Zelandię od Szwecji. Sund jednak jest dostępny dla statków o zanurzeniu do 8 m. W najwęższym miejscu Sund wynosi 3,5 km, między Helsingorem a Hasingborgiem. Znacznie szersza i głębsza jest cieśnina Wielki Bełt, położona między Zelandią a Fionią /najwęższe miejsce 16 km, a tor wodny ma głębokość 18 m/. Mały Bełt nie posiada większego znaczenia dla żeglugi.

Wyspy Owcze obejmują 47 skalistych wysp o łącznej powierzchni 1399 km^2. Tylko 17 z nich jest zamieszkałych przez 34 000 mieszkańców.

Grenlandię - największą wyspę świata o powierzchni 2 176 000 km^2 zamieszkuje zaledwie 31000 ludności. Wyspa w większości pokryta jest wiecznymi lodami. Na Grenlandii zainstalowane są bazy Stanów Zjednoczonych.

Dania obecnie liczy 4,96 mln ludności. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 115 osób na 1 km^2. Rozmieszczenie ludności nie jest równomierne. Największą gęstość zaludnienia posiadają wyspy. Na

30% obszaru kraju mieszka ponad 50% ogółu ludności. Szczególnie dużo osób zamieszkuje wyspę Zelandię /43% mieszkańców kraju/. Gęstość zaludnienia wynosi tutaj około 270 osób na 1 km^2. Drugie miejsce pod tym względem zajmuje wyspa Fionia /120 osób na 1 km^2/. Najmniejsza gęstość zaludnienia występuje na Półwyspie Jutlandzkim /70 osób na 1 km^2/.

Przemysł Danii ze względu na brak bogactw mineralnych jest słabo rozwinięty. Dobrze rozwinięty jest jedynie przemysł stoczniowy. Natomiast rolnictwo Danii od dawna należy do przodujących w Europie. W sumie potencjał ekonomiczny Danii nie przedstawia dużego znaczenia w stosunku do innych państw Europy Zachodniej.

Dania posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg kołowych i komunikację promową, która sprawnie łączy poszczególne wyspy, jak również państwa sąsiadujące /100 kursujących promów/.

Dania posiada 17 stoczni /11 dużych i 6 mniejszych/. Na terytorium Danii znajduje się około 75 magazynów różnego typu i przeznaczenia. Magazyny NATO znajdują się na Półwyspie Jutlandzkim /amunicja konwencjonalna i zaopatrzenie ogólne/.

Przez terytorium Danii przebiega jeden rurociąg, który zaopatruje w paliwo bazy lotnicze NATO oraz siły powietrzne RFN rozmieszczone w północnej części Szlezwiku-Holsztynie.

Na obszarze Danii wybudowanych zostało 37 lotnisk. Najważniejsze lotniska rozmieszczone są na Półwyspie Jutlandzkim i wyspie Zelandii. Najno-

wocześniejszy jest lotnisko wojskowe Karup, na którym rozmieszczono lotnictwo połączonych sił zbrojnych Cieśnin Duńskich i Bałtyku Zachodniego.

Położenie geograficzno-polityczne Danii rzutuje na jej szczególną rolę w pakcie NATO. Aktualnie Dania wspólnie z Norwegią tworzy północne skrzydło tego paktu, zabezpieczające główne zgrupowanie sił NATO w Europie oraz stanowi ważny strategiczny element zamykający wyjście z akwenu Morza Bałtyckiego na Północne. Położenie Danii stwarza dogodne warunki do wykonywania lotniczo-rakietowych uderzeń na północne rejony nadbałtyckich państw socjalistycznych. Powyższe czynniki powodują, że obrona wysp oraz blokada cieśnin duńskich stały się jednym z podstawowych zadań sił zbrojnych tego regionu, w tym także sił zbrojnych Danii. W związku z tym dowództwo NATO kładzie duży nacisk na rozbudowę wojsk operacyjnych oraz na wszechstronne przygotowanie i rozbudowę obrony terytorialnej Danii.

Ze względu na znaczenie Danii w planach strategicznych NATO, poświęca się wiele uwagi operacyjnemu przygotowaniu terenu. Już obecnie terytorium duńskie cechuje wysoki stopień przygotowania. Jednakże w dalszym ciągu trwają prace w kierunku budowy i modernizacji: baz lotniczych, portów o różnej klasie i przeznaczeniu, systemu wykrywania i powiadamiania, łączności telekomunikacyjnej i radioliniowej, umocnień nadbrzeżnych /obejmują w zasadzie cały teren Danii/, stanowisk wyrzutni plot

NIKE i HAWK /8 baterii wokół Kopenhagi, sieci składów i magazynów wojskowych NATO.

Struktura organizacyjna współczesnej obrony terytorialnej Danii ukształtowana została praktycznie na przełomie lat 50-tych, to jest bezpośrednio po przystąpieniu kraju do NATO. Obrona terytorialna, zwana często obroną lokalną lub regionalną, stanowi część składową obrony wojskowej, wykonując zadania bojowe w granicach własnej miejscowości czy regionu.

Do podstawowych jej zadań należy:

- osłona mobilizacji sił zbrojnych;
- obrona ważnych obiektów wojskowych, przemysłowych, węzłów komunikacyjnych i łączności;
- zwalczanie sił dywersyjnych i desantów przeciwnika;
- prowadzenie obserwacji i meldowanie o sytuacji w powietrzu;
- dozorowanie dróg wodnych i osłona portów.

Terytorium Danii pod względem wojskowym dzieli się na dwa okręgi wojskowe /wschodni i zachodni/ i osiem okręgów lądowej obrony terytorialnej /po cztery w każdym okręgu wojskowym/, trzy OW na Półwyspie Jutlandzkim, dwa na Zelandii oraz po 1 na wyspach Fionii, Lolland i Bornholm/. Całością sił dowodzi dowódca sił zbrojnych Danii. poprzez dowódców OW i okręgów obrony terytorialnej. /Dowódcy OOT podlegają dowódcom OW/. Dowódcami okręgów terytorialnych są dowódcy pułków stacjonujący w miejscowościach rozmieszczenia sztabów okręgów

OT. W poszczególnych okręgach OT znajdują się przeciętnie 2-3 bataliony piechoty, 1-3 baterie artylerii oraz kilkadziesiąt kompanii obrony regionalnej. Pod względem obrony regionalnej kraj również dzieli się na 8 okręgów, których granice pokrywają się z granicami okręgów OT. Okręgi te z kolei dzielą się na obwody /podokręgi - 34/ i regiony kompanijne, na czele których stoją kadrowi oficerowie obrony ragionalnej. Kompanie regionalne piechoty są przywiązane do określonego rejonu i ponoszą odpowiedzialność za jego obronę. Cały skład osobowy zamieszkuje w danym rejonie.

Obrona terytorialna kraju opiera się na dwóch elementach składowych:

- pododdziałach obrony lokalnej /terytorialnej/;
- pododdziałach obrony regionalnej.

Jednostki obrony lokalnej wchodzą organizacyjnie i operacyjnie w skład sił lądowych. Siły te liczą około 15 000 żołnierzy obrony lokalnej, z których utworzono 15 batalionów piechoty obrony lokalnej, 15 baterii artylerii polowej i 6 kompanii saperów. Jednostki te, z uwagi na stopień wyszkolenia i siłę ognia, przeznaczone są do zwalczania desantów powietrznych i morskich przeciwnika.

W skład pododdziałów obrony lokalnej wchodzą rezerwiści, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową i otrzymali przydział mobilizacyjny do obrony lokalnej. Pododdziały te są mobilizowane przez odnośne pułki piechoty, artylerii i pododdziały saperów.

W okresie pokoju w obronie lokalnej pełni służbę tylko część kadry odpowiedzialnej za wyposażenie, uzbrojenie i sprawy organizacyjne w związku z powoływaniem rezerwistów na ćwiczenia. W każdym roku przeprowadzane są kilkudniowe ćwiczenia w ramach pododdziałów. Służba w jednostkach obrony lokalnej jest obowiązkowa.

Jednostki obrony regionalnej formowane są na podstawie zaciągu ochotniczego w rejonach bezpośredniego zamieszkania i pracy jej członków. Zadania obrony regionalnej w najogólniejszym ujęciu pokrywają się z zadaniami stojącymi przed obroną terytorialną w ogóle.

Cały skład osobowy obrony regionalnej do szczebla kompanii, eskadry i flotylli stanowią ochotnicy /mężczyźni i kobiety/, którzy ukończyli 18 rok życia, odpowiadają warunkom zdrowotnym i nie podlegają służbie w siłach zbrojnych lub korpusie obrony cywilnej. Personel dowódczo-sztabowy /dowódcy okręgów, podokręgów, kompanii oraz wykładowcy i instruktorzy/ pełnią służbę zawodowo.

Osoby przyjęte do obrony regionalnej zawierają kontrakt, w którym zobowiązują się do odbywania ćwiczeń, utrzymywania w należytym stanie wyposażenia osobistego i uzbrojenia /żołnierze obrony regionalnej przechowują w domu umundurowanie, wyposażenie oraz broń osobistą wraz z odpowiednią ilością amunicji/ oraz do służby w okresie działań wojennych.

Członkowie obrony regionalnej, którzy nie peł-

nili uprzednio służby wojskowej, zobowiązani są do odbycia szkolenia w pierwszym roku - w wymiarze 100 godzin, w dwóch kolejnych latach - po 50 godzin, a następnie po 24 godziny w każdym roku.

Aktualnie poszczególne jednostki obrony regionalnej osiągają pełną gotowość bojową przeciętnie w 2-3 godziny po ogłoszeniu alarmu.

Ze względu na charakter wykonywanych zadań i strukturę dowodzenia, obrona regionalna dzieli się na trzy rodzaje: lądową, powietrzną i morską. Na jej czele stoi dowództwo i sztab podporządkowany bezpośrednio naczelnemu dowódcy sił zbrojnych.Przy dowództwie znajduje się również grupa konsultantów, zajmująca się między innymi działalnością informacyjną oraz utrzymywaniem łączności z różnymi in - stytucjami.

Lądowa obrona regionalna liczy około 55 000 członków. Zorganizowana jest w około 510 kompa - niach, z których 2/3 stanowią kompanie piechoty, a 1/3 kompanie specjalne /łączności, policyjne, ko - lejowe, ochrony zakładów i instytucji/. Stan poszczególnych kompanii zależy od ilości członków zamieszkałych w danym rejonie i wynosi przeciętnie od 50 do 150 ludzi.W uzbrojeniu tych kompanii znajduje się broń strzelecka i lekkie środki przeciw - pancerne.

Powietrzna obrona regionalna liczy około 10 000 członków. Terytorium kraju dzieli się na 8 rejonów obserwacyjno-meldunkowych. W skład rejonów wchodzi około 100 eskadr, głównie obserwacyj-

no-meldunkowych i obsługi central powiadamiania i łączności, w których większość personelu stanowią kobiety. System obserwacyjno-meldunkowy posiada 8 okręgowych central meldunkowych /w ośmiu okręgach OT/ i jest w stanie wystawić około 3500 posterunków obserwacji wzrokowej.

Zadaniem eskadr obserwacyjno-meldunkowych jest obserwacja i meldowanie o sytuacji w powietrzu oraz dokonywanie pomiarów opadów radioaktywnych.

Eskadry obrony naziemnej rekrutują się spośród personelu zatrudnionego w portach i bazach lotniczych oraz z osób zamieszkałych w pobliżu tych obiektów. Zadaniem eskadr jest udział w zabezpieczeniu urządzeń bazowych i lotniskowych oraz ewentualna ich obrona przed działaniami nieprzyjaciela.

Morska obrona regionalna liczy około 6000 członków zorganizowanych w około 30 flotyllach obrony wybrzeża. Flotylle składają się z pewnej liczby dywizjonów bazujących często w różnych portach. W okresie pokoju dywizjony posiadają najczęściej jedną jednostkę /kuter lub łódź motorową/, a w okresie wojny przewiduje się ich uzupełnienie jednostkami prywatnymi.

Zadania flotylli polegają głównie na dozorowaniu dróg wodnych i cieśnin, stawianiu pól i zapór minowych i ewentualnie bezpośredniej obronie portu wespół z jednostkami sił lądowych.

Skład osobowy jednostek rekrutuje się w głównej mierze z terenów nadmorskich, a w pierwszej kolejności z ludzi zapoznanych z żeglugą /rybacy, byli marynarze/.

Obrona cywilna Danii zajmuje eksponowane miejsce w ogólnym systemie obrony. Główne jej zadania polegają na ratowaniu życia ludności cywilnej i jej mienia oraz likwidacji szkód materialnych spowodowanych działaniami wojennymi i klęskami żywiołowymi.

Całość problematyki OC leży w gestii ministerstwa spraw wewnętrznych, któremu bezpośrednio są podporządkowane: zarząd obrony cywilnej i zarząd służby medyczno-sanitarnej. Przy ministerstwie powołano również radę obrony cywilnej, w skład której wchodzą przedstawiciele wielu resortów i instytucji zainteresowanych bezpośrednio i pośrednio w organizacji obrony cywilnej w kraju.

Zarząd obrony cywilnej jest odpowiedzialny za organizację i utrzymanie w stałej gotowości do działania podległe sobie komórki i jednostki, a głównie korpus obrony cywilnej. Zarządowi obrony cywilnej podlegają: korpus obrony cywilnej, lokalna obrona cywilna, służba łączności i transportu sanitarnego/ambulanse/ oraz szkoły OC podporządkowania centralnego. Ponadto Zarząd OC współpracuje ściśle z organizacjami krajowymi Związku Obrony Cywilnej, Pogotowiem Duńskich Kobiet, Zrzeszeniem Dowódców OC i szeregiem innych organizacji. W okresie wojny Zarząd OC przekształca się w krajowy sztab operacyjny, który sprawuje kierownictwo nad całością OC. Zarząd służby medyczno-sanitarnej przygotowuje szpitale i perspnel do udzielenia pomocy lekarskiej rannym i chorym osobom cywilnym.

Korpus obrony cywilnej stanowi umundurowaną i zorganizowaną na wzór wojskowy jednostkę, przeznaczoną do wykonywania zadań z zakresu ratownictwa ludzi i mienia, gaszenia pożarów, likwidacji skutków zniszczeń itp. Będąc przeznaczony do tego rodzaju zadań /manewrowych/ korpus jest w pełni zmotoryzowany, dysponujący liczbą ponad 1000 pojazdów różnego typu i przeznaczenia.

W skład korpusu wchodzą trzy brygady, każda w składzie trzech kolumn /oddziałów/ ruchomych i samodzielnej sekcji /batalionu/. Według organizacji wojennej każda z kolumn liczy pięć sekcji:trzy operacyjne, wzmocnienia i administracyjna, natomiast w okresie pokoju w składzie kolumny zwykle znajdują się tylko dwie sekcje szkoleniowe.

Główne siły korpusu rozmieszczone są na Półwyspie Jutlandzkim i Zelandii. Mniejsze jednostki znajdują się także na wyspie Fionii i Bornholmie.

Skład osobowy korpusu OC stanowią mężczyźni podlegający obowiązkowi służby wojskowej. Czas służby w korpusie wynosi 12 miesięcy.

Po przeprowadzeniu pełnej mobilizacji, korpus OC może osiągnąć stan 12 000 ludzi,którzy w rozumieniu konwencji haskiej i genewskiej nie są zaliczani do personelu walczącego. Stan osobowy korpusu posiada jedynie lekkie uzbrojenie służące do ochrony osobistej i utrzymania porządku.

Duński korpus obrony cywilnej jest przedmiotem szczególnego zainteresowania i studiów ze strony kierownictwa obrony cywilnej państw wchodzących

w skład paktu NATO, a przede wszystkim RFN.

Lokalna obrona cywilna stanowi jeden z bardzo istotnych elementów składowych systemu obrony cywilnej Danii, obejmując zespół sił i środków oraz całokształt przedsięwzięć podejmowanych przez lokalne władze państwowe i komunalne.

Pod względem obrony cywilnej terytorium Danii dzieli się na 8 okręgów, które pokrywają się z granicami okręgów obrony terytorialnej. Kierownictwo OC okręgu organizuje szkolenie, opracowuje plany ewakuacji i rozśrodkowania, przeprowadza kontrole, koordynuje działalność OC niższych szczebli. Na czele okręgu stoi dowódca, którym jest zwykle szef odnośnego urzędu policji.

Okręgi dzielą się na rejony OC, których jest około 100. Rejony tworzą miasta lub większe gminy, względnie kilka mniejszych osiedli lub gmin.

W każdym rejonie OC występuje równolegle:dowództwo rejonu i komisja obrony cywilnej. Funkcje dowódcy sprawuje zawsze miejscowy komendant policji, natomiast w skład komisji wchodzą: burmistrz /jako przewodniczący/ oraz inni przedstawiciele miasta /gminy/ i ochotniczych organizacji OC.

Dowódca rejonu i podległe mu organy zajmują się sprawami ewakuacji i rozśrodkowania, służby ostrzegawczo-alarmowej, łączności oraz sprawują nadzór nad szkoleniem w zakresie samoobrony.

Komisja OC zajmuje się sprawami związanymi z organizacją i funkcjonowaniem komunalnych służb pomocniczych /przeciwpożarowej, ratowniczej, tech-

nicznej, odgruzowania, odkażania/ oraz sprawami nadzoru nad budownictwem schronów, zaopatrywaniem w wodę itp.

W Danii istnieje zasada ochrony zakładów i instytucji zatrudniających co najmniej 75 osób.

Siły lokalnej obrony cywilnej wynoszą obecnie około 150 000 osób, z tego ponad 30% stanowią kobiety.

Obrona cywilna wykonuje powierzone jej zadania w dwojaki sposób. Z jednej strony przez ostrzeganie o grożącym napadzie, z drugiej przez organizowanie pomocy poszkodowanym i likwidację skutków napadu. Podczas wykonywania zadań ostrzegawczych OC korzysta z pomocy systemu ostrzegawczo-alarmowego sił powietrznych.

Główne biuro ostrzegawczo-alarmowe OC mieści się przy dowództwie lotnictwa taktycznego /miejscowość Karup na Półwyspie Jutlandzkim/. Korzysta z informacji napływających do centrum obrony powietrznej kraju. Oficerowie alarmowi OC znajdują się także przy okręgowych centrach obrony powietrznej, które mają bezpośrednie połączenie ze wszystkimi rejonami lokalnej OC.

Poza tym pewna liczba obserwatorów z OC została oddelegowana do rejonowych central obserwacyjno-meldunkowych obrony regionalnej sił powietrznych, które mają bezpośrednie połączenie zarówno z głównym biurem ostrzegawczo-alarmowym, jak i z dowództwami okręgów obrony cywilnej.

Alarm jest ogłaszany głównie za pomocą syren

zainstalowanych w poszczególnych miejscowościach , a także za pomocą dzwonów kościelnych.

2. Obrona cywilna niektórych państw socjalistycznych

A/ ZWIAZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH

Obrona cywilna ZSRR wśród państw socjalistycznych ma duże osiągnięcia i doświadczenia szczególnie w europejskiej części państwa.

Włącznie do II wojny światowej nie zachodziła potrzeba organizowania obrony cywilnej na głębokim zapleczu kraju z uwagi na ograniczony zasięg środków napadu przeciwnika. Z reguły strefa oddziaływania lotnictwa nieprzyjaciela nie przekraczała 1000 km od linii frontu. Dopiero pojawienie się broni rakietowo-jądrowej i innych środków masowego rażenia spowodowało konieczność organizacji OC praktycznie na całym terytorium Związku Radzieckiego.

ZSRR posiadając olbrzymie terytorium, ma w porównaniu z innymi krajami, szczególnie europejskimi stosunkowo małą gęstość zaludnienia /obszar kraju 22.402,2 tys. km^2, europejska część 5.571 tys. km^2; ogólna liczba ludności - 245 mln, w europejskiej części 183 mln; gęstość zaludnienia w całym państwie wynosi 11 osób na 1 km^2, w europejskiej części 33 osoby na 1 km^2, a w pozaeuropejskiej 4 osoby na 1 km^2/.

Duży obszar kraju i mała gęstość zaludnienia ułatwiają rozwiązywanie problematyki z zakresu OC, ale z drugiej strony stwarzają dodatkowe trudności w czasie prowadzenia tej obrony, szczególnie w zakresie manewru siłami odwodowymi.

Współczesna obrona cywilna ZSRR wywodzi się z tradycji i oparta jest na doświadczeniach terenowej obrony przeciwlotniczej /MPWO/. Formalnego przekształcenia MPWO w obronę cywilną dokonano w lipcu 1961 roku.

Współczesna obrona cywilna ZSRR jest ogólnopaństwowym systemem przedsięwzięć obronnych, powołanym i działającym w okresie pokoju i wojny w celu:

- ochrony ludności przed środkami masowego rażenia;
- zabezpieczenia ciągłości produkcji gospodarki narodowej w okresie wojny;
- prowadzenia prac ratowniczych i nieodzownych robót awaryjno-zabezpieczających w rejonach porażenia.

Przed OC ZSRR stawiane są także zadania związane z akcją ratowniczą i likwidacją skutków katastrof i klęsk żywiołowych.

Obrona cywilna zorganizowana jest na całym obszarze Związku Radzieckiego przez wszystkie organy kierownictwa państwowego, przedsiębiorstwa, urzędy, szkoły, kołchozy i sowchozy. Kierowanie systemem OC jest powiązane z kierownictwem partyjnym, administracyjnym i gospodarczym.

Bezpośrednie kierownictwo obroną cywilną w republikach, krajach, obwodach, rejonach i mia-

stach należy do przewodniczących rad ministrów republik i przewodniczących komitetów wykonawczych rad deputatów /przewodniczących prezydiów rad narodowych/, którzy są równocześnie szefami obrony cywilnej republiki, kraju, obwodu i rejonu.

W ministerstwach i centralnych urzędach kierowanie obroną cywilną należy do ministrów i prezesów urzędów, którzy z reguły są szefami służb specjalistycznych OC, tworzonych w resortach, odpowiednio do zakresu działania i właściwości tych resortów.

Szefami obrony cywilnej sowchozów, kołchozów, przedsiębiorstw, fabryk, szkół, stacji kolejowych oraz innych zakładów i instytucji są ich kierownicy /dyrektorzy/.

Szefami obrony cywilnej osiedli i gromad są przewodniczący osiedlowych i gromadzkich komitetów rad deputatów.

Organami planowania, koordynacji i nadzoru szefów obrony cywilnej poszczególnych szczebli kierowania są etatowe sztaby obrony cywilnej. W zakładach pracy oraz sowchozach i kołchozach występują także sztaby OC. W większych zakładach występuje 1-2 pracowników etatowych i kilku pracowników przydzielanych w trybie dodatkowym. W mniejszych zakładach pracy, sowchozach i kołchozach sztaby OC tworzone są spośród pracowników nieetatowych. Przykładowo sztab OC obwodu składa się z około 51-57 oficerów i podoficerów oraz 41 pracowników cywilnych.

W skład sił obrony cywilnej ZSRR wchodzą:
- formacje obiektowe;
- formacje służb;
- jednostki wojskowe OC.

Formacje obiektowe, stanowiące trzon sił i środków OC, przeznaczone są do prowadzenia prac ratowniczych z reguły na tych obiektach, na których zostały utworzone. Rodzaj i liczba formacji oraz ich obsady wyznaczane są przez sztaby OC obiektu, uzgadniane ze sztabem OC miasta /dzielnicy, rejonu/ i zatwierdzane przez szefa OC obiektu.

Formacje służb stanowią wyspecjalizowane jednostki organizacyjne OC tworzone przez poszczególne służby do prowadzenia akcji ratowniczych. Formacjami służb są oddziały typu medycznego, odkazania i dezaktywacji, przeciwpożarowe, awaryjno-techniczne i remontowe, łączności, kolumny samochodowe, komendy remontu dróg, dowozu wody, a także laboratoria chemiczne, radiologiczne itp.

W obiektach /zakładach/ zatrudniających mniej niż 50 ludzi nie organizuje się formacji obrony cywilnej. Prace ratownicze i awaryjno-ratunkowe wykonuje cały skład osobowy obiektu.

Szefem OC w domach mieszkalnych należących do jednego rejonu mieszkalno-eksploatacyjnego, tzw. ZEK[x/], jest kierownik ZEK lub zarządzający domem. Przy ZEK organizuje się odpowiednie formacje OC, w skład których wchodzą pracownicy etatowi ZEK oraz mieszkańcy domów.

x/ ZEK - Żytielno|- eksploatacyonnyj kanto - odpowiednik polskiego ADM.

Do głównych zadań OC w rejonach wiejskich, sowchozach i kołchozach należy ochrona ludności i zwierząt oraz niezbędnych do życia zapasów żywności i paszy oraz źródeł wody przed skażeniami promieniotwórczymi.

Siły OC na terenach wiejskich stanowią zespoły i oddziały OC w kołchozach i sowchozach. W skład ich wchodzą wszyscy pracownicy i mieszkańcy gromady.

Jednostki wojskowe OC występują na szczeblu obwodu. Mają one strukturę organizacyjną i sprzęt przygotowany do prowadzenia prac ratowniczych. W ich składzie występują między innymi pododdziały rozpoznania, maszyn i sprzętu ciężkiego, odkażania i dezaktywacji oraz medyczne.

Pułki obrony cywilnej podlegają okręgom wojskowym, w których występuje stanowisko zastępcy dowódcy OW do spraw obrony cywilnej.

W ZSRR uważa się, że dla zapewnienia ochrony ludności przed środkami masowego rażenia należy ostrzec ludność o zagrożeniu napadem, rozśrodkować ją, ewakuować, ukryć i zaopatrzyć w indywidualne środki ochronne.

Ostrzeganie /powiadamianie/ organów kierowniczych i ludności o zagrożeniu napadem lub niebezpieczeństwie skażeń /zakażeń/, dokonują właściwe terenowe sztaby obrony cywilnej. Służy do tego celu zawczasu przygotowany i utrzymywany w gotowości system powiadamiania organów kierowniczych OC, administracji i gospodarki oraz system ostrzegania ludności.

Dla ostrzegania wykorzystuje się syreny elektryczne i ręczne, telewizję, rozgłośnie radiowe itp. W obiektach gospodarki narodowej przygotowuje się lokalne środki w celu dublowania sygnałów przekazywanych przez obronę cywilną oraz podawanie własnych sygnałów.

Z miast i ośrodków przemysłowych uznanych za zagrożone napadami powietrznymi, planuje się dokonywać rozśrodkowania ludności do zawczasu zaplanowanych i przygotowanych miejsc z możliwością dojazdu do miejsca pracy. Przygotowuje się także ewakuację grup ludności nie pracującej i niektórych przedsiębiorstw, dla których już w okresie pokoju wybiera się i przeznacza rejony ewakuacji, drogi, określa punkty zbiórek i załadowania na transport oraz przydziela się środki transportowe. W pierwszej kolejności przewiduje się ewakuować instytucje nie związane z działalnością produkcyjną, jak np. żłobki dziecięce, przedszkola, szkoły i szpitale.

Prezydia rejonowych rad narodowych, rady gromadzkie, komendanci OC sowchozów i kołchozów organizują przyjęcie i rozmieszczenie rozśrodkowywanej /ewakuowanej/ ludności oraz stwarzają jej niezbędne warunki do pracy i życia. Dla sprawnego przeprowadzenia przyjęcia rozśrodkowanej /ewakuowanej/ ludności oraz jej zakwaterowania i zatrudnienia powołuje się komisje do spraw rozśrodkowania i ewakuacji.

Schrony i różnego rodzaju ukrycia przed bro-

nią masowego rażenia rozbudowuje się stopniowo już w czasie pokoju. Dodatkowe potrzebne dla ludności pomieszczenia ochronne, w postaci szczelin, ziemianek i tuneli podziemnych, przewiduje się urządzić z chwilą powstania zagrożenia napadem przeciwnika - siłami ludności, która będzie się w nich ukrywać w wypadku uderzeń.

W Związku Radzieckim planuje się zaopatrzyć całą ludność w indywidualne środki ochrony dróg oddechowych i skóry. Pod tym kątem są projektowane i produkowane przez przemysł współczesne środki ochrony ludności dla różnych grup wieku, W pierwszej kolejności - w etatowe środki ochrony indywidualnej - zaopatrywane są formacje OC oraz osoby, których praca musi być kontynuowana także w warunkach wojny i ewentualnych skażeń.

Duże znaczenie dla ochrony ludności ma prowadzona obserwacja skażeń promieniotwórczych i chemicznych oraz zakażeń biologicznych, jak również prowadzona w sposób ciągły kontrola laboratoryjna środowiska.

B/ NIEMIECKA REPUBLIKA DEMOKRATYCZNA

Niemiecka Republika Demokratyczna /NRD/ jest państwem o szczególnych warunkach geograficzno-demograficznych i politycznych. Z jednej strony jako państwo Układu Warszawskiego, wysunięte jest najbardziej na zachód i w związku z tym najwięcej narażone na oddziaływanie państw NATO. NRD posiada stosunkowo dużą gęstość zaludnienia /liczba ludno-

ści ok. 17,5 mln, obszar 108,3 tys. km^2, gęstość zaludnienia 157 osób na 1 km^2/. i małą głębokość operacyjną, wynoszącą zaledwie 300 km. Ponadto szczególne problemy wynikają z faktu istnienia w centrum organizmu państwowego - Berlina Zachodniego.

W latach powojennych stworzono w NRD nową gospodarkę opartą na zasadach socjalistycznych, rozbudowano przemysł o wielorakich gałęziach produkcji i dużym stopniu mechanizacji i automatyzacji procesów produkcyjnych. Rolnictwo opiera się na gospodarce państwowej oraz spółdzielczej i charakteryzuje się dużym stopniem mechanizacji.

Na proces rozwojowy OC NRD wpłynęły powyższe warunki oraz wytworzony stan prawny. W 1958 roku powołano obronę przeciwlotniczą, której organizacja opierała się na doświadczeniach II wojny światowej. 20 września 1961 roku wydano ustawę w obronie NRD. Reguluje ona najważniejsze zagadnienia obronne, jak organizacja obrony, służbę w obronie republiki i ludności, zadania organów państwowych w zakresie ochrony ludności, świadczenia osobiste i rzeczowe, świadczenia na rzecz sprzymierzonych sił zbrojnych.

Jednolite kierownictwo w dziedzinie obrony i bezpieczeństwa państwa sprawuje Narodowa Rada Obrony NRD, która w 1966 roku przekształciła obronę przeciwlotniczą na obronę cywilną, co w roku 1967 zostało usankcjonowane wstępnymi aktami normatywnymi. 16 września 1970 r. została wydana nowa

ustawa o obronie cywilnej NRD, która uwzględnia dotychczasowe doświadczenia w dziedzinie OC, jak również zakłada dalszy rozwój tej obrony w powiązaniu z ogólnym rozwojem państwa i obowiązującą doktryną obronną.

Obrona cywilna NRD jest nierozdzielną częścią obrony kraju i stanowi system kompleksowych przedsięwzięć państwowych, społecznych i gospodarczych.

Główne zadania obrony cywilnej sprowadzają się do: organizacji ochrony ludności i gospodarki narodowej, ochrony niezbędnych do życia urządzeń, mienia i wartości kulturalnych, w szczególności przed działaniem broni masowego rażenia. Wiąże się z tym przygotowanie obywateli do wykonania tych zadań, jak również organizacja i przygotowanie odpowiednich sił i środków do ochrony i ratownictwa.

Najwyższym zwierzchnikiem w dziedzinie obrony cywilnej NRD jest prezes Rady Ministrów, w którego imieniu bezpośrednio kieruje wszystkimi przedsięwzięciami OC - kierownik obrony cywilnej NRD - minister spraw wewnętrznych. Ministrowie i kierownicy urzędów centralnych ponoszą odpowiedzialność za przygotowanie i realizację przedsięwzięć OC w podległych im resortach i instytucjach /zarządach/. W działalności tej pomagają im pełnomocnicy do spraw obrony cywilnej.

Realizacja rozwojowego planu OC uznana jest przez najwyższe władze partyjne i rządowe NRD za jedno z pierwszoplanowych zadań ogólnopaństwowych.

Odpowiedzialność za jego realizację nałożona jest na wszystkie organy partii, administracji i gospodarki oraz osobiście obciąża kierowników administracji na wszystkich szczeblach organizacyjnych. Plan ten powiązany jest pod względem ekonomicznym z całym systemem gospodarki narodowej. W tym duchu wydawane są dyrektywy i rozporządzenia KC SED, Rady Ministrów, poszczególnych ministerstw i centralnych zarządów.

Kierownikami obrony cywilnej województw, powiatów, miast, powiatów miejskich i gmin są przewodniczący rad narodowych tych jednostek administracyjnych. Mają oni uprawnienia w zakresie OC w stosunku do wszystkich zakładów pracy, instytucji i obywateli na terenie swego działania, wydają zarządzenia lub powołują uchwały rad narodowych dotyczące przygotowania i realizacji przedsięwzięć OC i kontrolują wykonanie tych zarządzeń i uchwał.

Za przygotowanie i rozwój OC w zakładach pracy odpowiadają bezpośrednio kierownicy /dyrektorzy/ tych zakładów, działający na mocy ustawy oraz wytycznych i zarządzeń właściwych kierowników resortowych.

Funkcje planistyczne, koordynacyjne i kontrolno-nadzorcze spełniają sztaby obrony cywilnej, które występują na szczeblu państwa, województwa /miasta stołecznego Berlina/ i powiatów. W skład sztabów OC wchodzą etatowi oficerowie, podoficerowie, pracownicy cywilni. Mogą być także powołani do współpracy specjaliści różnych dziedzin techni-

ki i nauki. Terenowe sztaby OC współpracują z odpowiednimi organami wojskowymi poprzez oficerów łącznikowych. Wspólnie uzgadnia się i omawia problematykę operacyjno-taktyczną, alarmową, dyslokacje sztabów i sił OC, rozśrodkowanie i ewakuację ludności itp. Na szczeblu województwa powołuje się wojewódzką szkołę obrony cywilnej.

Dużą wagę przywiązuje się do szkolenia kadry kierowniczej rad narodowych, urzędów i instytucji w zakresie obrony cywilnej.

Na szczeblu województwa i powiatów powołuje się organy doradcze /rady/ w zakresie OC, do których wchodzą między innymi sekretarz SED, komendant policji /Volkspolizei/, szef urzędu bezpieczeństwa, przedstawiciel okręgu wojskowego i inni.

Na szczeblu gmin, osiedli i zakładów pracy organizuje się terenowe i zakładowe komitety obrony cywilnej.

W dużych zakładach pracy /ponad 300 pracowników/ komitety obrony cywilnej, stanowią nieetatowe organy doraczo-wykonawcze kierownika /dyrektora/ zakładu. Komitety takie składają się z aktywu politycznego, pracowników operacyjnych, obrony przed bronią ABC i grupy specjalistów, wyłonionych spośród działów technicznych zakładu.

Zasadnicze zadania zakładu pracy w zakresie OC są następujące: ochrona pracowników, ochrona urządzeń i zachowania ciągłości produkcji, organizacja sił ratowniczych.

Do głównych zadań terenowych komitetów obro-

ny należy: ochrona ludności przed bronią masowego rażenia i w czasie katastrof, przygotowanie ludności do samoobrony i wzajemnej pomocy, pomoc przy organizowaniu sił samoobrony i sił ratowniczych.

W dzielnicach miast i gminach organizuje się samoobronę, która obejmuje również pojedyncze bloki i domy mieszkalne. W każdym domu /bloku/ tworzone są grupy kierownicze samoobrony, złożone z trzech osób, kierownika i dwóch jego pomocników - do spraw organizacji i do spraw ochrony. W większych gminach i miastach organizowane są odcinki samoobrony obejmujące 2-3 tys. mieszkańców.

Podstawową jednostką terytorialną sił obrony cywilnej jest pluton specjalistyczny. Mogą być tworzone następujące plutony specjalistyczne: ratowniczy /do wyszukiwania i wynoszenia rannych/, budowlano-awaryjne, odkażania i dezaktywacji, straży pożarnych, medyczno-sanitarne, zaopatrzenia, łączności i inne.

Plutony stanowią siły ruchome województw i powiatów . Mogą one występować samodzielnie lub tworzyć zgrupowania, których skład i wielkość zależą od konkretnych możliwości i potrzeb.

Dla koordynacji i kierowania działaniem zgrupowań, formowane są lokalne sztaby zgrupowań /1-2 w powiecie/.

Bazę organizacyjną dla powołania plutonów specjalistycznych stanowią zakłady i przedsiębiorstwa na terenie powiatów i województw. Ponadto siły specjalistyczne wydzielane są z przedsiębiorstw

łączności, wodociągów, energetycznych, laboratoriów chemicznych, radiologicznych itp.

Istnieją opracowane normy osobowe i wyposażenia, według których przebiega organizowanie i wyposażenie sił OC. W zakładach pracy planuje się: na 500-700 pracowników jeden pluton ratowniczy; na 1000 pracowników jeden pluton budowlano-awaryjny i jeden pluton medyczno-sanitarny; na 2000 pracowników - 1 pluton odkażania i dezaktywacji.

System ostrzegania przed środkami napadu powietrznego w NRD rozbudowany jest w ten sposób, że na szczeblu centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym istnieje możliwość uruchomienia urządzeń ostrzegawczo-alarmowych. Urządzenia ostrzegawczo-alarmowe rozbudowuje się przede wszystkim na terenie miast /rejonach gęsto zaludnionych/.

Za główną formę ochrony ludności uważa się ukrycie jej w schronach oraz rozśrodkowanie i ewakuację. Schrony buduje się w nowo wznoszonych budynkach mieszkalnych i innych budowlach, moderni - zuje się i remontuje stare schrony oraz przeprowadza się adaptację piwnic w remontowanych budynkach. Dla ukrycia ludności przewiduje się także wykorzystać podziemne garaże, tunele itp. w ciągu najbliższych lat zakłada się przygotowanie miejsc schronowych na 100% mieszkańców zagrożonych miast. W rejonach o mniejszej gęstości zaludnienia, kładzie się nacisk na wykonanie ukryć przed opadem promieniotwórczym.

W NRD przewiduje się prowadzić rozśrodkowa-

nie stałe, które obejmuje ludność produkcyjnie zbędną oraz młodzież, dzieci i starców, oraz roz - środkowanie czasowe, obejmujące załogi zakładów pracy, które będą produkować w czasie wojny.

C/ CZECHOSŁOWACKA REPUBLIKA SOCJALISTYCZNA

Czechosłowacka Republika Socjalistyczna /CSRS/ jest państwem federacyjnym składającym się z dwóch republik: Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej /CzRS/ i Słowackiej Republiki Socjalistycznej /SRS/.

Obszar państwa wynosi 127,9 tys. km^2, ludności kraj posiada 14,4 mln, co daje przeciętną gęstość zaludnienia 113 osób na 1 km^2.

Położenie geograficzne kraju i sytuacja demograficzno-polityczna powoduje ciągłe zagrożenie kraju ze strony państw NATO. Zapewnie to odnosi się przede wszystkim do rejonów szczególnie rozwiniętych gospodarczo i mających stosunkowo dużą gęstość zaludnienia.

Mając powyższe na uwadze w 1961 roku wydano ustawę o obronie CSRS, która w odniesieniu do obrony cywilnej obejmuje: przedsięwzięcia zmierzające do zapewnienia ochrony i obrony ludności przed skutkami napadu nieprzyjaciela z powietrza; stwo - rzenie warunków zapewniających ciągłość produkcji i działalność gospodarczą w czasie wojny, zapobieganie i usuwanie skutków napadu.

Obronę cywilną organizują i przygotowują organy państwowe oraz organizacje gospodarcze i społeczne, jak:Związek Współpracy z Wojskiem,Cze-

chosłowacki Czerwony Krzyż i Czechosłowacki Zarząd Obrony Przeciwpożarowej.

Za całość obrony cywilnej Federacji odpowiedzialny jest minister spraw wewnętrznych CSRS,który co dwa lata opracowuje i wydaje wytyczne w sprawie OC.

Kierownikami OC w republikach CSRS są ministrowie spraw wewnętrznych republik, a na szczeblu województwa, powiatu i gminy - przewodniczący rad narodowych tych jednostek administracyjnych. Organami kierowników OC są: federalny sztab OC, dwa sztaby OC republik, wojewódzkie i powiatowe sztaby OC.

Na szczeblu federalnym sztab OC składa się z szefa sztabu, zastępcy oraz komórek fachowo-specjalistycznych, jak np: planowania i rozwoju OC, zabezpieczenie ekonomiczno-techniczne, prowadzenie akcji ratowniczej, szkolenie, studia naukowo-badawcze i inne.

Sztaby republik składają się z wydziałów,zespołów i sekcji specjalistycznych tworzących dwa zasadnicze piony organizacyjno-operacyjny i ekonomiczny.

Sztaby OC województw sprawują kierownictwo i nadzór nad tworzonymi w województwie służbami specjalistycznymi i jednocześnie kierują pracą trzech komisji: do spraw ewakuacji i rozśrodkowania, do spraw przygotowania ludności w zakresie OC i do spraw obrony ludności przed bronią masowego rażenia.

Czechosłowacka obrona cywilna realizuje następujące zadania: powiadamianie i alarmowanie /na podstawie danych z wojsk OPK/, rozśrodkowanie i ewakuację ludności, budownictwo schronowe, ochrona indywidualna ludności, organizacja i przygotowanie sił OC, przygotowanie ludności do samoobrony, likwidacja skutków uderzeń powietrznych, zapewnienie ciągłości produkcji.

Do wykonania zadań obrony cywilnej CSRS posiada jednostki cywilne w postaci służb resortowych OC i jednostek zakładowych oraz jednostki wojskowe, w skład których wchodzą pułki i bataliony /federalne/ i przygotowywane w trybie mobilizacyjnym pułki republikańskie.

3. Obrona terytorialna i cywilna niektórych państw neutralnych

A/ SOCJALISTYCZNA FEDERACYJNA REPUBLIKA JUGOSŁAWII

Jugosławia leży na Półwyspie Bałkańskim i stanowi tutaj największą pod względem obszaru i liczby ludności jednostkę polityczną. W jej granicach znajduje się około 75% Półwyspu Bałkańskiego. Zajmuje ona przede wszystkim środkową i zachodnią jego część, częścią sięga na Nizinę Wenecką, obejmując wschodnie łańcuchy Alp oraz wkracza daleko w głąb Niziny Panońskiej /na północ od Sawy i Dunaju stanowiących konwencjonalną granicę Półwyspu/

Obszar Jugosławii wynosi 255.804 km^2. Rozciągłość południkowa kraju - 650 km, równoleżnikowa - 780 km. Ogólna długość granic wynosi 5061 km, z tego na granice lądowe przypada 2969 km. Większość obszaru Jugosławii ze względu na górzysty i wyżynny charakter rzeźby powierzchni nie sprzyja prowadzeniu działań zaczepnych, ułatwia natomiast organizowanie głęboko urzutowanej obrony w oparciu o poszczególne pasma górskie oraz rozwijanie działań partyzanckich.

Ogólna liczba mieszkańców Jugosławii wynosi około 21,5 mln[x/] osób. Średnia gęstość zaludnienia w porównaniu z rozwiniętymi krajami Europy Zachodniej jest stosunkowo mała i wynosi około 84 osoby na 1 km^2.

Rozmieszczenie ludności w Jugosławii charakteryzuje się wielką nierównomiernością.Najsłabiej zaludnione są obszary górskie:Alpy Dynarskie,Sar Planina, Masyw Rodopski i pasma Karpacko-bałkańskie. Mają one mniej niż 25 mieszkańców na 1 km^2. Stosunkowo słabe zaludnienie występuje na niektórych obszarach niskich i płaskich na północ od środkowej i dolnej Sawy, równinie leżącej pomiędzy Drawą a Dunajem oraz w obszarze stosunkowo niewielkim i nisko położonym na północ od Dunaju - w Banacie.

---

x/ Według obliczeń szacunkowych na rok 1974.Ostatni powszechny spis ludności przeprowadzony był w 1967 r. Na podstawie tego spisu określono liczbę ludności Jugosławii na 19,98 mln.

Poza obszarami nisko zaludnionymi istnieją trzy strefy stosunkowo dużego zaludnienia. Jest to obszar Sawy i Dunaju, gdzie gęstość zaludnienia wynosi ponad 100 osób na 1 km^2 oraz na niektórych odcinkach Sawy i Drawy gęstość zaludnienia przekracza 150 osób na 1 km^2. Druga strefa dużego zaludnienia dochodzącego do 150 osób na 1 km^2 obejmuje urodzajne obszary nad Wielką Morawą, Południową Morawę i Zachodnią Morawę. Trzecia strefa większego zaludnienia obejmuje wybrzeże, gdzie gęstość zaludnienia dochodzi do 100 osób na 1 km^2.

Jugosławia jest krajem o średnim poziomie rozwoju gospodarczego. Najbardziej rozwiniętymi gospodarczo republikami są Słowenia i Chorwacja, w których istnieją tendencje dezintegracyjne wywołane dążeniem do odizolowania się od gospodarczo zacofanych republik. Najsłabiej rozwinięta gospodarczo jest Macedonia, Czarnogóra i Kosowo, gdzie obserwuje się najniższy poziom życia ludności.

Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii jest państwem związkowym, złożonym z sześciu republik socjalistycznych:Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra, Macedonia, Serbia i Słowenia. Ponadto w skład Serbii wchodzą dwie prowincje autonomiczne: Wojwodino i Kosowo. Republiki dzieli się z kolei na powiaty /srezy/ i gminy /opstiny/.

Głową państwa i zwierzchnikiem sił zbrojnych jest prezydent wybierany przez Skupszczynę co 4 lata. /Wyjątek stanowi Broz Tito, który jest wybrany prezydentem dożywotnio/. Najwyższym organem władzy

jest Zgromadzenie Związkowe /Skupszczyna/, złożone z pięciu izb /Rada Związkowa, Rada Gospodarcza, Rada do spraw Oświaty i Kultury, Rada do spraw społecznych i Zdrowia, Rada Organizacyjno-Polityczna. Każda z tych Rad składa się ze 120 członków. Organem ustawodawczym jest Rada Związkowa, powiększona o 70-osobową Radę Narodowości, złożoną z przedstawicieli republik i prowincji autonomicznych. W organizacji i zarządzaniu życiem gospodarczym wielkie znaczenie ma zasada samorządu. Każda z republik Związkowych ma własną konstytucję oraz własny organ ustawodawczy i wykonawczy.

Obrona obszaru kraju w Jugosławii składa się z dwóch elementów: obrony militarnej /wojskowej/ i obrony cywilnej.

Przed obroną terytorialną - w myśl ustawy o obronie narodowej z 1969 roku - stawia się zadania związane z prowadzeniem walki zbrojnej na obszarze kraju. Jednostki OT mogą ponadto wziąć udział w ratownictwie ludzi i dóbr materialnych jeżeli pozwoli na to sytuacja militarna.

Obrona cywilna po przejściu szeregu reorganizacji w latach 1948, 1955, 1962 i w 1969 została ostatecznie rozwiązana i jest obecnie realizowana.

Obrona cywilna jest tworzona na wszystkich szczeblach administracji i samorządu: federacji, republik związkowych, prowincji autonomicznych, powiatów, gmin, osiedlach, wsiach, blokach mieszkalnych i zakładach pracy.

Podstawową jednostką odpowiedzialną za OC

organizowaną na własnym obszarze, jest gmina.[x/] Decyduje ona o zorganizowaniu organów i formacji OC w aglomeracjach miejskich i przemysłowych, w zespołach budynków i osiedlach na terenie gminy. Gmina decyduje o wykonaniu takich przedsięwzięć OC, jak budowa schronów, zorganizowanie i przeprowadzenie ewakuacji, przygotowanie i zrealizowanie przedsięwzięć obrony przed bronią masowego rażenia, zakup wyposażenia dla jednostek OC.

Naczelnym zadaniem obrony cywilnej jest ratowanie ludności i dóbr materialnych przed skutkami wojny, katastrof i klęsk żywiołowych. Podczas wykonywania tych zadań siły OC ściśle współdziałają z oddziałami obrony terytorialnej.

Przedsięwzięcia obrony cywilnej mają w dużej mierze charakter samoobrony, która realizowana jest poprzez określone środki i sposoby działania: zapobieganie wypadkom /klęskom/, udzielanie pomocy przy odgruzowaniu, lokalizację i gaszenie ognia, ochronę przed środkami biologicznymi i chemicznymi, walkę z paniką, utrzymanie porządku i dyscypliny.

Obrona cywilna w Jugosławii realizowana jest przez: tworzenie i przygotowywanie formacji OC, przeprowadzanie zaleconych przedsięwzięć obronnych i ratowniczych, angażowanie oddziałów obrony terytorialnej do obrony i ratownictwa.

Formacje /jednostki/ OC są tworzone, wyposa-

x/ Obecnie w Jugosławii jest 490 gmin, z tego w Bośni i Hercegowinie-106, w Czarnogórze-20, w Chorwacji-105, w Macedonii-30, w Słowenii-60, w Serbii-169.

żane i szkolone w gminach, powiatach i zakładach pracy /instytucjach/. W zależności od tego gdzie są organizowane podlegają gminom, powiatom lub dyrekcjom zakładów.

W zależności od bazy organizacyjnej i przeznaczenia tworzy się jednostki OC obrony ogólnej lub specjalistyczne. Jednostki obrony ogólnej organizuje się w budynkach mieszkalnych, małych zakładach pracy /instytucjach/, jak też małych aglomeracjach. Ich skład jest mieszany: mają one pododdziały zdolne do ratowania ludzi /udzielania im pierwszej pomocy/ lokalizacji i gaszenia małych pożarów, odkażania ludzi, zwierząt, sprzętu, budynków itp. Jednostki typu ogólnego są organizowane w ekipy, sekcje i kompanie.

Jednostki specjalistyczne organizuje się do przeprowadzenia większych akcji obronnych i ratowniczych w dużych zakładach pracy i aglomeracjach. Jednostki specjalistyczne składają się z pododdziałów: technicznych, sanitarnych, obrony przed bronią masowego rażenia, przeciwpożarowych, weterynaryjnych, oczyszczania terenu, utrzymywania porządku i bezpieczeństwa. Są one organizowane w sekcje, kompanie lub - w miarę potrzeb - w duże jednostki mieszane.

Jednostki OC w aglomeracjach i budynkach mieszkalnych składają się z personelu przydzielonego według zasady terytorialnej, tzn. z osób mieszkających w tych budynkach lub w rejonie. Wyposażenie jednostek OC należy do obowiązków instytucji, które je formują.

W Jugosławii na szczeblu centralnym zostały ustalone następujące przedsięwzięcia obrony i ratownictwa:

- przedsięwzięcia urbanistyczne, mające charakter prewencyjny i polegają na projektowaniu i budowaniu obiektów oraz urządzeń z uwzględnieniem wymogów obronnych;
- ukrywanie ludności i dóbr materialnych w okresie zagrożenia i wojny w schronach i innych pomieszczeniach przystosowanych do tego celu w bezpośredniej bliskości zagrożonej strefy;
- ewakuacja i rozśrodkowanie ludności oraz dóbr materialnych;
- zakwaterowanie ludności zagrożonej i poszkodowanej organizowane przez władze komunalne. Do przedsięwzięć zakwaterowania należy zapewnienie i dostarczenie mieszkań, żywności, odzieży, pościeli, lekarstw i innych artykułów niezbędnych dla życia;
- zaciemnianie i maskowanie;
- obrona przed bronią masowego rażenia, która obejmuje przygotowanie i podjęcie środków mających na celu zapobieganie, osłabienie lub likwidację skutków użycia broni rakietowo-jądrowej, chemicznej i biologicznej wobec ludzi, zwierząt i roślin oraz dóbr materialnych. O zagrożeniu bronią ABC ludność informowana jest przez służbę informacyjno-alarmową jednostek obrony terytorialnej. System alarmowania oparty jest przede wszystkim na środkach akustycznych, jak: radio, telefon, syreny, gongi itp. Rząd Jugosławii zo-

bowiązał wszystkich obywateli do zaopatrzenia się na własny koszt w indywidualne środki ochrony, w tym maski przeciwgazowe typu konwencjonalnego i uproszczonego;

- ochrona przed walącymi się budynkami, powodzią, pożarami i wybuchami. W ratowaniu ludzi i dóbr materialnych, walących się budynków, płonących lub zalanych wodą uczestniczą przedsiębiorstwa budowlane, straże pożarne, administracje kopalń, służby użyteczności publicznej, służby transportowe i inne, które dysponują niezbędnymi środkami technicznymi i wyspecjalizowaną kadrą. Interwencja ta odbywa się na podstawie komunalnego planu obrony cywilnej. Ochronę przed wybuchami /poszukiwania, lokalizacja, likwidacja/ wykonuje personel specjalnie do tego celu przeszkolony;
- pierwsza pomoc medyczna i weterynaryjna oraz oczyszczanie terenu. W Jugosławii bierze się pod uwagę, że wynikiem użycia współczesnych środków masowej zagłady może być ogromna liczba rannych ludzi i zwierząt, a także pojawienie się różnego rodzaju epidemii. W takiej sytuacji oprócz instytucji sanitarnych do udzielania pierwszej pomocy medycznej zobowiązane są inne organizacje,a przede wszystkim Jugosłowiański Czerwony Krzyż;
- utrzymanie porządku i bezpieczeństwa na obszarze dotkniętym dużymi zniszczeniami i klęskami żywiołowymi.

B/ S Z W E C J A

Szwecja obejmuje wschodnią część Półwyspu Skandynawskiego. Posiada ona granicę lądową z Norwegią na zachodzie i północnym zachodzie oraz z Finlandią na wschodzie.

Szwecja jest państwem posiadającym duże i stosunkowo dobrze rozwinięte wybrzeże. Długość granicy morskiej wynosi 7624 km, a lądowej tylko 2193 km. Dużą powierzchnię kraju pokrywają góry i wzniesienia, a począwszy od 60 równoleżnika na północ ciągnie się masyw Gór Skandynawskich.

Szwecję oblewają wody Skagerrak i Kattegat połączone przez cieśninę Sund z Morzem Bałtyckim. Cały kraj dzieli się na trzy krainy geograficzne: Szwecję południową, środkową i północną. Krainy geograficzne są bardzo zróżnicowane pod względem ukształtowania terenu, pokrycia, klimatu, rozmieszczenia ludności i rozwoju gospodarczego. Obszar kraju pokryty jest w dużym stopniu górami i terenami bagnistymi. Lasy obejmują 57% powierzchni kraju /w Polsce 27%/, w tym około 1/3 rośnie na bagnach, szczególnie w północnej i południowej Szwecji /Wyżyna Smaland/.

Klimat kraju jest także zróżnicowany od umiarkowanego do chłodnego, a nawet zimnego /prawie 15% powierzchni kraju znajduje się za kołem podbiegunowym/. Góry Skandynawskie stanowią naturalną granicę klimatyczną. Ich zachodnie stoki znajdują się pod dominującymi wpływami morza i Prądu Zatokowego. Dzięki temu mają łagodniejszy

klimat, wybitnie morski. Na wschód od Gór Skandynawskich i w północnej części półwyspu klimat nabiera coraz bardziej ostrych cech. Zimą występują bardzo niskie temperatury, poniżej -30°, a nawet w sierpniu w kotlinach i dolinach występują przymrozki.

Bardzo charakterystycznym zjawiskiem dla północnych obszarów kraju są dni i noce polarne. W lecie na północnych obszarach kraju widoczność w nocy jest tak dobra, że pozwala na czytanie książek i wykonywanie zdjęć fotograficznych normalnym aparatem. Natomiast w okresie późnej jesieni i zimy nawet w dzień /dobowy/ panuje mrok.

Zjawisko dnia i nocy polarnych bardzo ujemnie wpływa na psychikę i organizm ludzi, nie przyzwyczajonych do tego rodzaju warunków.

Istotnym zjawiskiem z punktu widzenia prowadzenia działań obronnych są występujące w północnych obszarach kraju zorze polarne /świecenie rozrzedzonych gazów atmosferycznych ziemi pod wpływem potoków elektronów wysyłanych przez słońce/ paraliżujące pracę radiostacji i powodujące silne zakłócenia magnetyczne w urządzeniach radiolokacyjnych.

Obszar Szwecji wynosi 449,8 tys. km^2. Ludności kraj posiada 8,1 mln osób, co daje przeciętną gęstość zaludnienia 18 osób na 1 km^2. Ludność rozmieszczona jest bardzo nierównomiernie. Południową i środkową Szwecję zajmującą około 1/3 obszaru kraju zamieszkuje około 70% ludności. Mimo, iż ta

część Szwecji jest znacznie gęściej zaludniona, to i tu ludność rozmieszczona jest nierównomiernie. Gęsto zaludniony jest rejon geograficzny Skonii i środkowa Szwecja, a przede wszystkim hrabstwo goteborskie i sztokholmskie.

Południowa i środkowa część Szwecji skupia olbrzymią część przemysłu oraz areału rolnego. Południowa Szwecja należy do bardziej rozwiniętego rejonu kraju, który posiada rolniczo-przemysłowy charakter. Środkowa Szwecja jest natomiast rejonem przemysłowo-rolniczym, gdzie skoncentrowało się 9/10 szwedzkich zakładów metalurgicznych i budowy maszyn.

W rejonie górniczym, Bergslagen obejmującym część rejonu geograficznego Värmland, Dalarna i Västmanland. Znajduje się duża ilość rud żelaza oraz rud innych metali.

W Szwecji dużą uwagę zwraca się na rozbudowę umocnień, szczególnie nadbrzeżnych. Dotyczy to przede wszystkim południowej i środkowej Szwecji. System umocnień fortyfikacyjnych rozmieszczony jest w rejonach większych miast, wzdłuż wybrzeży Zatoki Botnickiej, Morza Bałtyckiego i Kattegatu oraz ważniejszych magistrali komunikacyjnych. Umocnienia te rozbudowuje się w dalszym ciągu, przy czym główny wysiłek kładzie się na rozbudowę umocnień na południowych i wschodnich wybrzeżach Szwecji. Poważne znaczenie obronne posiadają trzy rejony umocnione: Sztokholmu, Goteborga i Karlskrony. Na umocnienia te, obok fortów BSB i różnorodnych

zapór inżynieryjnych, składają się stanowiska ogniowe dla broni maszynowej, artylerii i rakiet nadbrzeżnych. W skład rejonu umocnionego wchodzą ponadto koszary, magazyny, zbiorniki paliw płynnych itp. Znajduje się tu również system posterunków i stacji radiolokacyjnych oraz stanowiska artylerii i rakiet przeciwlotniczych. Rozbudowany jest również rejon umocniony wzdłuż granicy fińskiej, składający się z umocnień lądowych.

Szwecja posiada obecnie 35 lotnisk wojskowych i cywilnych, które zapewniają wykonanie manewru całymi pułkami lub rozśrodkowania pułków na poszczególne eskadry. Porty morskie są rozmieszczone wzdłuż całego wybrzeża, najwięcej jednak skupia się ich w południowej i środkowej Szwecji, gdzie również są największe doki i stocznie /Sztokholm, Karlskrona, Goteborg, Malmo/.

Szwecja jest państwem o ustroju monarchii konstytucyjnej. Na czele państwa i sił zbrojnych stoi król /od 1950 roku Gustaw VI Adolf/. Władzę ustawodawczą sprawuje jednoizbowy parlament /Riksdag/, o kadencji 3-letniej, składający się z 350 deputowanych.

Obszar kraju podzielony jest na 24 hrabstwa /prowincje/, hrabstwa dzielą się na powiaty, a te z kolei na gminy.

W problematyce obronnej Szwecji występuje szerokie pojęcie tzw. obrony totalnej, która w najogólniejszym ujęciu obejmuje całokształt przedsięwzięć i środków natury militarnej, cywilnej, ekonomicznej i psychologicznej.

Obrona militarna obejmuje całokształt działalności sił zbrojnych, w tym i wojsk obrony terytorialnej.

Obrona cywilna ma zadanie ochrony i ratowania życia ludności cywilnej.

Obrona ekonomiczna polega na zabezpieczeniu ciągłości i właściwego funkcjonowania /w razie wojny/ gospodarki i produkcji przemysłowej.

Obrona psychologiczna ma na celu utrzymanie i umacnianie woli narodu do obrony kraju, przeciwdziałanie propagandowemu oddziaływaniu przeciwnika na społeczeństwo.

Obrona terytorialna Szwecji stanowi część składową obrony wojskowej kraju. Do jej podstawowych zadań należy: osłona i zabezpieczenie mobilizacji, ochrona i obrona ważniejszych obiektów, zwalczanie desantów powietrznych i morskich oraz sił dywersyjnych przeciwnika, wspieranie działań bojowych wojsk operacyjnych.

Pod względem obrony terytorialnej obszar Szwecji podzielono na sześć okręgów wojskowych:

- okręg I - Południowy, siedziba w Kvistiansond;
- okręg II - Zachodni, siedziba w Skövde;
- okręg III - Wschodni, siedziba w Strensnas;
- okręg IV - Górski, siedziba w Karlstad;
- okręg V - Bliskopółnocny, siedziba w Östersund;
- okręg VI - Dalekopółnocny, siedziba w Boden.

Każdy okręg dzieli się na kilka rejonów obrony, które spełniają podstawową rolę w zakresie re-

alizacji przedsięwzięć obrony terytorialnej.

Dowódcy okręgu wojskowego podlegają bezpośrednio dowódcy rejonów obrony, dowódcy sektorów obrony powietrznej, dowódcy rejonów obrony wybrzeża i dowódcy jednostek wojskowych podporządkowania okręgowego.

Do wojsk obrony terytorialnej zalicza się pododdziały obrony lokalnej i pododdziały obrony regionalnej.

Pododdziały obrony lokalnej, z reguły bataliony piechoty lub kompanie, są organizowane drogą mobilizacji, na zasadzie terytorialnej, z przeszkolonych rezerwistów /w wieku 38-47 lat/ starszych roczników. Pododdziały te mogą być zmobilizowane w krótkim czasie /w ciągu jednej doby/; są przeznaczone do zabezpieczenia sprawnego przebiegu mobilizacji wojsk operacyjnych, a w określonych sytuacjach - również do prowadzenia walki w ugrupowaniu wojsk operacyjnych. Ogółem przewiduje się możliwość zmobilizowania około 100 batalionów i do 500 samodzielnych kompanii.

Pododdziały obrony regionalnej /Hemvärnet/, w zasadzie kompanie, są organizowane na bazie zaciągu ochotniczego spośród mężczyzn w wieku przedpoborowym, tj. do 19 roku życia i po 47 roku życia oraz mężczyzn nie objętych planami mobilizacyjnymi, w wieku 19-47 lat. W okresie pokoju obrona regionalna ma wydzielone w ramach sił lądowych centralne dowództwo i sztab, który zajmuje się sprawami organizacyjno-szkoleniowymi. Natomiast w okresie

wojny zostanie podporządkowana terytorialnie odpowiednim dowódcom OW. Pododdziały obrony regionalnej są przeznaczone do obrony i ochrony miast /miejscowości/ i zakładów przemysłowych. W zależności od wykonywanych zadań dzieli się na zakładową i ogólną. Podstawowym zadaniem pododdziałów obrony ogólnej jest ochrona i obrona obiektów w rejonie zamieszkania członków tego pododdziału, takich jak węzły komunikacyjne, porty, mosty, magazyny, urządzenia łączności itp. oraz zwalczanie dywersji.

Członkowie obrony regionalnej, szkoleni w czasie pokoju są umundurowani i częściowo uzbrojeni. Pododdziały obrony regionalnej mogą być zmobilizowane i przystąpić do wykonywania zadań w ciągu kilku godzin.

Ze względu na wybitnie lokalny charakter działań jednostek obrony regionalnej, dowodzenie nimi koncentruje się na szczeblu rejonu obrony. Rejon obrony dzieli się w zależności od wielkości obszaru i gęstości zaludnienia na określoną ilość obwodów i sektorów obrony regionalnej. Sektor jest najmniejszą jednostką terytorialną pokrywającą się z reguły z granicami gminy. Aktualnie istnieje na terenie Szwecji około 1100 sektorów i 150 obwodów obrony regionalnej.

Ogólny stan liczebny obrony regionalnej /w okresie pokoju/ wynosi około 100 000 ludzi.

Cały obszar Szwecji, pod względem obrony powietrznej został podzielony na trzy zasadnicze re-

jony: północny, środkowy i południowy. Każdy z tych rejonów obejmuje obszar dwóch OW, a dowódca jednego, jest odpowiedzialny również za OP drugiego OW. Każdy z tych rejonów dzieli się na kilka sektorów OP. W poszczególnych sektorach OP, siłami i środkami dowodzą dowódcy sektorów, z zasady dowódcy pułków lotnictwa myśliwskiego okresu pokojowego podlegający w zakresie zadań OP bezpośrednio dowódcy OW. Podstawowe środki OP stanowią samoloty myśliwskie Draken J-35 wersji B,D i F, przeciwlotnicze pociski rakietowe Bloodhound II oraz lufowa artyleria przeciwlotnicza.

Całe wybrzeże Szwecji pod względem obrony zostało podzielone na pięć rejonów obrony wybrzeża: północny /dowództwo Härnösand/, wschodni /dowództwo Vaxholm/, wyspa Gotland /dowództwo Faro - sund/, południowy /dowództwo Karlskrona/, zachodni /dowództwo Göteborg/. Ponadto działają dwa wydzielone obwody ochrony - Malmö i Lulea.

Dowództwa rejonów obrony są odpowiedzialne za organizację i realizację zadań związanych z obroną danego odcinka wybrzeża. W skład wojsk obrony wybrzeża wchodzi w czasie pokoju, oprócz dobrze rozbudowanego systemu stałych baterii artylerii nadbrzeżnej, pięć jednostek /pułków i samodzielnych batalionów/ obrony wybrzeża, które są jednostkami szkolno-mobilizacyjnymi.

W organizacji wojennej obrona wybrzeża ma obejmować następujące elementy składowe:
- stały system obrony wybrzeża;

- ruchomy system obrony wybrzeża;
- jednostki sił lądowych przydzielone do obrony wybrzeża.

Stały system obrony wybrzeża jest podstawowym elementem obrony. W jego skład wchodzą baterie artylerii nadbrzeżnej budowane we wszystkich ważniejszych rejonach obszarów przybrzeżnych i wejściach do portów oraz w dogodnych rejonach do desantowania. Baterie mogą być uzupełnione w wypadku wojny bateriami pocisków rakietowych Rb-54 /SS-12/, grupami minowania i pododdziałami piechoty obrony lokalnej. Pod względem organizacyjnym tworzone są podstawowe pododdziały tzw. stałe bataliony lub kompanie zaporowe. W skład batalionu wchodzą: bateria ciężkiej artylerii nadbrzeżnej /150 mm/, bateria lekkiej artylerii nadbrzeżnej /75 mm/, bateria pocisków rakietowych /Rb-54/, grupa minowania,pododdział piechoty wyposażony w rowery /z obrony lokalnej/, bateria zaopatrywania.

Ruchomy system obrony wybrzeża jest przeznaczony do uzupełniania obrony zagrożonych odcinków wybrzeża, nie bronionych przez elementy stałego systemu obrony lub do jego wzmocnienia. W skład systemu ruchomego wchodzą: ruchome bataliony i kompanie zaporowe, ruchome baterie pocisków rakietowych /Rb-08/, samodzielne ruchome baterie artylerii, kompanie komandosów. Ruchome bataliony i kompanie zaporowe mają podobną organizację jak bataliony /kompanie/ stałe.

Obrona cywilna Szwecji stanowi składowy ele-

ment obrony totalnej. Od 1967 r. kierowana jest przez ministra obrony narodowej /przedtem była w gestii ministerstwa spraw wewnętrznych/.

Głównym zadaniem szwedzkiej OC jest ochrona i ratowanie życia ludzkiego oraz ochrona obiektów, a także przeciwdziałanie szpiegostwu, dywersji i sabotażom, likwidacja pożarów oraz ewakuacja i zabezpieczenie medyczno-sanitarne.

Przedsięwzięcia w zakresie OC są wykonywane przez: tzw. ogólną /terenową/ obronę cywilną, zakładową /przemysłową/ obronę cywilną i samoobronę.

Zadania perspektywiczne są opracowywane dla OC na okresy kilkunastoletnie. Obecnie rozpoczęła się realizacja długofalowego planu obejmującego lata 1972-1986, opartego na ukierunkowanych studiach i analizach przeprowadzanych przez wieloosobowe komisje.

Centralnym organem inicjującym rozwój OC i nadzorującym jej przygotowanie jest Królewski Zarząd Obrony Cywilnej /KZOC/. KZOC, na czele którego stoi dyrektor generalny OC, składa się z 5 biur: planowania /35 osób/, wyposażenia /52 osoby/, technicznego /22 osoby/, szkoleniowego /128 osób łącznie z personelem szkół/, kancelarii /40 osób/. Zarząd ma do pomocy 7 doradców, sztab /6 osób/, asystenta wojskowego i naczelnego lekarza.
Łącznie zarząd OC liczy około 280 osób.
Na czele każdego biura stoi jego szef, z wyjątkiem biura szkoleniowego, którego kierownik nosi tytuł szefa szkolenia.

Do zadań Królewskiego Zarządu OC należy kierowanie całokształtem spraw OC, a w szczególności: planowanie perspektywiczne i wykonawcze, programowanie ratownictwa, nadzór nad budownictwem obronnym i ewakuacją, nadzór nad organami i jednostkami terenowymi, koordynowanie OC z innymi resortami oraz zakup i rozdział wyposażenia i sprzętu.

W Szwecji istnieje szereg dobrze pracujących organizacji paramilitarnych, jak: Szwedzki Związek Obrony Cywilnej /ponad 60 tys. członków/, Szwedzki Czerwony Krzyż /około 580 tys. członków/, Służba Pomocnicza Kobiet /około 85 tys. członkiń/.

Organami terenowymi obrony cywilnej podporządkowanymi dyrektorowi generalnemu OC, są: dowództwa okręgów OC /jest ich 6 i pokrywają się z OW/, zarządy OC prowincji /24 oraz 25 obejmujący miasto stołeczne Sztokholm/. Kierownictwa rejonów obrony cywilnej, których jest 114 /granice rejonów obrony cywilnej nie pokrywają się z granicami rejonów obrony terytorialnej/.

Okręg obrony cywilnej obejmuje kilka prowincji. W okresie pokoju dowódca OW OC uczestniczy w planowaniu organizacyjno-mobilizacyjnym i koordynuje działalność OC danego okręgu, natomiast na wypadek wojny przejmuje całość dowodzenia OC na terenie swojego okręgu i podlega operacyjnie dowództwu okręgu wojskowego.

W ogólnej obronie cywilnej Szwecji wyodrębnia się: regionalną OC i lokalną OC.

Regionalna OC zorganizowana jest na szczeblu

prowincji i stanowi w zasadzie odwód dla wzmocnienia lokalnej OC.

W skład regionalnej OC wchodzą: korpusy odwodowe, plutony sanitarne i korpus lotniczy.

Korpusy odwodowe - podlegające władzom prowincji - mogą działać samodzielnie lub być okresowo podporządkowane dowódcy lokalnemu OC.

W skład korpusu wchodzi: sztab, dwie kompanie ratownicze /po 155 ludzi każda/, pluton pożarniczy /70 ludzi/, pluton zaopatrywania, pododdział porządkowy i administracja korpusu.
Razem z rezerwą mobilizacyjną korpus liczy około 500 osób. W Szwecji istnieje 20 korpusów odwodowych /interwencyjnych/.

Korpusy odwodowe są rozmieszczone następująco: w rejonie Sztokholmu-5, Göteborga - 3, Malmö - 2, pozostałe 10 w rejonie średnich miast, po jednym przy każdym mieście. Korpusy te są jednostkami zmilitaryzowanymi. Skład korpusu dobierany jest, z uwzględnieniem przydatności dla potrzeb OC wykonywanego w cywilu zawodu.

Plutony sanitarne OC są przeznaczone do udzielania pomocy sanitarnej w rejonie działania korpusu OC.

Korpus lotniczy zorganizowany jest na bazie aeroklubów. W skład jego wchodzi 28 eskadr, liczących ogółem około 650 ochotniczo zwerbowanych ludzi i dysponujących 208 samolotami. Do zadań korpusu należy: prowadzenie rozpoznania, obserwacja ruchu kołowego, obserwacja przeciwpożarowa, utrzyma-

nie łączności i pomoc sanitarna.

Lokalna OC zorganizowana jest w poszczególnych rejonach OC. Z mieszkańców tworzy się jednostki ratownicze, przeciwpożarowe, porządkowe, sanitarne, obrony przed bronią ABC i wartownicze.

Stan liczebny lokalnej OC w Szwecji osiągnął w roku 1970 około 200 000 osób, członkowie jej rekrutują się spośród mężczyzn w wielu od 16 do 65 lat.

Zakładowa /przemysłowa/ OC organizowana jest w zakładach pracy, zatrudniających co najmniej 100 ludzi. W skład jej wchodzą podobne służby jak w pozostałych pionach OC. Zakładowa OC liczy około 70 tys. osób.

W Szwecji samoobrona nie stanowi jakiejś formy organizacyjnej OC, lecz traktowana jest jako gotowość obywatela do niesienia pomocy, gdziekolwiek będzie ona potrzebna. Samoobrona rozumiana jest jako świadoma i wszechobecna gotowość do udzielania pomocy i samopomocy.

W Szwecji istnieje ustawowy obowiązek służby w obronie cywilnej. Obywatele w wieku od 16 do 65 lat, nie podlegający obowiązkowej służbie wojskowej, obowiązani są do służby w OC o ile pozwalają im na to warunki zdrowotne.

Do zakresu działania obrony cywilnej w dziedzinie ochrony ludności wchodzą ponadto przedsięwzięcia dotyczące ewakuacji i budownictwa schronowego.

Zakłada się, że ewakuacją w całym kraju zo-

stanie objętych 3,5 mln ludzi z dużych, średnich, a nawet mniejszych miast i osiedli, co stanowi około 45% ogółu ludności. Dla około 35 miast, szczególnie tych, w których znajdują się przypuszczalne cele uderzenia jądrowego, zaplanowano całkowitą ewakuację. W zależności od sytuacji i posiadanego czasu rozróżnia się ewakuację szybką oraz sukcesywną. Na szybką ewakuację przeznacza się np. w Malmö - 12 godzin, w Göteborgu - 18, w Sztokholmie - 24 godziny. Ewakuacja sukcesywna polega na tym, że rozpoczyna się w okresie silnego zagrożenia i może średnio trwać 2-4 doby.Dla dużych miast przewiduje się 6-10 dni. W miastach po ewakuacji pozostaje tylko 5 do 15% ogółu mieszkańców, niezbędnych ze względu na obronę i funkcjonowanie miasta.

Plany ewakuacji podawane są do wiadomości wszystkich zainteresowanych. Od 1968 roku w Szwecji każdy obywatel może wszystkiego dowiedzieć się o ewakuacji z książki telefonicznej.

W budownictwie schronowym główny nacisk kładzie się na budowę schronów publicznych /miejskich i schronów urządzanych w skałach/ i schronów domowych /w budynkach mieszkalnych/, w tym również prywatnych. Program budowy wielkich schronów realizowany jest przez państwo i władze komunalne w 14 największych miastach Szwecji w postaci podziemnych zespołów schronowych wykutych w skałach. Koszty 2/3 pokrywa państwo, a 1/3 ponosi właściwa gmina. Do końca 1972 roku liczba miejsc w schronach wynosiła około 4,4 mln, w tym 3,3 mln w przy-

domowych pomieszczeniach ochronnych.

Królewski Zarząd Obrony Cywilnej opracował i przedstawił rządowi 24 marca 1971 roku obszerny memoriał oraz podstawowe założenia dla perspektywicznego planu rozwoju i przedsięwzięć tej obrony na lata 1972-1986.

Memoriał ujmuje wyniki prawie czteroletnich badań i rozważań prowadzonych przez Komisję Badania Ochrony Ludności, zespoły badawcze grupujące przedstawicieli wszystkich zainteresowanych resortów, urzędów i organizacji.

Rezultatem tych badań, połączonych z szeregiem doświadczeń praktycznych, było ustalenie prognoz rozwojowych dla obrony cywilnej, ujmowanych alternatywnie w stosunku do przyjętych założeń sytuacyjnych.

Studia i doświadczenia prowadzone były w zakresie budownictwa schronowego, ewakuacji, ratownictwa, organizacji kierownictwa i administracji obrony cywilnej.

Analiza zawarta w szwedzkim memoriale zawiera szereg ciekawych koncepcji i propozycji, umożliwiających racjonalny rozwój i ulepszenie szwedzkiej OC w okresie realizacji planu perspektywicznego do roku 1986. Memoriał dotyczący piętnastoletniego planu perspektywicznego /plan perspektywiczny dzieli się na pięcioletnie okresy planowania/ ma spełniać w stosunku do konkretniejszych opracowań cząstkowych rolę "banku informacji", z którego czerpać się będzie dane stosownie do wyłaniających się potrzeb i możliwości.

C/ SZWAJCARIA

Szwajcaria leży w południowej części środkowej Europy, w samym środku Alp. Powierzchnia kraju wynosi 41 288 km^2. Rozpiętość terytorium na kierunku z północy na południe wynosi 240 km, a ze wschodu na zachód 348 km. Granica górska ma długość 966 km /51% granicy państwa/, a pozostała 1233 km.

Najwyższy szczyt, położony w masywie Monte Rosa - Dufourspitze - liczy 4634 m wysokości, lustro wody jeziora Lago Maggiore znajduje się 193 m nad poziomem morza i jest najniżej położonym punktem w Szwajcarii.

Terytorium Szwajcarii dzieli się na trzy naturalne krainy geograficzne: Alpy, Wyżynę Szwajcarską i Jurę Szwajcarską. Alpy zajmują 60% powierzchni, Wyżyna Szwajcarska - 30%, a Jura - 10% powierzchni kraju.

Alpy nie tworzą jednolitego masywu górskiego. Rubież Jezioro Bodeńskie - Chur - Splügen - jezioro Como rozdziela Alpy Wschodnie od Zachodnich. Alpy Zachodnie są bardziej zwarte, wyższe i bardziej spadziste niż Wschodnie.

Przejście przez Alpy ułatwiają liczne doliny, przez które przebiegają asfaltowe, nowoczesne drogi, otwarte dla ruchu drogowego najczęściej tylko w miesiącach letnich. Dlatego rozbudowywane są tunele dla ruchu kołowego. Duże znaczenie gospodarcze i wojskowe mają także przełęcze i przełomy, jak Przełęcz Wielka Św. Bernarda /przełom na wysokości 2469 m/, Furka /2430 m/, Bernina /2323 m/, Abdula

/2312 m/, Julierpass /2284 m/, Susten /2224 m/, Grimsel /2165 m/, Ofenpass /2149 m/, Przełęcz św. Gotharda /2108 m/, S. Bernardino /2065 m/ oraz inne.

Jura tworzy podłużne, często bardzo stromo lub pionowo spadające grzbiety wapienne, które najsilniej rozwinięte są w środkowej części, gdzie też osiągają największą wysokość /w kantonie Vand szczyt Mont Tendre - 1683 m/. Jura stanowi naturalną osłonę Wyżyny Szwajcarskiej w sensie geograficzno-klimatycznym i strategicznym.

Wyżyna Szwajcarska leży między Alpami i Jurą. Stanowi ona najważniejszą krainę Szwajcarii i jest międzynarodowym szlakiem łączącym Rodan z Dunajem. Zamieszkuje ją prawie 4 mln ludzi, a więc prawie 2/3 ludności Szwajcarskiej. Rozciąga się ona między Jeziorem Bodeńskim, St. Gallen, Rapperswilem, Lucerną, Thun, Vevey i Jeziorem Genewskim.

Położenie geograficzne i ukształtowanie terenu / 2/3 terytorium zajmują Alpy i Przedalpie/ stanowi istotny czynnik i składnik szwajcarskiej doktryny wojennej. Wojna na tym terytorium musiałaby mieć charakter górski i toczyć się w warunkach o wyjątkowo dużych różnicach wzniesień. Armia szwajcarska, rzecz jasna, przygotowuje się do działania głównie w warunkach górskich.

Mimo małego terytorium klimat Szwajcarii jest bardzo zróżnicowany. Łańcuchy górskie, biegnące z zachodu na wschód, tworzą naturalną granicę podziału klimatu. Szwajcaria leży w trzech charak-

terystycznych regionach klimatycznych. W rezulta - cie panuje tam wielkie zróżnicowanie i brak sta - bilności pogody.

Szwajcaria liczy 6,115 mln ludności /według ostatniego spisu ludności przeprowadzonego w 1969 roku/. Przeciętna gęstość zaludnienia wynosi zatem około 153 osóby na 1 km^2.

W Szwajcarii ukształtowały się cztery grupy narodowościowe tworzące dzisiaj jeden naród, po - sługujący się czterema językami: niemieckim, francuskim, włoskim i retoromańskim. Największy odłam ludności posługuje się językiem niemieckim. - 69%, francuskim - 19%, włoskim - 10%, retoromańskim-1% i innymi językami - 1%.

Zagadnienia narodowościowe, rozwiązywane przez władze z dużym taktem, wyczuciem i zrozumieniem, nastręczają niemało problemów natury organizacyjnej. Każda grupa narodowościowa ma zapewnione warunki rozwoju własnej kultury.

Szwajcaria jest związkiem szesnastu kantonów niemieckojęzycznych, trzech francuskojęzycz - nych, jednego włoskojęzycznego oraz kantonów mieszanych: trzech francusko-niemieckojęzycznych i jednego włosko-retoromańsko-niemieckojęzycznego.

Problem językowy w siłach zbrojnych został uregulowany przez konstytucję. Każdy żołnierz ma prawo służyć w pododdziale posługującym się jego ojczystym językiem. Językami dowódczymi są języki urzędowe. W pododdziałach jednojęzycznych obowiązuje ten jeden język. Dwujęzyczne pododdziały są

dowodzone w dwóch językach. Trzyjęzycznych pododdziałów po prostu się nie tworzy. Dla złagodzenia problemów organizacyjnych przyjęto, że najniższym jednojęzycznym pododdziałem jest batalion /równorzędny/, a w wojskach technicznych - kompania /równorzędna/. W lotnictwie wojskowym celem łatwiejszego porozumienia się podczas lotów wprowadzono coś w rodzaju szwajcarskiego esperanto - mieszaninę trzech języków, z przewagą elementów włoskich.

Szwajcaria jest krajem przemysłowo-rolniczym. Ludności czynnej zawodowo: przemysł, rzemiosło i budownictwo zatrudnia 49,4%, rolnictwo - 11,6%, handel, banki, ubezpieczenia 13,4%, komunikacja i usługi - 10%.

Na pierwszym miejscu znajduje się przemysł maszynowy - 2432 zakłady, metalurgiczny - 1775, drzewny - 1572 i produkcja zegarków - 1225 zakładów.

Rolnictwo szwajcarskie pokrywa około 60% zapotrzebowania na zboże.

Szwajcaria posiada dobrze rozbudowany przemysł zbrojeniowy w sektorze prywatnym i państwowym /firma "Hispano-Suiza", "Oerlikon"/.

W Szwajcarii dużą uwagę zwraca się na rozbudowę różnego rodzaju umocnień i fortyfikacji. Umocnienia te rozbudowywane są od wczesnego średniowiedza po dzień dzisiejszy. Wystarczy powiedzieć, że oprócz rozbudowy podziemnych stanowisk dla wszelkiego rodzaju broni i ukryć dla ludzi, rozbudowane są podziemne elektrownie, składy, piekarnie

itp. System umocnień stałych Szwajcarii, to również podziemne kawerny podskalne, zdolne do ukrycia całego lotnictwa, wmontowane w szczyty skalne posterunki radiolokacyjne, podziemne stanowiska dowodzenia, węzły łączności, system radioliniowy, zapasy paliw itp.

System ten ma charakter totalnej przeszkody. Kosztował on miliardy franków. Nie licząc obiektów przygotowanych do niszczenia Szwajcaria posiada ponad 3600 obiektów umocnionych /forty, bunkry, przeszkody i zapory/.

Dzisiejszy Związek Szwajcarski składa się z 22 kantonów, przy czym trzy z nich zostały podzielone na półkantony. Istnieje zatem 25 jednostek administracyjnych /19 kantonów i 6 półkantonów/, ale 26 kodeksów karnych, 26 systemów podatkowych oraz 25 systemów szkolnych, nie mówiąc już o tym, że każdy kanton posiada własną konstytucję kantonalną, rząd, sąd i parlament. Kantony stanowią okręgi wyborcze do Rady Narodowej i Rady Kantonów.

Konstytucyjnym zadaniem Związku jest zapewnienie państwu niepodległości, utrzymanie porządku i bezpieczeństwa, strzeżenie wolności i praw obywateli oraz zapewnienie im powszechnego dobrobytu.

Związek Szwajcarski poprzez swą władzę centralną zapewnia jedność państwa składającego się z samodzielnych, jak się stwierdza, państw /kantonów/, a nie krajów związkowych. W skład kantonów wchodzą gminy. W podziale administracyjnym są też powiaty. Jest ich 400 i obejmują po kilka gmin.

Spełniają one głównie funkcje administracyjne i sądownicze. Są jakby wydziałami władz kantonalnych i nie realizują samodzielnych zadań polityczno-gospodarczych; stanowią natomiast funkcję pomocniczą w administrowaniu krajem. Liczba gmin wchodząca w skład powiatu może być bardzo różna. Przykładowo w skład powiatu Garsan wchodzi jedna gmina, natomiast powiat Lugano obejmuje 95 gmin. Kantony terytorialnie i ludnościowo małe nie mają powiatów.W latach sześćdziesiątych w Szwajcarii było 3085 gmin o stosunkowo dużej autonomii /często nazywanych małymi republikami/. Wielkość poszczególnych gmin jest bardzo zróżnicowana z punktu widzenia tak wielkości terytorium, jak i liczby mieszkańców. Największa gmina ma 282 km^2 /Baqnes, kanton Valais/,najmniejsza - 0,3 km^2 /Rivar, kanton Vaud/. Grupa gmin Zurychu w 1965 r. liczyła 651 600 mieszkańców, a gmina Illens w kantonie Fryburg tylko 11 mieszkańców.

Najwyższą władzę ustawodawczą i funkcje kontrolne sprawuje dwuizbowy parlament: Rada Narodowa i Rada Kantonów. Rady te tworzą razem Zgromadzenie Związkowe. Władzę wykonawczą sprawuje Rada Związkowa, organ rządzący kolegialnie /9 członków/.

Organizacja sił zbrojnych, ich wyposażenie, powoływanie, wykorzystanie, wyposażenie itp. jest niesłychanie skomplikowane. I chociaż problematyka ta zostanie szerzej omówiona w porównaniu z innymi

państwami, to na pewno temat nie zostanie wyczerpany.[x/]

Charakterystycznym zjawiskiem w siłach zbrojnych Szwajcarii jest to, że nie ma tam wyraźnego podziału na wojska operacyjne i obrony terytorium kraju. Siły zbrojne spełniają dwie podstawowe funkcje polityczno-wojskowe: wewnętrzną - utrzymanie porządku i spokoju wewnątrz państwa i zewnętrzną - ochronę przed agresją.

Z postanowień konstytucji wynika, że armia może być powołana pod broń i użyta w walce zbrojnej tylko w obronie własnego terytorium. Ogranicza to możliwość wystawienia np. przez Szwajcarię oddziałów wojskowych do służby porządkowej ONZ/Szwajcaria zresztą nie należy do tej organizacji/ oraz powinno nadawać tej armii charakter defensywny i obronny.

Podstawowe właściwości armii szwajcarskiej wynikają z jej milicyjnego charakteru sprzężonego z powszechnym obowiązkiem służby wojskowej i terytorialną organizacją oddziałów i związków taktycznych. Milicyjny charakter sił zbrojnych można określić w ten sposób, że są to oddziały terytorialne złożone z obywateli, którzy w czasie pokoju przechodzą przeszkolenie wojskowe i posiadają broń, a do czynnej służby powoływani są tylko w czasie wojny.

Powszechny obowiązek służby wojskowej mężczyzn

x/ Wszystkich zainteresowanych problematyką obronną Szwajcarii odsyła się do książki Romana Łabińskiego "Potomkowie Wilhelma Tella". Warszawa 1972 r. wydanie I.

jest podstawą współczesnej wojskowej obronności kraju. Każdy obywatel szwajcarski w trakcie służby wojskowej posiada w domu osobiste wyposażenie żołnierskie, a więc broń osobistą, określoną ilość amunicji i umundurowanie.

Służba wojskowa dla szeregowców trwa od 20 do 50 roku, a dla oficerów do 55 roku życia. Obowiązek ten jest spełniany przez odbywanie czynnej służby wojskowej w krótkich okresach czasu w jednostkach liniowych trzech klas lub kategorii sił zbrojnych oraz w służbie pomocniczej. Siły zbrojne dzielą się na trzy kategorie: elitarna, krajowa i pospolite ruszenie oraz służba pomocnicza.

W 1968 roku na przykład w kategorii elitarnej znajdowały się roczniki urodzone w latach 1936-1948, w krajowej - roczniki 1926-1935 i w pospolitym ruszeniu - roczniki urodzone w latach 1918-1925. Z dniem 31 grudnia ze służby wojskowej do rezerwy zostali przeniesieni szeregowcy i podoficerowie rocznika 1918 oraz oficerowie rocznika 1913. Proces taki zachodzi każdego roku i powoduje stałe przesunięcia żołnierzy o jeden rocznik z jednej kategorii wojsk do drugiej lub do rezerwy.

Obowiązek służby osobistej w wojsku obejmuje: służbę instrukcyjną i aktywną. Istota służby instrukcyjnej polega na przejściu podstawowego szkolenia wojskowego, odbyciu krótkotrwałych kursów przed uzyskaniem wyższego stopnia wojskowego i uczestnictwie w kursach powtórkowych, uzupełniających i pospolitego ruszenia oraz kursach specjali-

stycznych. Służba aktywna wiąże się natomiast z zabezpieczeniem czy też obroną niepodległości kraju przed zagrożeniem zewnętrznym i utrzymaniem spokoju oraz porządku wewnętrznego. Polega ona na wykonywaniu zadań bojowych lub porządkowych w trakcie stanu zbrojnej neutralności[x/], podczas wojny oraz w czasie pełnienia funkcji porządkowych. Zarówno służba instrukcyjna, jak i służba aktywna jest służbą pełnioną czynnie, natomiast cały okres służby wojskowej określa się jako służbę milicyjną.

Wojska elitarne tworzą dywizje wchodzące w skład korpusów. Korpusy te z kolei tworzą armię. Do wojsk elitarnych są zaliczane również wojska lotnicze i obrony przeciwlotniczej.

Wojska krajowe mają być użyte do działań stacjonarnych. Tworzą one głównie brygady forteczne, brygady rejonów umocnionych i brygady graniczne.

Wojska pospolitego ruszenia nie są w zasadzie przeznaczone do prowadzenia działań bojowych. Wraz ze służbą pomocniczą mają być wykorzystane do wykonywania zadań pomocniczych.

Należy podkreślić, że organizacja armii szwajcarskiej opiera się na zasadach terytorialnych, czyli każdy związek i oddział ma swój rejon naboru żołnierzy.

---

x/ Ogólnie rzecz biorąc przez zbrojną neutralność należy rozumieć nieangażowanie się neutralnego państwa do walczących stron, ale państwo to ma obowiązek zabezpieczenia nienaruszalności swych granic, swego terytorium i przestrzeni powietrznej.

W skład sił zbrojnych wchodzą:

- sztab generalny;
- sztaby rodzajów wojsk;
- rodzaje wojsk: piechota, wojska lekkie i zmechanizowane, artyleria, lotnictwo, wojska OPL, wojska inż-sap, wojska łączności, wojska sanitarne i weterynaryjne, wojska zaopatrywania, wojska remontowo-naprawcze i wojska ochrony powietrznej;
- rodzaje służb: służba terytorialna, służba transportowa, służba amunicyjna, służba materiałowa, policja wojskowa, poczta polowa, służba prawna, duszpasterstwo, służba "Heer und Haus" /armia i dom/, sekretariaty sztabowe, służba ochrony przeciwatomowej i chemicznej/;
- służba pomocnicza;
- związki wojskowe: trzy dywizje zmechanizowane, trzy dywizje polowe, trzy dywizje graniczne, trzy dywizje piechoty górskiej, jedenaście brygad granicznych, trzy brygady forteczne, trzy brygady rejonów umocnionych oraz sześć brygad terytorialnych;
- wojska lotnicze i obrony przeciwlotniczej dysponują po jednej brygadzie lotniczej, przeciwlotniczej i obsługi lotnisk;
- oddziały i pododdziały korpuśne, dywizyjne i brygadowe.

W skład korpusu armijnego wchodzi: sztab korpusu, jedna DZ, jedna dywizja polowa, jedna dywizja graniczna, jedna brygada terytorialna, wojska korpuśne i kilka brygad granicznych.

System organizacyjny rodzajów wojsk oparty został na następującej zasadzie: drużyny lub grupy tworzą plutony, kilka plutonów - pododdział, kilka pododdziałów tworzy oddział pierwszego stopnia lub oddział drugiego stopnia. Oddział pierwszego stopnia to batalion lub dywizjon, oddział drugiego stopnia - pułk, oddział szpitala, grupa kolejowa, obszar terytorialny i rejon terytorialny. Od brygady wzwyż są to już związki taktyczne lub wielkie związki taktyczne.

Jak już wspomniano wyżej do rodzajów służb wchodzi między innymi służba terytorialna. Jest ona powołana do zabezpieczenia działań bojowych wojsk i niesienia pomocy władzom cywilnym i ludności. Jest to więc ogniwo łączące siły zbrojne z obroną cywilną i gospodarką wojenną czy też obroną gospodarczą.

Zadania służby terytorialnej są bardzo rozległe. Można je podzielić na kilka grup.

Do pierwszej grupy zadań służby terytorialnej należy ustalanie zagrożenia i ostrzeganie przed napadem bronią masowego rażenia, napadem powietrznym, powodzią, prowadzenie wojskowych badań meteorologicznych i lawinowych.

Druga grupa zadań obejmuje ochronę obiektów wojskowych, przemysłowych linii energetycznych i obserwację zapór wodnych.

Trzecia grupa zadań wiąże się ze sprawami prawno-policyjnymi /udzielanie pomocy policji, grzebanie poległych wojskowych/.

Czwarta grupa zadań wiąże się z gospodarką wojenną /przeprowadzanie rekwizycji, organizacja produkcji wojskowej, odtwarzanie administracji państwowej i wojskowej/.

Z punktu widzenia służby terytorialnej terytorium Szwajcarii zostało podzielone na obszary terytorialne i rejony terytorialne, które wchodzą w strefy działania sześciu brygad terytorialnych. Brygady te wchodzą w skład korpusów armijnych. Jedna brygada obejmuje obszar działania jednego korpusu armijnego, przy czym w górskim korpusie armijnym są trzy brygady terytorialne ze względu na rozległość i ukształtowanie obszaru odpowiedzialności tego korpusu. Jedna brygada obejmuje tam rejon działania jednej dywizji piechoty górskiej.

Służba terytorialna jest elementem systemu terytorialnego spełniającym istotną rolę na pograniczu wojsko-społeczeństwo cywilne. Z kolei system terytorialny jest układem łączącym określone terytorium lub rejon z określoną jednostką wojskową lub związkiem taktycznym.

Obrona cywilna Szwajcarii opiera się przede wszystkim na ustawie o obronie cywilnej z 23.03. 1963 roku i ustawie o przedsięwzięciach budowlanych z 4.10.1963 roku, która dotyczy budowy schronów.

Rola szwajcarskiej OC określona jest w ustawie następująco: "Obrona cywilna zmierza do obrony, ochrony i ratowania ludzi i dóbr materialnych za pomocą przedsięwzięć, mających na celu zapobiega-

nie lub osłabienie skutków konfliktów zbrojnych. Nie ma ona obowiązku walki".

Ogólne kierownictwo nad obroną cywilną sprawuje Rada Związkowa Szwajcarii. Za OC odpowiedzialne jest ministerstwo sprawiedliwości i policji, natomiast centralnym organem wykonawczym jest Związkowy Urząd do spraw Obrony Cywilnej. Urząd ten zajmuje się opracowaniem założeń rozwojowych OC, wydawaniem przepisów dla zakładów pracy /podległości centralnej/ i przedsiębiorstw transportowych, wytycznych i instrukcji w sprawie budownictwa schronowego, ustala warunki i tryb funkcjonowania terenowych szefów OC oraz kieruje szkoleniem kadr.

Kantony odpowiadają za realizację przedsięwzięć zleconych im do wykonania, sprawują nadzór i kierownictwo OC na swym terenie, dysponując kantonalnym biurem obrony cywilnej.

Gminy stanowią podstawowy szczebel administracyjny, na którym realizowane są wszystkie podstawowe przedsięwzięcia z zakresu OC. Gminy liczące ponad 1000 mieszkańców/jest ich 930/ mają swoich gminnych szefów OC, w gminach mniejszych do 1000 mieszkańców /jest ich 2155/, bezpośrednim wykonawcą poleceń z zakresu OC jest komendant wojennej straży przeciwpożarowej.

Zakłady pracy, zatrudniające powyżej 100 osób, szpitale i zakłady lecznicze mające powyżej 50 łóżek, zobowiązane są do zorganizowania zakładowych oddziałów obrony.

Właściciele domów lub ich najemcy są odpo -

wiedzialni za utrzymanie porządku w piwnicach i na strychach, za przygotowanie zaciemnienia pomieszczeń, zorganizowanie domowych grup OC itp.

W Szwajcarii został wprowadzony obowiązek służby w obronie cywilnej. Dotyczy on wszystkich osób niezdolnych do służby wojskowej i zwolnionych od niej w wieku od 20 do 60 lat, jak również rencistów od 50 do 60 lat. Jako ochotnicy mogą służyć mężczyźni w wieku od 16 do 20 lat oraz mający ponad 60 lat, a także kobiety od 16 lat. Osoby te przechodzą trzydniowy kurs wstępny, ponadto każdego roku uczestniczą w dwudniowym ćwiczeniu. Członkowie kadry przechodzą szkolenie trwające 12 dni i są powoływani co cztery lata na dwutygodniowe ćwiczenia.

Na szczeblu lokalnym OC tworzą ekipy ratownicze i zespoły ochrony budynków /samoobrony/.

Ekipy ratownicze tworzone są z wyspecjalizowanych ratowników. Zadaniem ich jest niesienie pomocy, ratownictwo techniczne, zajmowanie się bezdomnymi i szereg innych czynności, zależnych od danej sytuacji.

Zespół obrony budynków składa się z 9 ludzi, przy czym jeden zespół tworzy się na 80 mieszkańców. Sześć zespołów tworzy grupę obsługującą 500 mieszkańców, 2 grupy przewiduje się dla dzielnicy. Cztery dzielnice tworzą sektor.

W Szwajcarii prowadzi się intensywne studia z dziedziny obrony cywilnej. W roku 1965 powołana została Komisja Studiów Obrony Cywilnej, złożona

ze znanych naukowców, inżynierów, fizyków oraz fachowców administracji armii i OC.

Zadaniem Komisji było zbadanie bardziej złożonych problemów OC, jak budownictwo schronowe, alarmowanie ludności, ewakuacja, zaopatrzenie w wodę pitną itp. Opracowania studyjne i wnioski Komisji stanowiły podstawę dla podjęcia koncepcyjnych decyzji przez Radę Związkową.

Rząd opracował plan rozbudowy obrony cywilnej pod nazwą "koncepcja obrony cywilnej 1971", który obowiązywać będzie do roku 1990. Plan na czoło wysuwa ochronę przed zagrożeniem bronią jądrową, następnie konwencjonalną i w dalszej kolejności ochronę przed biologicznymi i chemicznymi środkami walki.

Plan zakłada, że do lat 1985-1990 zapewni się w Szwajcarii miejsca w schronach dla całej ludności kraju, która wynosić będzie w tym czasie 7,5 mln mieszkańców. /Obecnie schrony są w stanie ukryć ponad 3 mln ludzi/.

Jednocześnie w koncepcjach odchodzi się zupełnie od ewakuacji ludności jako przedsięwzięcia uznanego w warunkach szwajcarskich za nierealne.

Globalny koszt realizacji perspektywicznego planu rozbudowy ohrony cywilnej obliczony jest na 6,75 mld franków szwajcarskich /1 frank szwajcarski = 0,26 dolara/, z tego 5,57 mld na budowę schronów.

B I B L I O G R A F I A

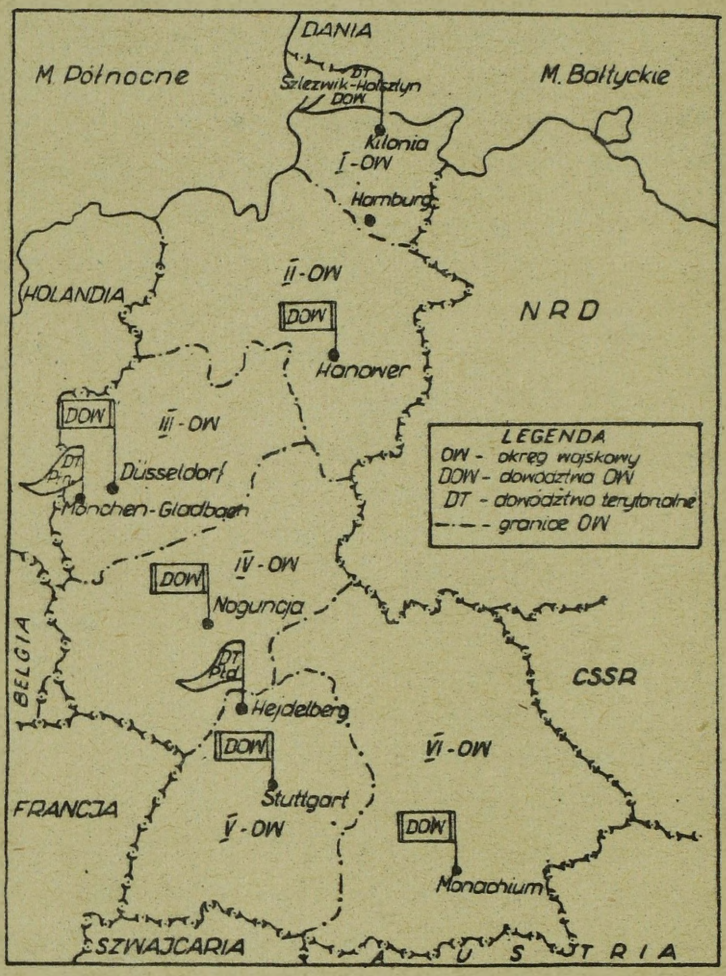
1. Charakterystyka społeczno-polityczna i wojskowa Danii, wydanie GZP WP, Warszawa 1970 r.
2. Informator polityczno-wojskowy - Francja, wyd. GZP WP, Warszawa 1973 r.
3. Informator polityczno-wojskowy na środkowo i północnoeuropejskim TDW, wyd. GZP WP, Warszawa 1971 r.
4. Kmieciak Hieronim - Obrona terytorialna w niektórych europejskich państwach kapitalistycznych, wyd. Towarzystwo Wiedzy Wojskowo-Obronnej, Warszawa 1973 r.
5. Łabiński Roman - Potomkowie Wilhelma Tella, wyd. MON, Warszawa 1972 r.
6. Myśl Wojskowa nr 11 1972 r.
7. Myśl Wojskowa nr 2 1973 r.
8. Myśl Wojskowa nr 5 1974 r.
9. Opis Geograficzno-Wojskowy - Południowa i środkowa Szwecja, wyd. MON, Warszawa 1955 r.
10. Parucki Zygmunt - Vademecum - Austria i Szwajcaria, wyd. WAP, Warszawa 1972 r.
11. Przegląd Zagraniczny obrony cywilnej nr 1/9/ 1967 r.
12. Przegląd Zagraniczny obrony cywilnej nr 1-2 1968 r.
13. Sławiński Józef - Charakterystyka bazy ekonomicznej zachodniego TDW, wyd. ASG /skrypt/, Warszawa 1972 r.
14. Sukiennik Konstanty - Obrona cywilna za granicą, wyd. MON, Warszawa 1974 r.

15. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/98/ 1974 r.
16. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 6/88/ 1972 r.
17. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/71/ 1970 r.
18. Żebrowski Adam - Vademecum - Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii, wyd. WAP 1970 r.

Wykonano w 100 egz.
Egz.nr 1-100 B.Gł.OZS
Wyk. płk Wrześniak
Druk. OH, dn. 5.4.75 r.
Nr ks. PF-328/PF-742/WW
Kor. T.J.

Załącznik nr 1

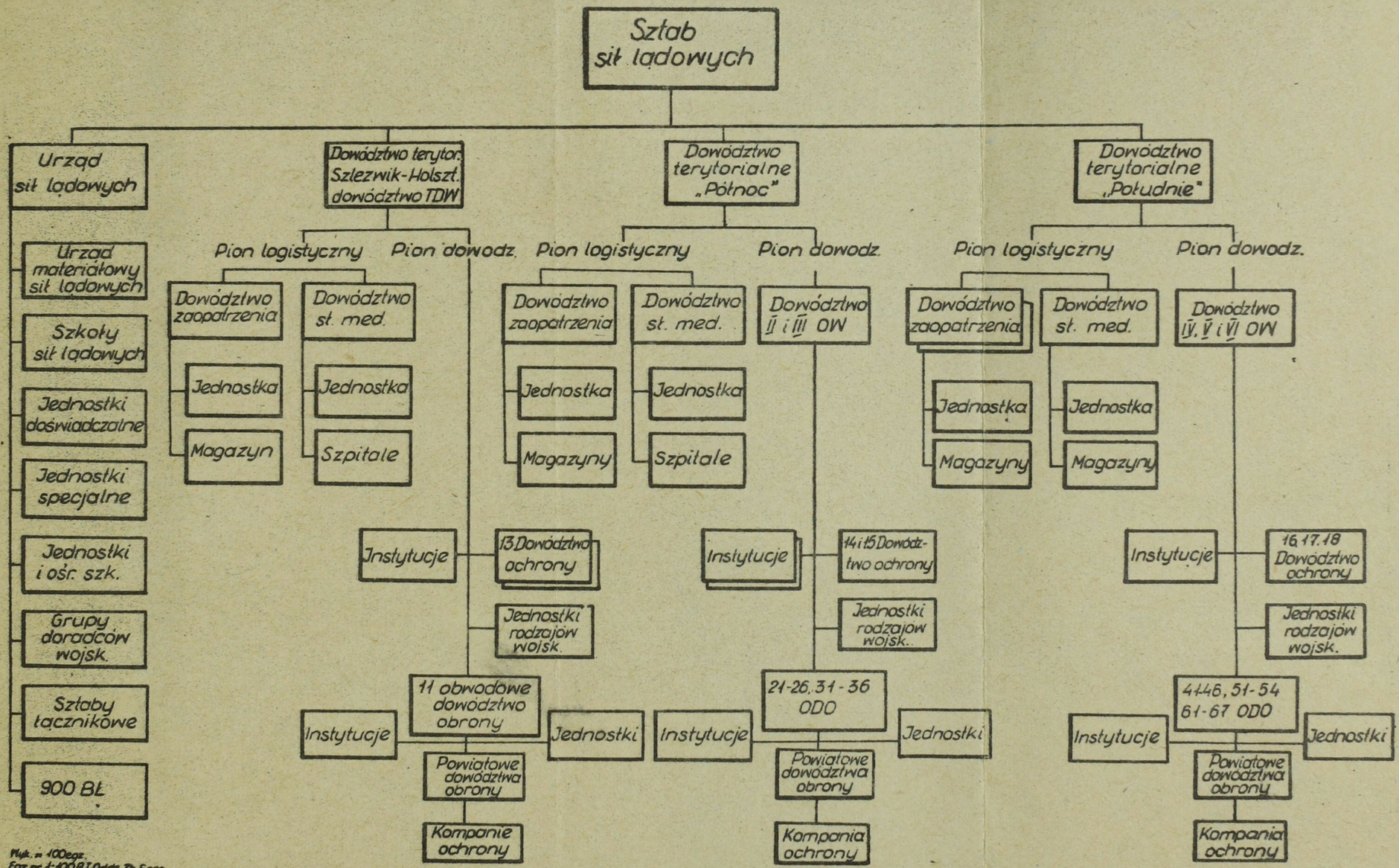
PODZIAŁ TERYTORIUM RFN NA OKRĘGI WOJSKOWE

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. dnia września
poz. pf 940/mm

Załącznik nr 2

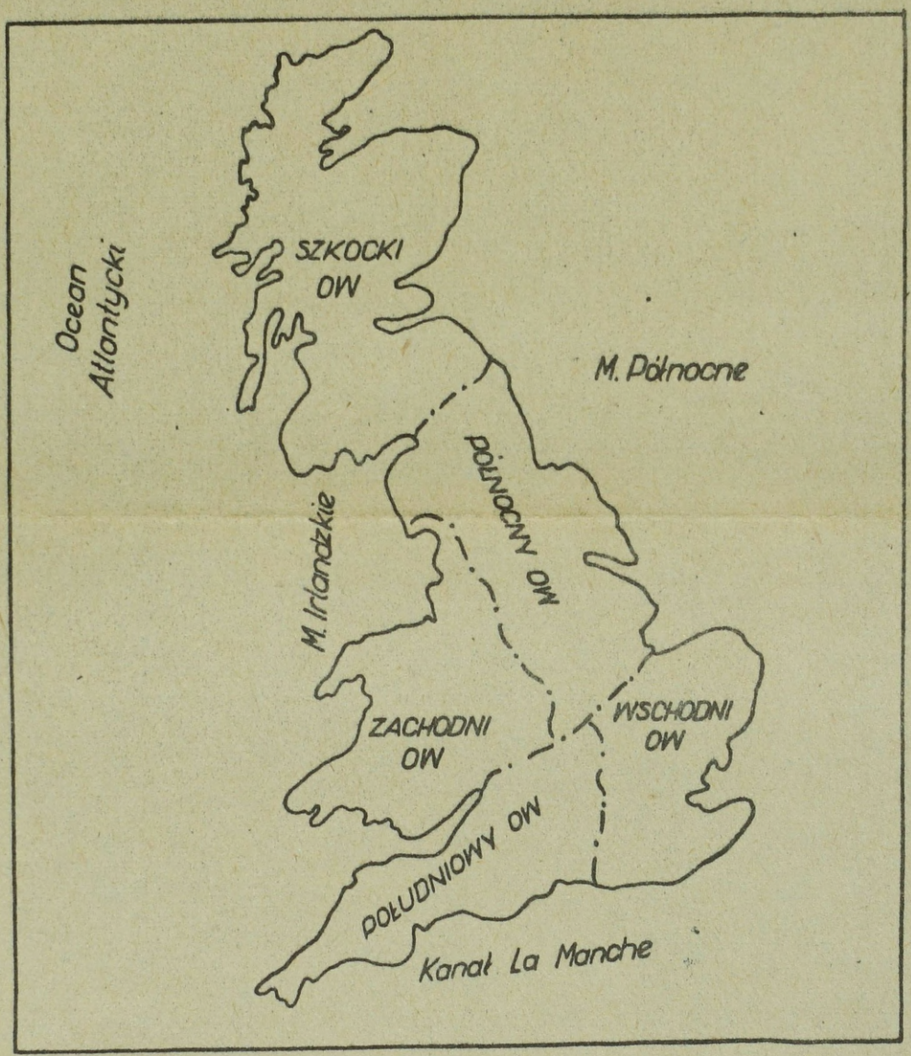
STRUKTURA ORGANIZACYJNA OBRONY TERYTORIALNEJ RFN

Wyk. = 100egz.
Egz. nr 1-100 B.I. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk Wrzesniak
poz. poj 941/ww

Załącznik nr 3

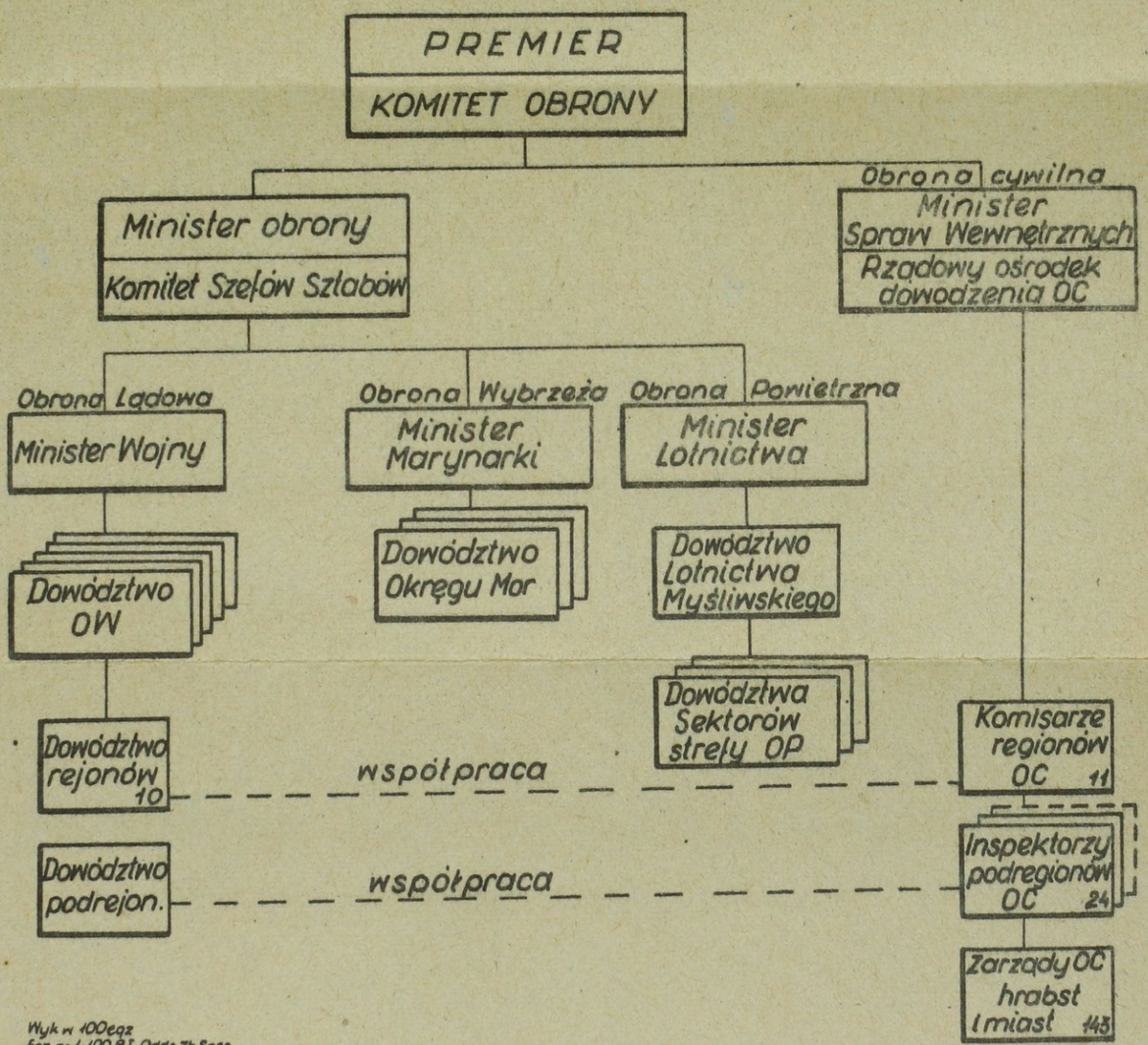
PODZIAŁ TERYTORIUM WIELKIEJ BRYTANII NA OKRĘGI WOJSKOWE

Wyk. w 100egz.
Egz. nr 1-100 B.I. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk. Wrzesniak
poz. pl 942/mm

Załącznik nr 4

STRUKTURA DOWODZENIA OBRONĄ TERYTORIALNĄ I CYWILNĄ WYSP BRYTYJSKICH

Wyk w 100egz
Egz nr 1-100 BT. Oddz. Tb. Spec.
Wyk. płk Wrześniak
poz. pl 943/ww

Załącznik nr 5

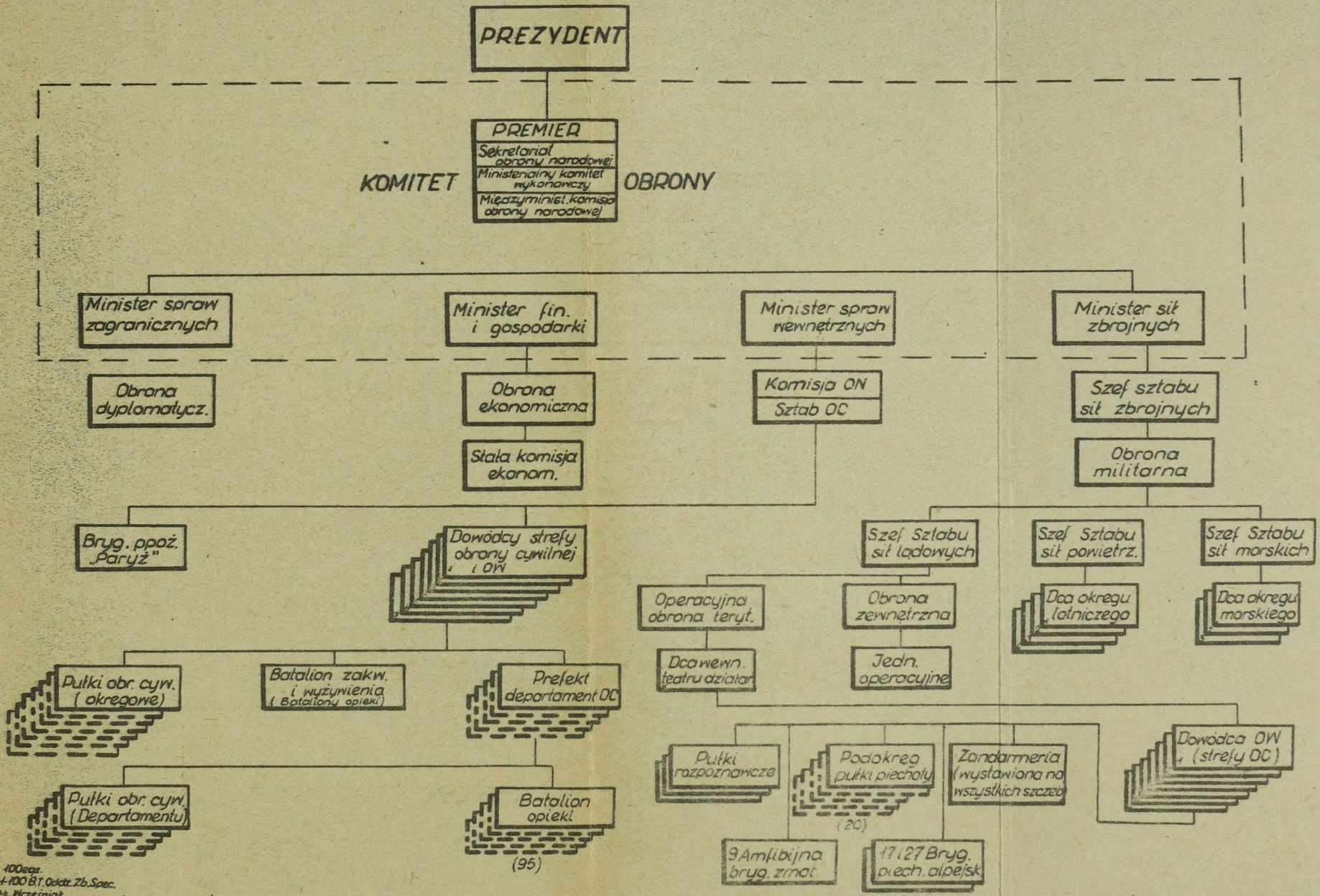
PODZIAŁ ADMINISTRACYJNO-WOJSKOWY FRANCJI

—·—· Okręgi wojskowe = strefy obrony
- - - - - Podokręgi wojskowe = sektory oporu
——— Okręgi Lotnicze
— — — Okręgi Morskie

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Odds. Zb. Spec.
Wyk. płk Wrześniak
poz. pl 944/ww

STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU DOWODZENIA OBRONY TERYTORIUM FRANCJI

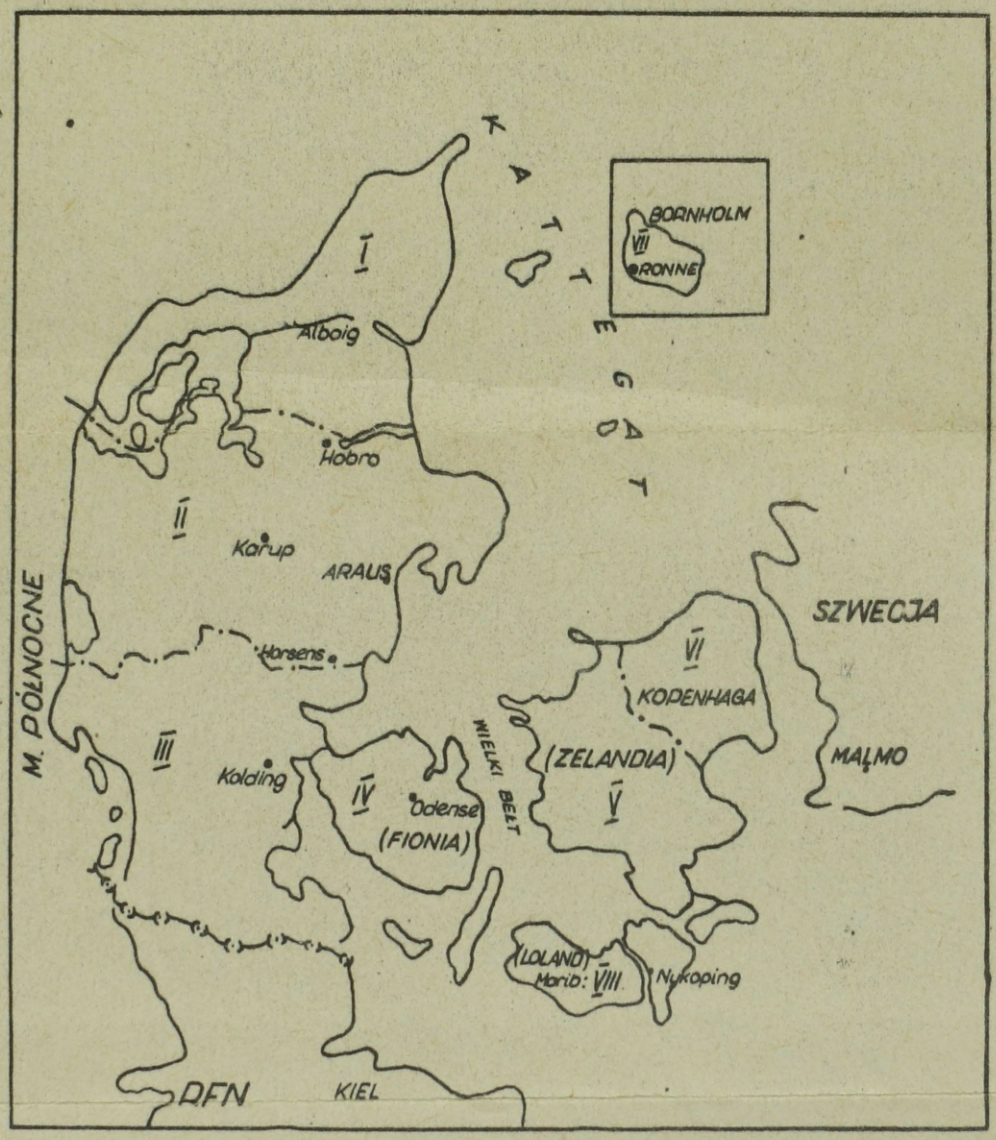

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk. Wrześniak
poz. poj. 945/ww

X – Zastępca dowódcy wewnętrznego teatru działań, jest generalny inspektor obrony terytorium kraju (na wypadek wojny).

Załącznik nr 7

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNO-WOJSKOWY DANII

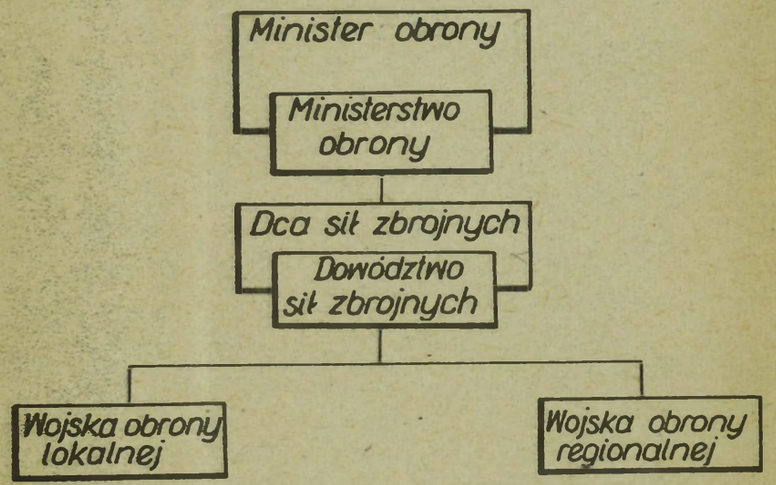
— · — Granice okręgów lądowej obrony terytorialnej (Okręg I, II, III i IV wchodzi w skład Zachodniego Okręgu Wojskowego, pozostałe cztery do Wschodniego Okręgu Wojskowego)

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk Wrześniak
poz. pf 946/ww

Załącznik nr 8

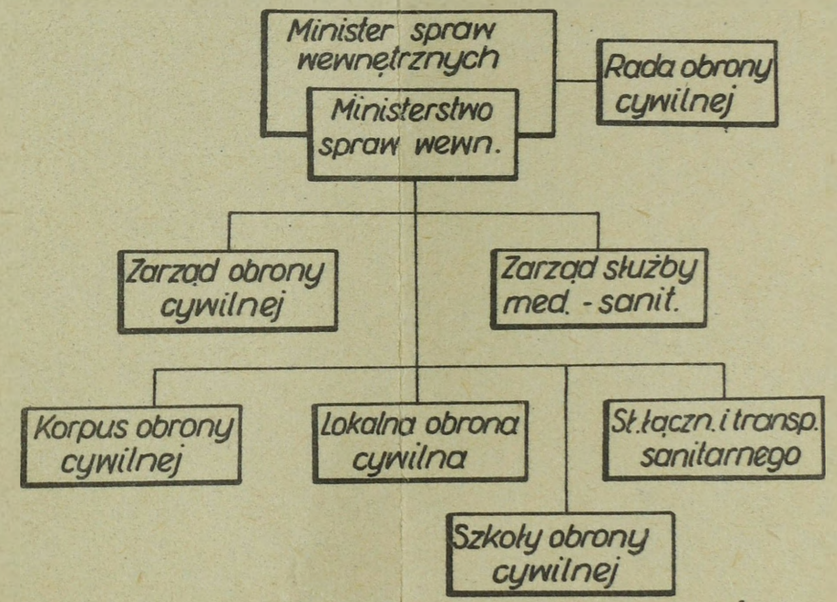
STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU OBRONY TERYTORIUM DANII

OBRONA TERYTORIALNA

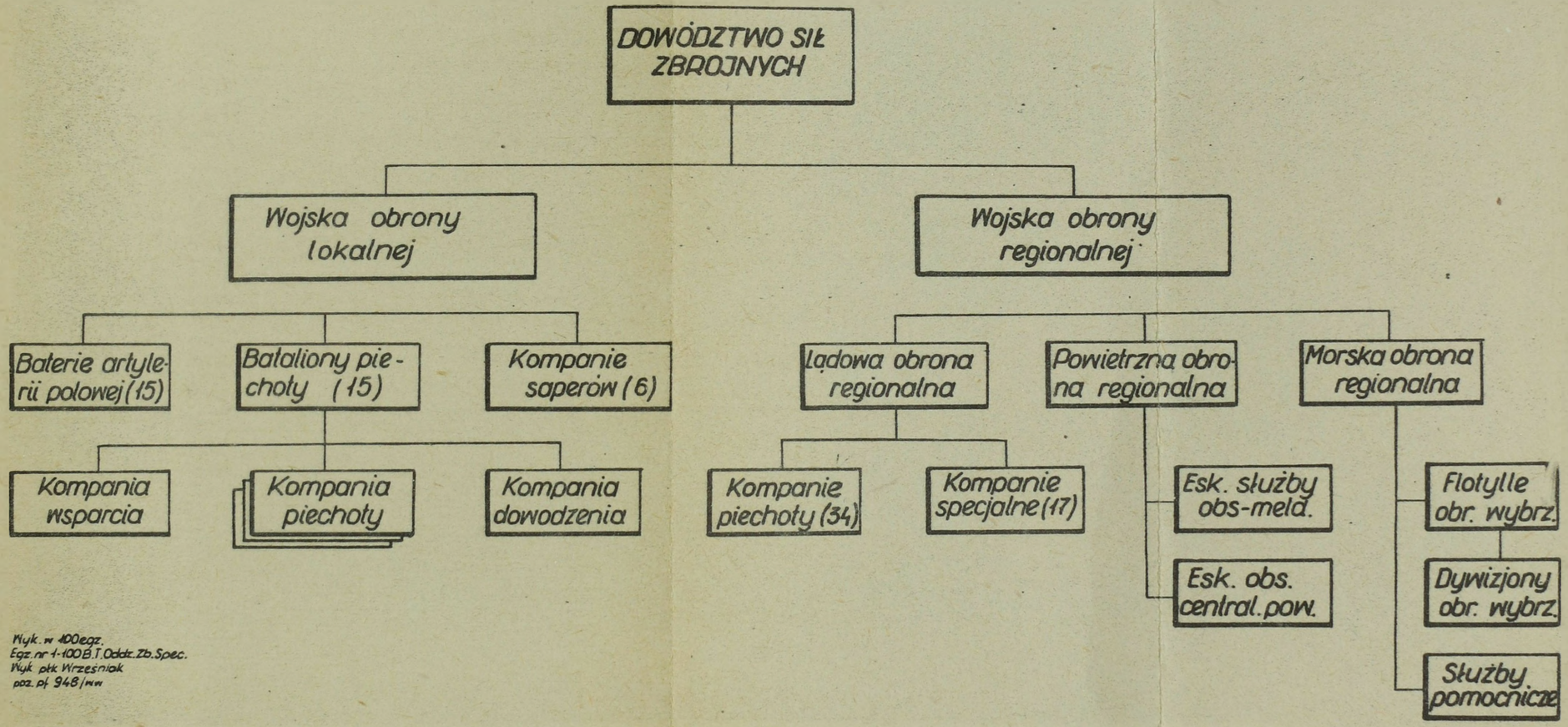
Mjk. w 400egz.
Egz.nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Mjk. płk. Wrześniak
poz. poj. 94.7/mw

OBRONA CYWILNA

Załącznik nr 9

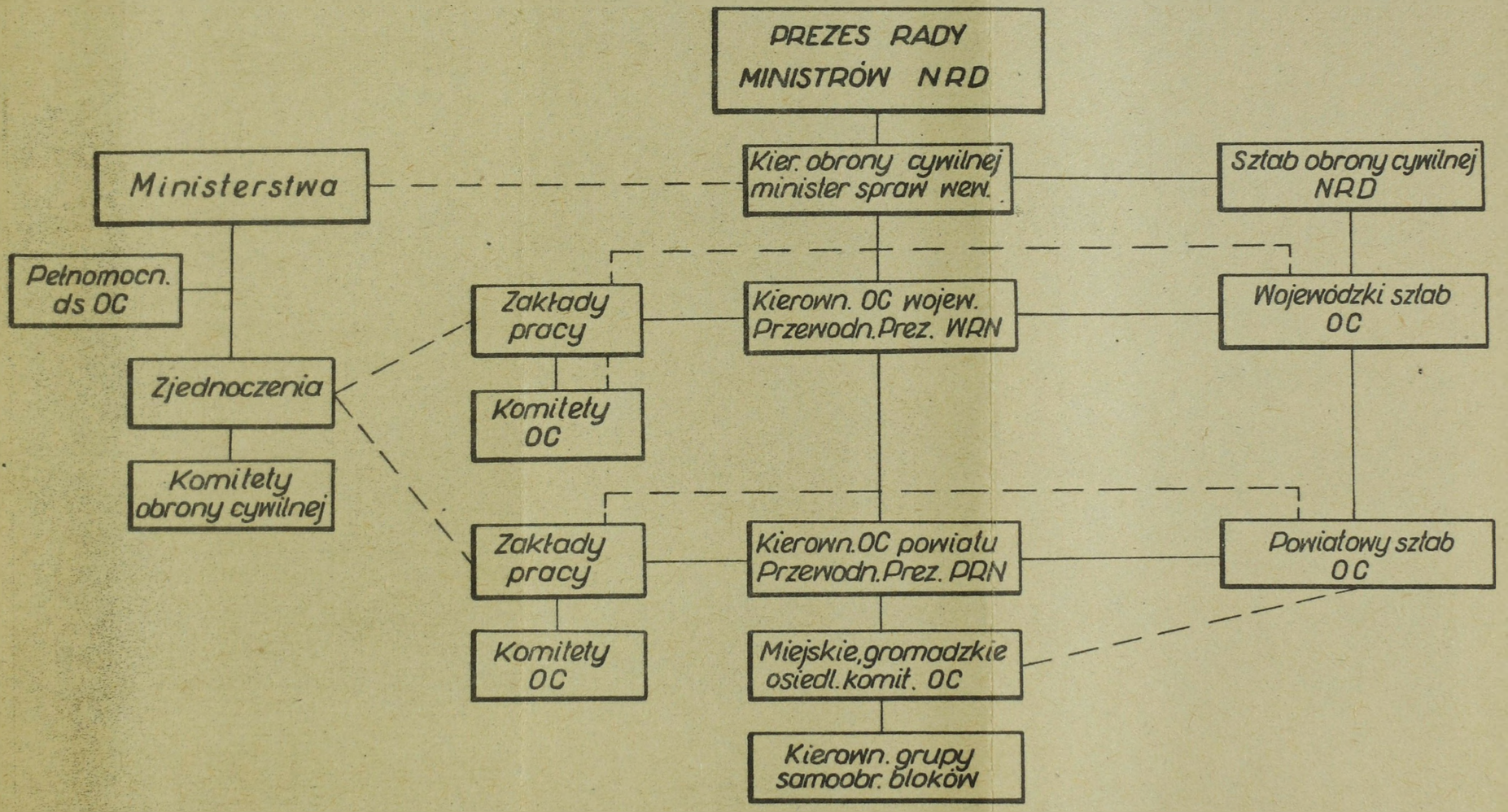
STRUKTURA ORGANIZACYJNA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ DANII

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk. Wrześniak
poz. pf. 948/WW

Załącznik nr 10

SCHEMAT OGÓLNY KIEROWANIA OBRONĄ CYWILNĄ NRD

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr + 100 B.I. Oddz. Zb. Spec
Wyk. płk. Mrzeźnicki
Zam. poł. 949/...

Załącznik nr 11

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNO-WOJSKOWY SZWECJI

Legenda:

—.— Granice okręgów wojskowych

– – – – Granice rejonów obrony

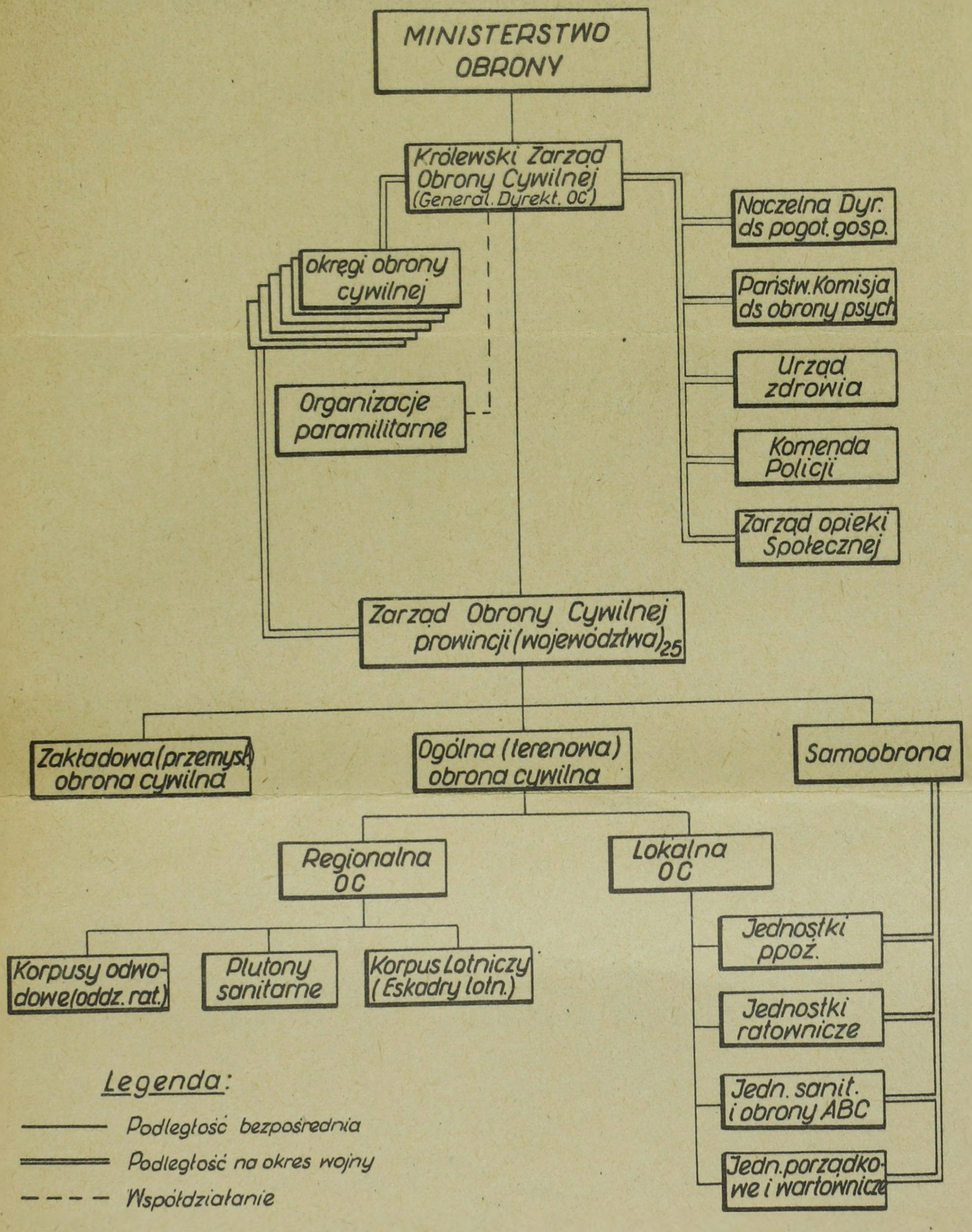
o mp sztabów OW

• mp sztabów rejonów obrony terytorialnej

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1 - 100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk. Wrześniak
poz. pf 950/n w

Załącznik nr 12

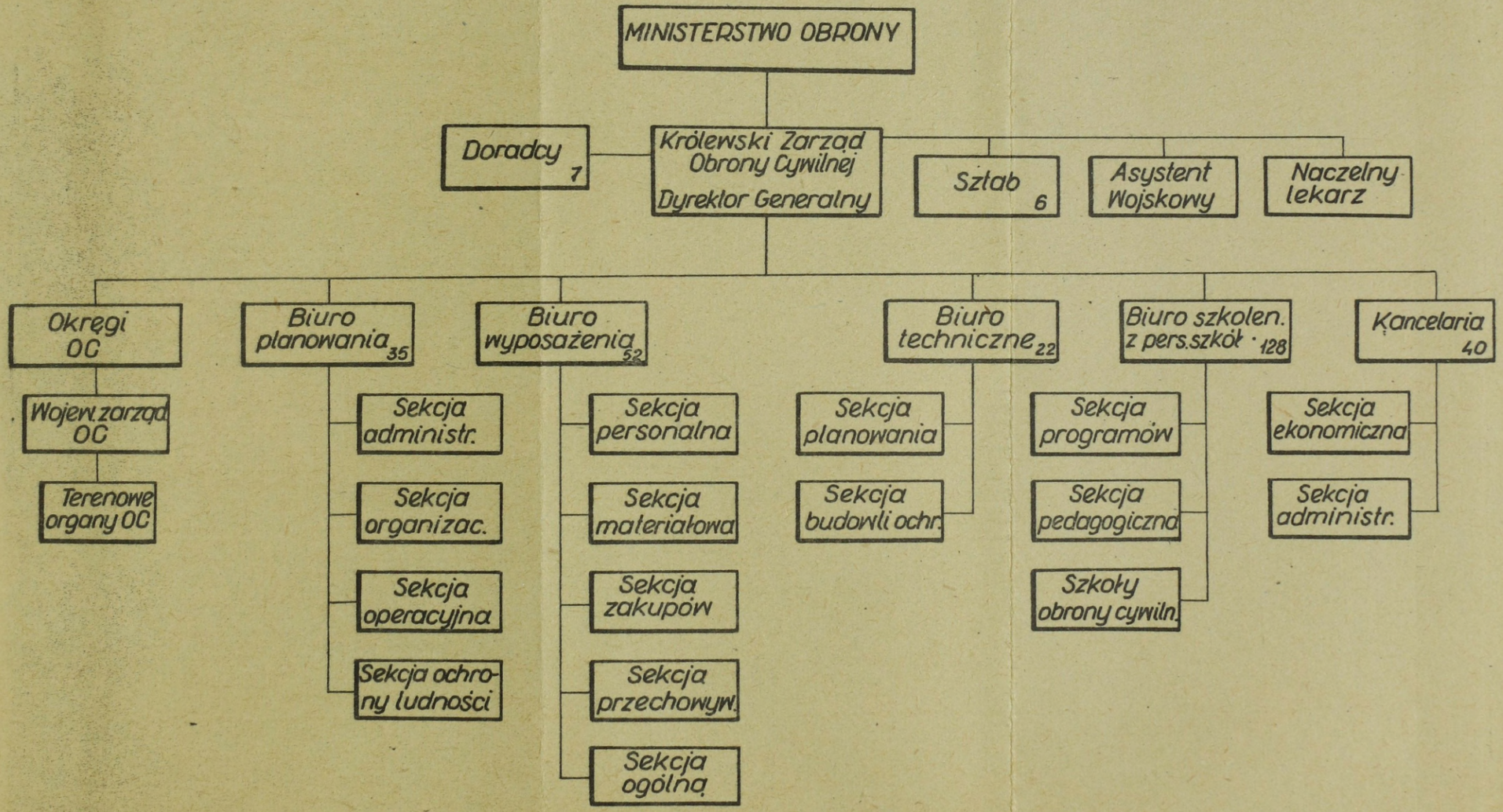
STRUKTURA ORGANIZACYJNA OBRONY CYWILNEJ SZWECJI

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk Wrzesniak
poz. ol 951/mw

Załącznik nr 13

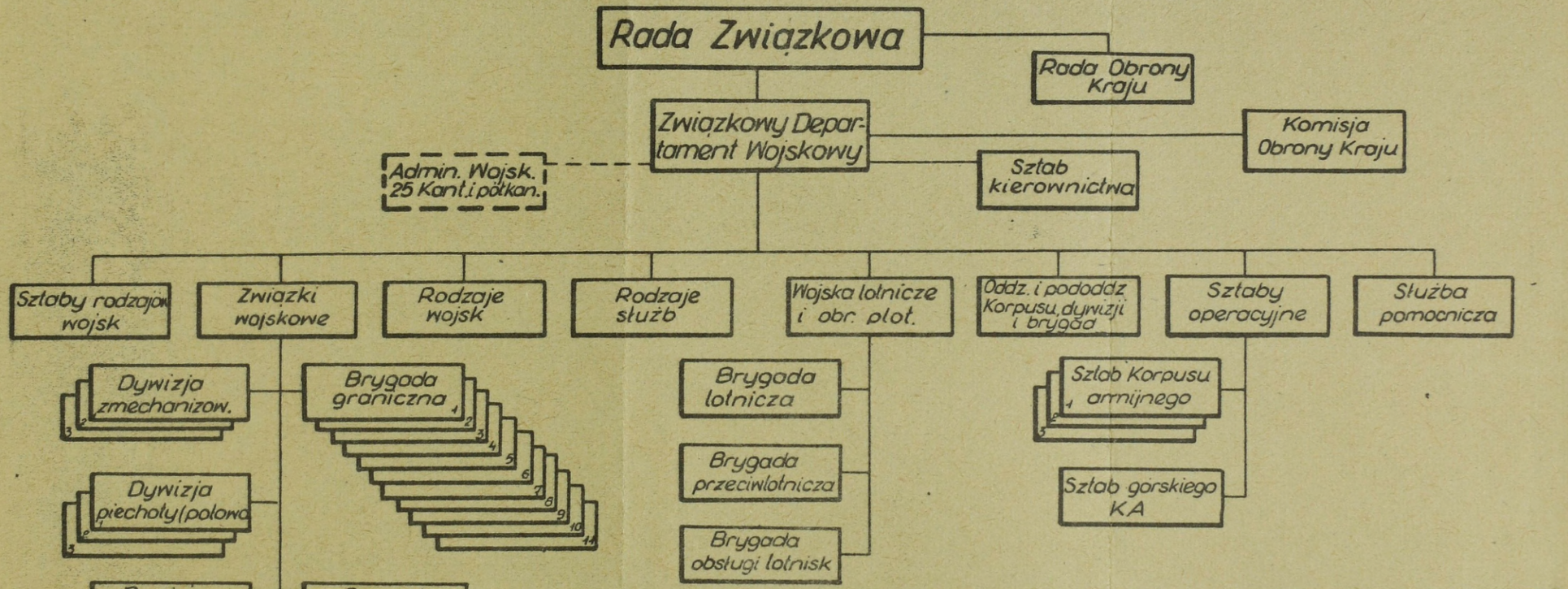
ORGANIZACJA KRÓLEWSKIEGO ZARZĄDU OBRONY CYWILNEJ SZWECJI

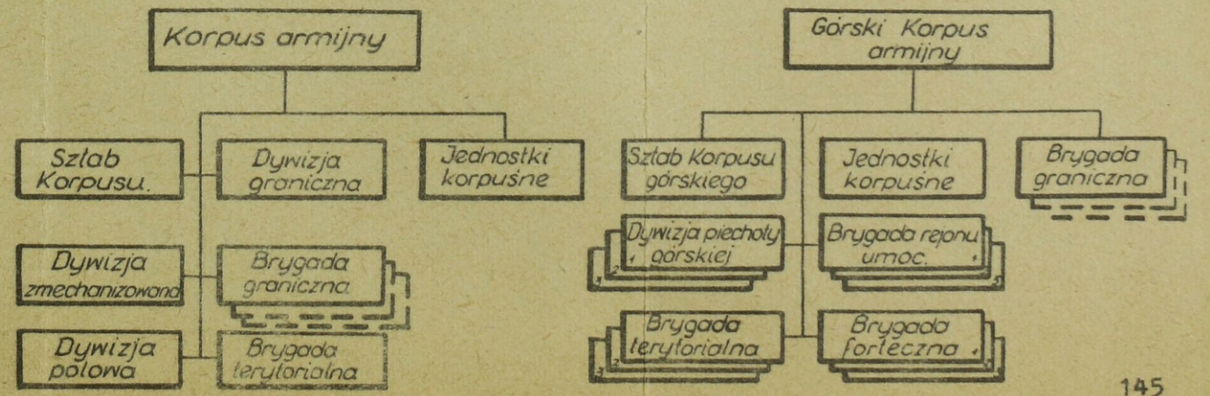
Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 BT Oddz. Zb. Spec.
Wyk. płk. Wrześniak
poz. rr pf 952/mm

Załącznik nr 14

ORGANIZACJA SIŁ ZBROJNYCH SZWAJCARII

Organizacja Korpusu armijnego i Korpusu górskiego

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100 B.T. Oddz. Zb. Spec
Wyk. płk Wrześniak
poz. pf. 953/mm